

SKEPTIKKO

TIETEELLISEN MAAILMANKUVAN PUOLESTA

3/2020

**Yksisarvinen
elää ja voi hyvin edelleen**

Sisältö

3/2020

Yksisarvisella on pitkä historia (s. 20-22). Suomessa yksisarvinen voi kirmata vastaan esimerkiksi Kolin Veistospuistossa.

4 Heikki Kujanpää

MINÄ, SKEPTIKKO

6 Tiina Raevaara

KESKUSTELUA, KIITOS – TAI EHKÄ EI SITTEKÄÄN

7 Boxa

GNOOMIT

9 Denis Galkin

PUHEENJOHTAJAN PALSTA:
MITEN TEROITTAISIN KRIITTISTÄ AJATTELUANI?

10 Jussi K. Niemelä

PETRI WALLIN KUOLEMASTA 25 VUOTTA.
LAULAJAKITARISTIN HENKINEN UMPIKUJA

20 Pekka Valtonen

YKSISARVISELLA ON PITKÄ HISTORIA

23 Risto K. Järvinen

OK, BOOMER: SKEPTIKOITA JA "SKEPTIKOITA"

24 Jukka Korpela

KÄSITYS ORJUDESTA EI PERUSTU HISTORIAAN

28 Juha Leinivaara

TULEVAISUUDEN MATKUSTUSTAPA:
LENTOKONEEN NOPEUDELLA KULKEVA JUNA?

Julkaisija: **SKEPSIS^{RY}** #129

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus: Närhitie 11, 01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Tapio Kortesaari, Heikki Nevala,
Jussi K. Niemelä, Minna Poutanen

Taitto: Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry
Mediapaja / Joni Syvänen

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen tai Skepsiksen virallista kantaa.

Lehdellä on oikeus tehdä kopioita artikkeleista, saattaa niitä yleisön saataville sekä siirtää aineistoa kolmansille osapuolille, lähinnä tutkimuskäyttöön. Skeptikon näköislehti julkaistaan kahden vuoden viipeellä Skepsiksen www-sivuilla.

Skeptikko on sitoutunut noudattamaan Journalistin ohjeita ja Julkisen sanan neuvoston toimintaperiaatteita.

Painopaikka: PK-Paino
ISSN 0786-2571

Ilmoitushinnat: 1/1 (180 x 260 mm) 500 €
1/2 (180 x 130 tai 90 x 260) 250 €
1/4 (90 x 130 tai 180 x 65) 125 €

Seuraava Skeptikko ilmestyy joulukuussa. Lehteen tarkoitettu materiaali tulee olla toimituksessa marraskuun 22. päivään mennessä.

30 IHME JUTTUJA

32 Vesa Linja-aho

KIRJAT: KAUPPATAVARANA TERVEYS

34 Risto K. Järvinen

KIRJAT: OOPIMUMIA JA AJATUSHARJOITUKSIA

35 Risto K. Järvinen

KIRJAT: VIHELIÄS TIEDE

36 Matti Hakama

KESKUSTELUA: TARVITSEEKO IKÄÄNTYMISTÄ HIDASTAA?

36 Osmo Tammisalo

KESKUSTELUA: MIKSI VANHENEMME?

39 Risto K. Järvinen

LUONTAISTUOTTEITA JA RAVINTOLISIÄ
MARKKINOIDAAN YHÄ HARHAANJOHTAVASTI

Kansi: Jo antiikin Kreikasta tuttu yksisarvinen elää ja voi hyvin edelleen, lähinnä sympaattisena satuhahmona sekä sateenkaari-ihmisten ja uushenkisyyden symbolina. Kuva: Ray Shrewsberry / pixabay.com.

HURAHDIN VIIME KESÄNÄ USKOON!

KORONAKRIISI KURITTI MYÖS SUOMEA etenkin palvelutyöpaikkojen osalta. Tapahtumajärjestäjiltä ja esiintyviltä taiteilijoilta lähtivät työt alta, kun kokoontumisia rajoitettiin ja kiellettiin. Itseltäni loppuivat stand up -keikat maaliskuun puolessavälissä kuin seinään. Kului yli neljä kuukautta ennen seuraavaa keikkaa heinäkuun lopussa.

Ensimmäinen keikkani koronatauon jälkeen oli georgialaisessa ravintolalaivassa Helsingin Hakaniemenrannassa. Englantilaisen jalkapallojoukkue Liverpoolin suomalainen kannattajayhdistys OLFC juhli Liverpoolin saavuttamaa Valioliigan mestaruutta. Edellisen kerran Liverpool oli voittanut Englannin liigan mestaruuden tasan 30 vuotta sitten. Minulta toivottiin jalkapalloaiheista komiikkaa ja jopa kevyttä Liverpoolin ”roastausta”.

Olen aina seurannut jalkapalloa, enemmän tai vähemmän. Muistan vieläkin Anssi Kukkosen selostaman MM-finaalin 1974, jota tuijotin televisiosta kahdeksanvuotiaana mummolassa. Hollanti meni johtoon vain runsaan minuutin pelin jälkeen Johan Cruijffin hankkimalla ja Johan Neeskensin laukomalla rankkarilla. Sillä hetkellä päätin, että olen ottelussa Hollannin puolella. Länsi-Saksan Paul Breitner tasoitti pelin 25 minuutin kohdalla, myös rankkarilla. Kun pelikello näytti aikaa 43 minuuttia, Gerd Müller laukoi lähietäisyydeltä länsisaksalaiset 2-1 johtoon. Toisella puoliajalla kannatinkin sitten jo Länsi-Saksaa. Suosikkijoukkuetta ei tarvinnut enää vaihtaa, sillä Länsi-Saksa voitti maailmanmestaruuden maalein 2-1.

Seurajoukkueista suosikkini on aina ollut juurikin Liverpool. Syy on yksinkertainen: Yleisradion TV2 esitti Englannin pääsarjan pelejä 1960-1970-lukujen vaihteesta alkaen vuosikausia lauantaisin kello 17, ja minä valitsin suosikkini televisiossa nähtyjen joukkueiden joukosta. Valinta oli helppo: Liverpool eli niihin aikoihin kulta-aikaansa, ja voitti mm. Englannin ensimmäisen divisioonan kymmenen kertaa ja Euroopan Cupin neljästi. Sain olla voittajan puolella usein.

Istuin tietysti Helsingin Olympiastadionin katsomossa Euroopan cupin ottelussa 1982, kun Atik Ismail teki maalin ja HJK voitti Liverpoolin tähdet 1-0. Armeijajoilta minusta on valokuva, jossa esittelen Lontoosta ostamaani Liverpoolin kaulaliinaa puolijoukkueeteltassa Pahkajärven ampumaleirillä. Myöhemmin fanittaminen alkoi kuitenkin hiipua. Toki innostuin taas, kun Sami Hyypiä pelasi Liverpoolissa 1999-2009, mutta tuskin edes muistan, että seura voitti Mestarien liigan 2005 tai

että Jari Litmanen piipahti ”punaisissa” 2001-2002. Jopa Liverpoolin viime vuoden Mestarien Liigan voitto ja seurajoukkueiden maailmanmestaruus menivät minulta aika lailla ohi.

Liverpool oli ylivoimainen tämän vuoden Valioliigassa. Mestaruus uhkasi kuitenkin jäädä kruunaamatta, kun koronapandemia keskeytti keväällä kaikki jalkapallosarjat kautta maailman. Tauon jälkeen liiga kuitenkin päätettiin pelata loppuun tyhjille katsomoille. Mestaruus varmistui Liverpoolille juhannuksen jälkeisellä viikolla 25. kesäkuuta, kun vielä seitsemän ottelukierrosta oli pelaamatta. Tuhansia faneja kokoontui heti Liverpoolin kotistadionin Anfieldin ulkopuolelle juhlimaan, vaikka ihmisiä oli pyydetty pysymään koronan takia kotona.

Valmistuin keikkaan huolella. Tankkasinkin päähäni Liverpool-tietoutta, jotta olisin paitsi hauska mutta myös uskottava seuran suomalaisten fanien edessä. Innostuin enemmän kuin arvasinkaan. Nuoruuden rakkaus Liverpoolia kohtaan syytyi uudestaan. Kun vielä keikka meni hyvin, aloin rakastaa myös Liverpoolin kannattajia. Päätin liittyä seuran kannattajayhdistykseen, ostaa seuran pelipaidan, käydä katsomassa matseja ”kanssapunaisen” rinnalla Helsingin kapakoissa ja myöhemmin myös paikan päällä Englannissa.

Olin hurahthanut uskoon – Liverpool-uskoon.

Jalkapallo on uskonto. Näin monet väittävät. Ja minä olin antamassa sieluni sille. Olin unohtanut, mitä ajattelen uskonnoista. Olin unohtanut, että olen ateisti.

Päätin, etten sittenkään halua jalkapallofanin identiteettiä. En halua, että Jumalani on Liverpoolin paras maalintekijä Mohamed Salah, sillä minä en usko jumaliin. En halua kokoontua yhteisiin jalkapallorituaaleihin, kulkea massojen mukana, laulaa ylistyslauluja ja heiluttaa lahkoni lippua pääni päällä. En halua kannattaa fanaattisesti Liverpoolia ja vihata vakavissani Manchester Unitedia. En halua vatvoa loputtomiin joukkueen kapteenin Jordan Hendersonin ominaisuuksia sekä pelaajana että ihmisenä. En halua. En pysty.

Haluan tietysti kannattaa Liverpoolia edelleen, varsinkin silloin, kun joukkueella menee hyvin. Lisäksi haluan olla itsenäinen. Haluan katsoa viihdyttävää jalkapalloa myös silloin, kun Liverpool ei pelaa. Haluan, että voin vieläkin vaihtaa suosikkiani kesken matsin, jos siltä tuntuu. Ottelun jälkeen haluan siirtyä seuraavaan mielenkiinnon kohteeseen.

RISTO K. JÄRVINEN

Minä, skeptikko: Heikki Kujanpää

”Jaoimme messuvieraille homeopaattista kossua krapulaan.”

OLEN VUONNA 1957 Heidekenin synnytyssairaalassa syntynyt paljasjalkainen turkulainen, eläkkeellä oleva autoilija. Olen Ympäristötieteellisen seuran varapuheenjohtaja ja perustajajäsen.

Kirjoitin ylioppilaaksi Turun Normaalilyseon oppilaana. Koulun nimi muuttui opiskeluni aikana Turun Normaalikouluksi. Turun yliopistossa opiskelin neljä ja puoli vuotta ympäristötieteitä.

Työpaikoistani mainittakoon Osuuskaupan rautakaupan myyjä silloin, kun Speden rautakauppavitsejä tuli televisioista – siis kouluaikana kesä- ja joululomilla.

Olen harrastanut minigolfia ja pyöräilyä. Kansainvälisen moottorilentolupakirjan hankin 17-vuotiaana, viisikymppisenä sain vielä kohtauksen ja suoritin laskuvarjohyppykurssin.

EPÄMÄÄRÄINEN VALOILMIÖ

KOKO IKÄNI olen asunut ”tälpual jokkee”. Kun synnyin, asuimme Martinmäessä. Minulla on kaksi veljeä, ”viis ja pual” vuotta vanhempi ja ”viis ja pual” vuotta nuorempi, nyt jo edesmennyt. Lapsuusperheeni oli uskonnoton työläisperhe.

Kansakoulussa piti uskoa, mitä opettaja opetti, myös Jumalaan. Oppikoulussa jätin uskonnon väliin heti, kun se tuli mahdolliseksi kuudennella luokalla. Uskonnotunnit olivatkin sitten vapaatunteja! Nyt aikuisenakaan perheeni ei ole uskonnollinen. Jokainen tulkoon omassa uskonnossaan autuaaksi, kunhan ei tule minulle sanomaan, mihin täytyy uskoa.

Kaksi-kolmetoistavuotiaana näin serkuni kanssa epä määräisen valoilmion talvisella taivaalla, mutta kyseessä oli todennäköisesti jokin Neuvostoliiton luotain.

JAMES RANDIN TORKUT

MINULLA ON historiaa kuluttajaliikkeissä. Olen ollut Turun kuluttajayhdistyksen puheenjohtaja ja Suomen kuluttajaliiton hallituksen jäsen. Tunnen hyvin Skepsis ry:n perustajajäsen Matti Jokisen. Kun hän aikanaan kertoi tästä uudesta yhdistyksestä, totesin sen sopivan hyvin yhteen kuluttajien asioiden ajamisen kanssa. Siispä liityin yhdistykseen. Jäsennumeroni on 404.

Skepsiksessä olen ollut tilintarkastajana. Turun aluevastaavana olen edelleen. Jossain vaiheessa digitoin vanhoja Skeptikko-lehtiä luettavaksi skepsis.fi-sivustolle. Turun kirjamessuilla olen päivystänyt Skepsiksen osastolla edesmenneiden kunniapuheenjohtaja Ilpo V.

Salmen ja kunniajäsen Veikko Näntön kanssa. Jaoimme kävijöille mm. homeopaattista kossua krapulaan.

Skepsiksen toimintaa olen käynyt esittelemässä myös Prometheus-leireillä. Radio-ohjelmissa olen vieraillut useamman kerran niin suorissa kuin nauhoitetuissakin lähetyksissä ja antanut haastatteluita Turun Sanomiin.

Skepsiksen ajoista on jäänyt kaikenlaisia muistoja. Hauskoja reissuja on tehty niin Suomessa kuin Virossakin. Kerran 1990-luvun alussa James Randi otti pari tunnin päiväunet takkahuoneeni sohvalla Turussa. Hän tarvitsi tauon matkustamisen, Turun linnassa annettujen haastattelujen ja Turun yliopiston täydessä juhlasalissa pitämänsä esityksen välillä.

NUORISOMATERIAALIA TARVITAAN

TODELLA PITKÄÄN olen ehdottanut, että Skepsis hankkisi uutta materiaalia nuorisolle kohdistettavaksi. Sellaista ei valitettavasti ole saatu aikaan. Turun paikallisyhdistyksen toiminta on ikävä kyllä nykyään näivettynyt. Aiemmin järjestin lähes säännöllisiä paikalliskokouksia, joissa vieraili mielenkiintoisia alustajia. Toimintaa voisi varmaankin yrittää vielä käynnistää uudelleen, jos sopivaa apua löytyisi.

Toinen asia, mihin Skepsiksen pitäisi puuttua, on uskomuslääkintä ja puoskarointi. Puoskarilaki tarvitaan! Myös netissä julkaistavat väärät ”uutiset” huolestuttavat. Ne voivat aiheuttaa haittaa terveydelle ja jopa kuolemia. Netin lukemiseen tarvitaan koulutusta: miten erottaa aito tieto väärästä.

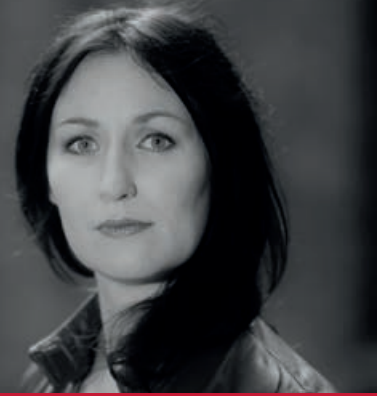
ELÄMÄN TARCOITUS?

ELÄMÄÄNI MUUTTANUT KOKEMUS? Lasteni syntymät. Minulla on kaksi tytärtä, 24- ja 26-vuotiaat. Ihminen, joka on tehnyt minuun vaikutuksen? Adolf Ehrnrooth. Tapasin hänet kerran eräässä maanpuolustustilaisuudessa ja juhlista sen jälkeen. Tärkein lukemani kirja? Richard Feynmanin ”Mitä siitä, mitä muut ajattelevat?” Aivan liikaa tuhlaamme aikaa kaikenlaisiin tapaamisiin ja kokouksiin sen sijaan, että todella tekisimme jotain.

Mitä odotan tulevaisuudelta? Kunhan ei tarvitsisi omia lapsiaan haudata. Millainen olisi täydellinen maailma? Vuoropuhelua, joustavuutta suuntaan ja toiseen, toisten huomioonottamista. Kultainen sääntö: tee toiselle samaa kuin mitä haluaisit itsellesikin tehtävän.

Mikä on elämän tarkoitus? 42. 🌐

RAEVAARA

Keskustelua, kiitos – tai ehkä ei sittenkään

KUN TIETEELLISIÄ TUTKIMUKSIA julkaiseva verkkolehti ”PLOS One” perustettiin vuonna 2006, sen idea oli mullistava. Sen sijaan, että lehteen tarjotut tutkimukset olisivat käyneet läpi hitaan ja työlään vertaisarvioinnin, ne julkaistaisiin pelkän pikaisen teknisen tarkistuksen jälkeen. Sen jälkeen tiedeyhteisö – käytännössä siis kuka tahansa – olisi tervetullut arvioimaan tutkimusta. Näin tieteellisten löytöjen arvo määrittäisi yhteisöllisen keskustelun kautta eikä se olisi kiinni muutaman nimettömän refereen ajattelusta.

Nyt, neljätoista vuotta myöhemmin, lehden lähtöidea tuntuu absurdilta. Sosiaalinen media ja muu verkkoympäristö on täynnä vihaa, tahallisia väärinymmärryksiä, väärää tai vinoutunutta informaatiota, pilkkaa ja ivaa, uhkailua ja usutusta.

Kutsu tulla keskustelemaan jonnekin päin internetiä kuulostaa isetuhoiselta vitsiltä.

Aikamme on sellaista, että keskustelija saa osakseen sitä enemmän henkilöön käyvämpää pilkkaa, mitä enemmän hän toivoo asiallista keskustelua.

”Olen seurannut työkseni politiikkaa yli 30 vuotta. Ensimmäistä kertaa minua ahdistaa. Haluaisin sulkea korvani kaikelta vihamieliseltä syyttelyltä ja toivoa, että rakentava keskustelu voittaisi alaa. Pahoin pelkään, että toive on turha”, kirjoitti erään suuren aikakauslehden toimittaja Twitterissä elokuun viimeisenä viikonloppuna. Somealustalla velloivat juuri valtoimenaan Kaipolan paperitehtaan lopettamisilmoituksen jälkimainingit.

”Tämä ketju ja siihen tulleet ’komppaan’-kommentit ovat törkeitä. Te politikoitte, tuette täysin avoimesti tiettyjä poliitikkoja ja alatte näyttää kurttuista naamaa, kun suosikkihevostenne juoksu ei enää kulje. Poliitiikan toimittajista on tullut politiikan edistäjiä. Hävetkää”, vastasi hänelle suuren eduskuntapuolueen puoluelehden päätoimittaja.

Kun keskustelu on tällaista, miksi edes keskustella? Miksi joistain aiheista pitää varta vasten saada aikaan

keskustelua, kun maailma alkaa näyttää siltä, että kypsä keskustelu on mahdotonta?

Keskustelun toivominen on varsin yleistä retoriikkaa, mutta onko se vain tyhjää sanahelinää? Syyllistyn itsekin usein samaan. Olen vuosien saatossa toivonut teksteissäni ”keskustelua” esimerkiksi tieteen tavoitteista, rikollisia käsittelevän journalismin ja tietokirjallisuuden etiikasta sekä – huhhuh – myös Natosta ja maahanmuutosta.

Olen tietenkin ajatellut toiveissani keskusteluja, joissa riittäisi asialinjaa, perusteltuja argumentteja ja kaunista käytöstä, mutta koska niitä ei riitä kuin kovin harvoihin keskusteluihin, tulee mieleen, että suurimman osan julkisesti käydyistä keskusteluista voisi yksinkertaisesti jättää väliin.

Vakavasti ottaen: keskustelu ja läpinäkyvyys ovat tietenkin demokratian takeita. Kun olen toivonut keskustelua, olen halunnut lisää avoimuutta ja näkökulmia, lisää yhteiskunnallisesti aktiivisia kansalaisia, lisää tietoa ja ymmärrystä – ja siten entistä parempia päätöksiä, käytäntöjä ja tekoja. Idealistista, ehkä, mutta myös välttämätöntä.

Pelkän keskustelun sijaan kannattaisi kuitenkin toivoa jotain jäsennellympää. Kaltaiseni laiskaan ajatteluun syyllistyvä kolumnisti voisi tarkentaa, kenen hän haluaa keskustelevan, millä tavoin ja miksi. Onko jonkun näkökulma jäänyt kokonaan pimentoon? Kuka taas on liikaa äänessä? Mitä keskustelussa ei olla käsitelty? Mitä keskustelulla pitäisi saada aikaan? Missä keskustelua käytäisiin ja kenen pitäisi olla kuuntelemassa?

Jos asioita todella haluaa muuttaa, keskustelun pitää olla tarkoituksenmukaista, ei pelkkää mölinää sosiaalisen median uumenissa.

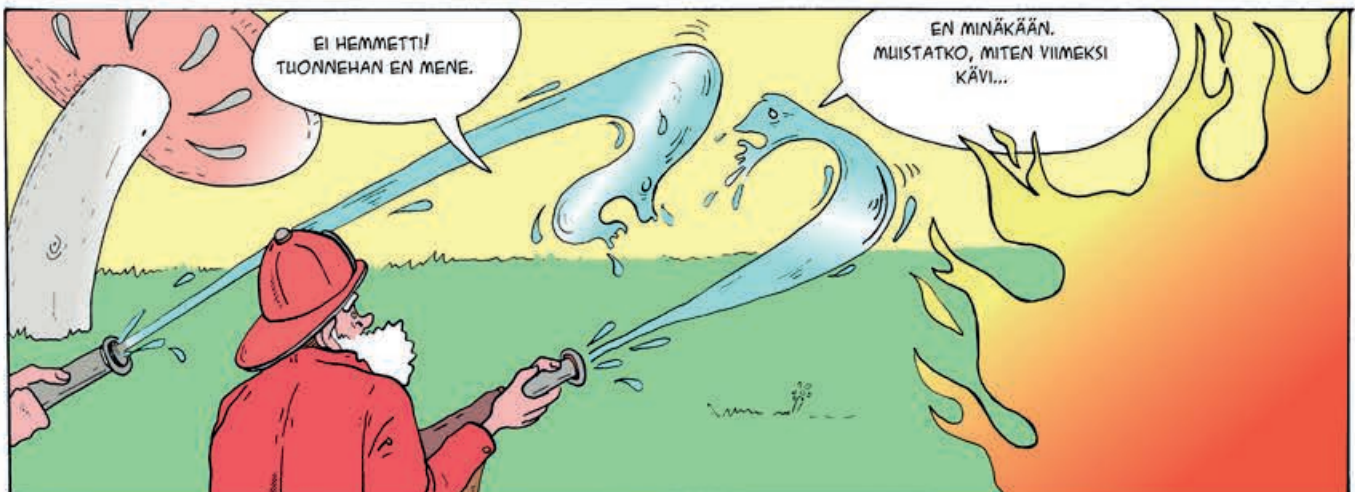
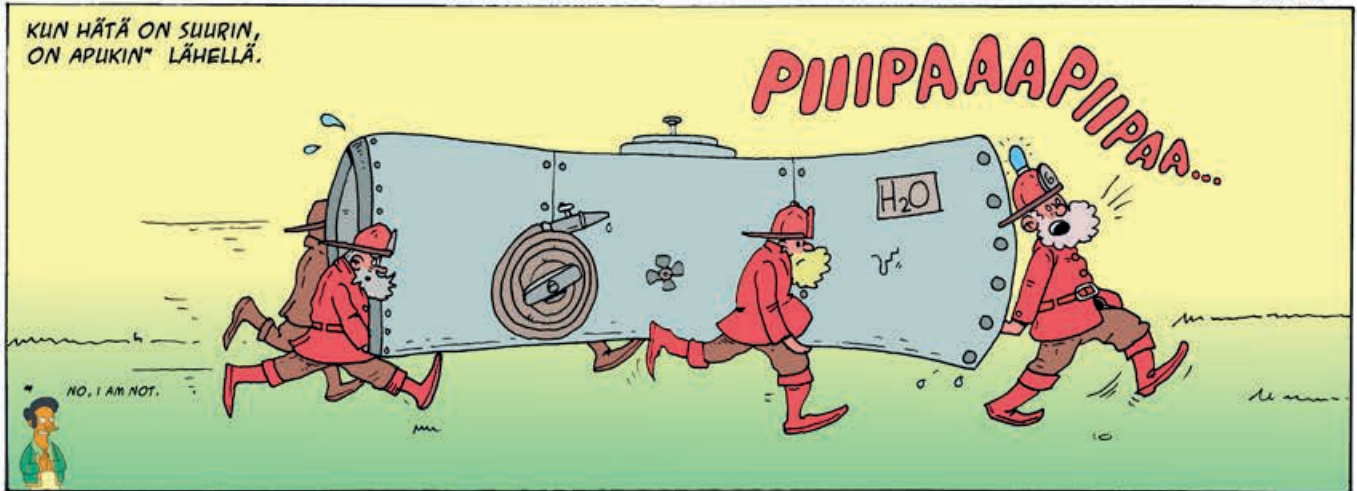
Aion kaikesta huolimatta antaa itselleni luvan myös siihen, että välillä saan toivoa keskustelun jo loppuvan. Maailmassa ei ole koskaan keskusteltu niin paljon kuin nyt.

GRUOMIT

BOXA

2020/3

MUISTA NILS MUSTELININ RAHASTOA

NILS MUSTELIN (1931-2004) on Skepsiksen perustajajäsen ja sporalogian keksijä. Sporalogian mukaan raitiovaunujen sijainti reiteillään ihmisen syntymähetkellä vaikuttaa tämän luonteeseen määrätyillä tavoilla. Kyseessä on keino näyttää, miten helppo on rakentaa systeemejä, jotka käyttävät samanlaisia tuulesta temmattuja argumentteja, fraaseja ja analogioita kuin astrologia.

SKEPSIS perusti 2004 Nils Mustelinin testamenttilahjoituksella rahaston, jonka tarkoituksena on antaa taloudellista tukea yhdistyksen toimialaan liittyvää tieteellistä työtä ja julkaisutoimintaa varten. Rahasto on mm. myöntänyt kerran vuodessa yhdelle Helsingin luonnontiedelukion oppilaalle stipendin ”tieteellisen ajattelun harrastuksesta ja hyvästä opintomenestyksestä”.

RISTO K. JÄRVINEN

Rahaston tili: IBAN: FI07 40552 9201 08216

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Denis Galkin.

Miten teroittaisin kriittistä ajatteluaani?

MISTÄ KRIITTINEN AJATTELU SYNTYY? Onko kyseessä opittu käytös vai onko kyse luonteesta? On helppoa kerätä kaikki kunnia omasta ajattelusta itselleen; ajatella että minä olen tehnyt kaiken ajatustyön ja kasvanut kriittiseksi ja tiedostavaksi ajattelijaksi. Todennäköistä on kuitenkin tässäkin asiassa, että siihen on vaikuttanut suuri määrä myös muita muuttujia.

Oma kriittinen ajatteluni kehittyi ennen kaikkea lukion filosofian tunneilla. Meillä oli poikkeuksellisen hyvä – nykyään jo edesmennyt – opettaja Juha Eerolainen. Minulla on hänestä jäljellä vain muistoja, oppimani asiat ja Youtubessa oleva mahtava huiluvideo¹, johon jotkin hänen entiset opiskelijansa ovat kirjoittaneet muistikirjoituksia.

Eerolaisen opetustapa oli erittäin osallistava ja luokkaa haastava. Hänellä oli kyky ilmentää eri filosofien maailmankuvia, ja tapana väitellä luokkaa vastaan näiden filosofien ajatuksilla. Filosofiaa olisi tietysti voinut opettaa monilla muillakin tavoilla. Opettaja olisi esimerkiksi voinut käydä kylmästi ja asiapohjaisesti filosofin kerrallaan läpi: ensin käydään läpi Sokrateen ajatukset, sitten Platonin, minkä jälkeen siirrytään Aristoteleeseen. Mutta opetus ei olisi tuolloin ollut yhtä inspiroivaa ja herättäisi jopa kysymyksen siitä, miksi minua tulisi kiinnostaa se, mitä nämä filosofit ovat joskus ajatelleet?

Nähdäkseni filosofian rooli on olla hiontakivi, johon voimme teroittaa omaa ajatteluamme ja ennen kaikkea kriittistä ajattelua. Suuri osa filosofian ajatuksista on kaukana käytännön maailmasta, ja vaatii meiltä sekä mielikuvitusta että ponnistelua oppiaksemme siitä jotain. Niin Immanuel Kantin kategorinen imperatiivi, jossa toimet ovat kategorisesti oikein tai väärin, kuin myös John Rawlsin tietämättömyyden verho, jossa ihmisten pitää päättää moraalisisista säännöistä siitä lähtökohdasta, että he eivät tiedä millaiseen yhteiskunnalliseen asemaan he päätyvät.

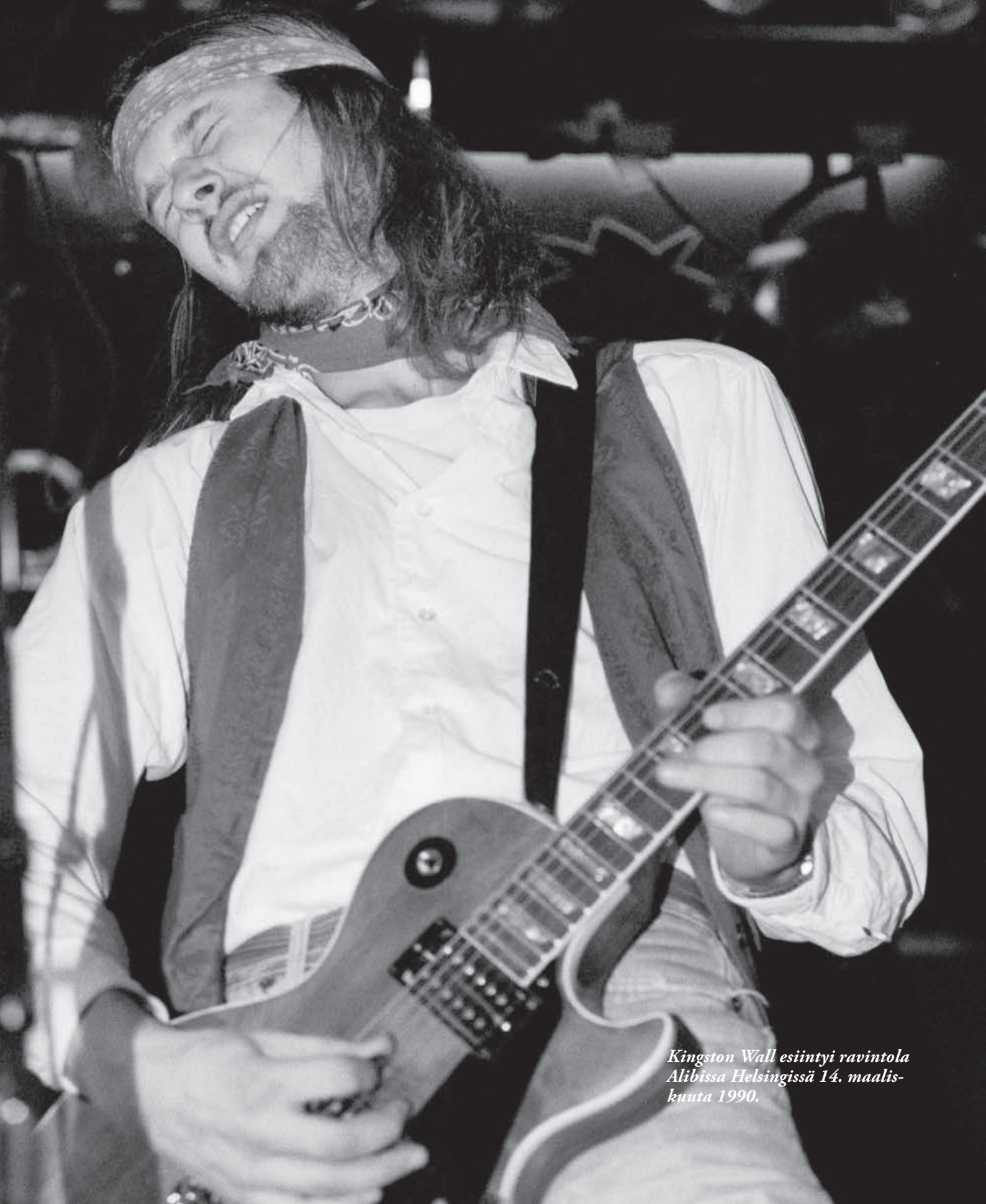
Näistä ajatuksista on tietysti jokaisen mahdollista lukea oppikirjoista ja katsoa Youtubesta School of Life -kanavalta² opettavia videoita. Tällöin kuitenkin tieto annetaan valmiiksi pureskeltuna ilman, että sitä joutuu itse juurikaan edes ajattelemaan. Vastaan väittäminenkin on mahdollista vain kommenttiosiossa, eikä mikään takaa, että kommenttiisi tulee koskaan vastauksia – ainakaan sellaisia, jotka veisivät ajatteluasi eteenpäin.

Innostavat luennoitsijat ja luentotilaisuudet ovat perinteisesti olleet niitä paikkoja, joissa kriittistä ajattelua on ollut mahdollista kehittää. On voinut kuunnella itselleen uusia ajatuksia, väittää niitä vastaan, hyväksyä niitä ja ahdistua niistä. Covid-19-pandemian seurauksena suuri osa luennoista lukioissa, ammattikorkeakouluissa ja varsinkin yliopistoissa on siirtynyt etäopetukseen. Myös Skepsis ry:n luennot tullaan todennäköisesti toteuttamaan pandemian ajan tallennemuotoisina verkkoluentoina. Tämä on tehokasta pandemian vastaista taistelua ja paljon parempi kuin ei luennointia lainkaan, mutta vaikeuttaa huomattavasti luennoitsijan ja opiskelijan välistä ajatustenvaihtoa, ja näin ollen edistää heikosti kriittistä ajattelua.

Samaan aikaan kun sosiaalisessa mediassa ja tietoverkossa laajemminkin oleminen ja toimiminen vaatii suunnatonta kriittisyyttä niin muiden kuin omiakin ajatuksia kohtaan, verkkopalveluiden algoritmit tekevät tästä yhä vaikeampaa. Merkittävä osa verkkopalveluista toimii periaatteella, joka pyrkii syöttämään sinulle juuri sinun ajatteluasi miellyttävää sisältöä. Nyt kun meidät on myös fyysisesti eristetty muista ihmisistä, oman kuplansa rikkominen on ehkä tavallistakin enemmän jokaisen omalla vastuulla.

¹https://www.youtube.com/watch?v=5_5DB1YN1QU

²<https://www.youtube.com/c/theschooloflifetv>

Kingston Wall esiintyi ravintola Alibissa Helsingissä 14. maaliskuuta 1990.

PETRI WALLIN KUOLEMASTA 25 VUOTTA

LAULAJAKITARISTIN HENKINEN UMPIKUJA

Laulajakitaristi Petri Walli (1969-1995), Kingston Wall -yhtyeen perustaja, on monelle varoittava esimerkki siitä, mihin huuruinen taiteilijaelämä voi pahimmillaan johtaa.

Selitys nuorena itsemurhaan päätyneen lahjakkaan muusikon ongelmille on kuitenkin monimutkaisempi. Walli oli levoton etsijä, oman tiensä kulkija, ailahtelevainen johtajatyyppi, jonka hämärän tunnelin päässä näkemä valo muuttui pimeydeksi. Henkinen löytöretkeily ajoi maailmanparantajan nopeasti kaaoksen kautta umpikujaan.

JUSSI K. NIEMELÄ

PETRI WALLI syntyi musikaaliseen perheeseen vuonna 1969. Hänen isänsä Aarno on tunnettu kapellimestari ja pianisti, velipuoli Hasse yksi Suomen arvostetuimpia kitaristeja. Äiti Anita oli 1970-luvun kohujulkkis, jonka hylkäämäksi Petri koki tulleeensa, varsinkin äidin ja isän erottua. Viljami Puustisen kirjoittaman Kingston Wall -elämäkeran (Like, 2014) perusteella poika kaipasi äitiään ja ehjää perhettä koko ikänsä.

Musiikkiharrastuksensa lahjakas Walli aloitti nuorena ja meni vapaaehtoisena armeijaan. Hän yleni vänrikiksi käytyään RUK:n ja osoitti jo varhain johtajanelkeitä. Armeija-aikana ilmeni myös tavanomaista keppostelua ja erilaisia bändivirityksiä.

Lahjakas nuori ei viihtynyt koulussa, muut asiat kiinnostivat enemmän. Kuten moni niin sanottu vaihtoehdonuori, hän halusi provosoida ja ärsyttää poroporvareita pukeutumisellaan ja käyttäytymisellään. Wallilla oli esimerkiksi tapana käyskennellä Esplanadilla näyttävästi pukeutuneena.

Basisti Jukka Jyllin ja rumpali Sami Kuoppamäen kanssa Walli saavutti taiteellisen läpimurtonsa: Kingston Wall kolmine studioalbumeineen on edelleen kulttimaineessa. Kitaristin taiteellinen kehitys on suorassa yhteydessä hänen henkiseen etsintäänsä. Myös musiikki oli Wallille löytöretki, joka päättyi umpikujaan.

KOHTALON KELLO KUMAJAA

MONEN MUUN uteliaan ja tiedostavan nuoren tavoin Walli kiinnostui jo varhain teosofiasta. Aarno-isän kris-

tinusko ja hänen säännöllinen sunnuntaikirkkonsa toimivat kenties jonkinlaisena herätteenä itsenäisemmille tutkimuksille, mutta elämäkerturi Puustisen mukaan vasta iltarippikoulu vuonna 1984 sai nuorukaisen toden teolla hakeutumaan henkisten kysymysten pariin (lainausten lopussa olevat sivunumerot viittaavat Puustisen mainittuun teokseen):

”Rippikoulu johdatti nuorukaisen peruskysymysten äärelle: onko kolmiyhteinen Jumala olemassa ja kuka oli Jeesus? Miettienään pappien puheita ja isänsä kirkossakäyntiä hän päätyi siihen tulokseen, että Jeesuksen ja Jumalan palveleminen rajoittaa ihmistä. Uskonto on hengellistä väkivaltaa, jolla halutaan estää ihmistä ajattelemasta. Rippikoulu käynnisti Peten henkisen etsinnän. Herra tai Jeesus ei pelasta ketään, mutta universumissa saattaa olla muita, näkymättömiä voimia.” (48)

Muutamaa vuotta myöhemmin nuorukainen alkoi vieraillla Iso Roobertinkadun uskovaisten yökahvilassa keskustelemassa. Hän mietti aktiivisesti uskonasioita ja henkistä kasvua:

”Walli luki paljon ja etsi kirjoista tietoa ja vastauksia. Lukeminen ei ollut hänelle viihdettä, tieteiskirjoistakin hän etsi merkityksiä ja kirjailijan teorioita jostain syvemmästä. Joillekin kavereille Pete kertoi vakavissaan, että hän uskoo yliluonnolliseen. Wallia oli pitkään kiinnostanut muun muassa uskonnollis-filosofinen ajatussuunta teosofia, jonka keskeisiä käsitteitä ovat karman laki, jälleensyntyminen ja kaiken olevaisen takana oleva absoluuttinen jumaluus. Teosofian mukaan eri uskontojen ja kulttuurien profeetat, kuten Krishna, Buddha ja Jeesus, ovat samaa ikuista viisautta levittäviä mestareita. Teosofien mukaan kaikkien uskontojen taustalla on sa-

lattuun tietoon vihittyjen oppi, joka on muinoin levinnyt ympäri maailman.” (58)

Walli oli herkässä iässä ja silloin ajatus salattuun tietoon vihitystä eliitistä on usein houkutus, jota on vaikea välttää. On narsistisesti palkitsevaa kuulua salaperäiseen valaistuneiden ryhmään, olla osa jotakin suurta ja mahdavaa, kryptisen tiedon haltija, kenties myös maailman hallitsija.

Myöhemmin kitaristi kertoi Hannu Lappalaisen Kingston Wall -dokumentissa uskovansa ”aika paljon kohtalon juttuihin”. Hän mainitsi myös, että hänellä ”on oma jumalkäsitys”. Kuvaava tuon aikakauden ajattelulle on Wallin seuraava näkemys: ”En mä usko enää semmoiseen täysateismiin. Semmoinen ihminen on aika kylmä ihminen loppujen lopuksi, joka on täysi loogikko.” (58)

Tiedostava, itseään etsivä turhamainen nuori pitää loogiikkaa ja rationaalisuutta helposti kylmänä, jotenkin poroporvarillisena ja epäromanttisena asennoitumisena elämän suuriin kysymyksiin. Valmiina tarjotut totuudet, kuten perinteiset uskonnot, eivät myöskään houkuttele: ”Musta tuntuu, että jokaiselle, joka vähänkään kelaa noita juttuja, tulee vaihe kun kieltää jumalat. Sitten (mulle) on tullut uusia juttuja, mitkä tuntuu, että ne ovat ihan liian voimakkaita ollakseen sattuman juttuja. On paljon sellaisia johdattelujuttuja ja paljon sellaisia missä olisi voinut käydä todella huonosti. On tuntunut monta kertaa, että (minulla) on ollut suojelusenkeli ja johdatuksia ihmisten ja juttujen luokse. Moni juttu tuntuu niin paljon ennalta kirjoitetulta.” (58)

Wallilla, kuten niin monella nuorella vastaavassa tilanteessa, elämän tarkoitusta etsivä persoona ja määrittelemätön henkinen kaipuu yhdistyivät saumattomasti johdatukseen ja kohtaloon, jotka ajatuksena ruokkivat voimakasta subjektiivista tunnetta ja romanttista käsitystä oman minän erityislaatuudesta ja painoarvosta. Se, että myös johdatus ja kohtalo ovat kliseisiä, tuhan kertaan kahlattuja ja sovinnaisia näkemyksiä, meni häneltä täysin ohi. Intohimo, järisyttävät kokemukset ja toiveajattelu voittavat lähes poikkeuksetta rationaalisen harkinnan ja epäilyn. Ihminen luulee olevansa ainutlaatuisen omaperäinen, vaikka talloo samoja polkuja kuin lukemattomat muut hämmentyneet etsijät ennen ja jälkeen vedenpaisumuksen.

PILVEN VEIKOT HENKIPARANTAJAN PAKEILLA

WALLI PÄÄSI JO VARHAIN kannabiksen makuun, mutta samaan aikaan moralisoi pössyttelystä ja pilviveikoista tyttöystävälleen. Tällainen piirre osoittaa osaltaan, että nuorukainen piti itseään poikkeusyksilönä, jolle on eri säännöt kuin tavallisille kuolevaisille.

Puustisen tekstiä lukiessa huomio kiinnittyy Wallin helppoihin, itsestään selviin valintoihin ja ratkaisuihin. Hänen elämänsä täyttivät tavanmukaiset rock-kliseet, tähteysfantasiat, elvistelyt, itämaisuus, esoteria, mystiikka ja tietenkin kaikkien happohippien ykkösguru Carlos Castaneda. Luonnollisesti mukaan tulivat nopeasti myös

psykedeeliset huumeet ja The Doors -yhtyeen dionyysisesti orientoitunut ja pääosin siitä johtuen nuorena kuolleet keulakuva Jim Morrison.

Wallin arkeen kuuluivat myös omaperäisyyden ja individualismin hakeminen laumaratkaisuilla, muotien seuraaminen ja kaiken tämän luuleminen itsenäiseksi ajatteluksi. Tässä suhteessa hän ei eronnut mitenkään miljoonista muista länsimaisista nuorista, jotka etsivät elämälleen merkityksiä ja tarkoituksia populaarikulttuurin latteimmista hetteiköistä. Mitä omaperäisempi yksilö kokee olevansa, sitä varmemmin hän hurauttaa rihkama-teollisuuden, levy-yhtiöiden ja musiikkilehdistön markkinointiosastojen kehittämiin laumaindividualismin itsestäänselvyyksiin.

Walli tutustui samoihin aikoihin Waltari-yhtyeen laulajana myöhemmin tunnetuksi tulleeseen Kärtsy Hatakkaan ja hänen Beatles-sukupolvea edustavaan isoveljeensä Lateen, joka opiskeli lääketiedettä. Late oli myös niin sanotusti henkisesti valveutunut nuori mies eli kyseessä oli jälleen varsin tyypillinen nuoren lääketieteenopiskelijan suuntautuminen mystiikkaan ja esoteriaan. The Beatles oli jo 1960-luvun puolivälissä avannut latua miljoonille länsimaisille nuorille, joille mikään ei tuntunut riittävän. LSD, kannabis, jooga, karma, jälleensyntymä ja intialaiset gurut vetivät elämäänsä sisältöä kaipaavia hippejä puoleensa kuin ilmaiset ämpärit suomalaisia.

Walli viihtyi Hatakoilla Kalliola-talossa, jossa nuorukaisten keskustelut olivat pilven pössyttelyn siivittämistä korkealentoisia mutta tavanomaisia. Kärtsy Hatakka kertoo, että ”[r]ajatieto ja henkinen kehitys, valaistuminen ja yliluonnolliset kokemukset. Nehän olivat aina herkullisia aiheita etenkin kun oltiin ensin vähän pössytelty.” (80)

Kärtsy ja Pete ihailivat Jim Morrisonia, lukivat hänen raflaavan elämäkertansa ”Jimin” (Jerry Hopkins & Daniel Sugerman; suom. J-V. Sappinen; Soundi-kirja 14, 1981) ja ottivat siitä vaikutteita omaan huuruiseen taiteilijaelämäänsä. Walli palvoi myös kitaravirtuosi Jimi Hendrixiä ja kunnioitti sitä, että nämä pahamaineiset boheemit saavuttivat jo nuorena niin paljon ja ”kuolivat loistonsa päivinä” (80). Jim Morrison menehtyi Pariisissa kylpyammeeseen hämärissä olosuhteissa, todennäköisesti vahingossa, kokaiiniksi luulemansa heroiinin yliannostukseen. Jimi Hendrix puolestaan tukehtui oksennukseensa rankan ryyppäämisen ja barbituraattien nauttimisen jälkeen. Molempien kuolemasta on kehitelty lukuisia salaliittoteorioita ja legendoja, kuten messiasahmoille on tyypillistä. Rockjumalien esikuvallinen toiminta vetosi voimakkaasti Walliin, joka totesi: ”Olisihan se tosi sääliä, jos eläisin yli kolmekymmentävuotiaaksi.” (80)

Morrisoniakin viehättänyt tajuntaa laajentava intiaanimystiikka, jonka taustalla oli edellä mainittu tunnettu sepustelija Carlos Castaneda, kiehtoi Hatakoita ja Wallia. Pojat lukivat asianmukaiset teokset ja enemmän tai vähemmän uskoivat kirjailijan pohjattomasta taikahatusta vedetyt hurjat jutut. Hieman kriittisempi Kärtsy kertoo Puustisen kirjassa Wallin hurahaneen Castanedaan kohdallisen pahasti.

Late oli siihen aikaan käynyt muutaman kuukauden Kokemäellä hoidossa ihmeperantaja Kauko Nyysösen luona silmätulehduksensa vuoksi. Perinteinen lääketiede ei auttanut, joten Late turvautui Nyysöseen: ”Luonnon- ja henkiparantamisesta kiinnostuneena lääketieteilijänä hän oli lukenut Nyysösestä tämän kirjasta 'Käteni parantavat' (1986). Nyysösen mukaan hänen kämmenistään virtasi 'bioenergiaa'. Late Hatakan käytyä muutaman kuukauden Nyysösen hoidettavana hänen silmäoireensa vähenivät. Kun Late kertoi Nyysösen ihmeestä, Walli halusi heti mukaan seuraavalle käynnille. Hänellä oli kuulemma kitaransoitosta tullut tulehdus tai jännite kädessä.” (82-83)

Pojat matkustivat kolmestaan Peten Transitilla Kokemäelle henkiparantajaa tapaamaan. ”Nyysösen oli ulkoisesti vanhan tietäjän perikuva, jonka isot kädet todellakin hokkasivat lämpöä. Hoidot sujuivat mallikkaasti, ja lopuksi parantaja antoi pojille mukaan ämpärillisen siunaamaansa vettä. 'Pete uskoi vahvasti Nyysösen voimiin', sanoo Sassa Salo. 'Hän saattoi sanoa toisille jotain muuta, mutta todellinen vaiva oli alapään herpes. Pete kävi Kokemäellä useammankin kerran, mutta ei se vaiva sillä konstilla hävinnyt.’” (83)

Korkea ja matala ovat usein lähellä toisiaan, siinä missä pohjatonta herkkäuskoisuutta symboloiva muoviamperi esiintyy toistuvasti suomalaisten outojen käyttäytymispiirteiden yhteydessä tai taustalla. Hermeettinen herpes voi iskeä koska tahansa, keneen tahansa. Ei ole helppoa ihmiselo, sen ihanuus ja kurjuus. Tarina ei kerro, hakiko Walli lopulta vaivaansa apua terveyskeskuksen päivystyksestä. Jos haki, siinä ei totisesti ole mitään romantiikkaa, muttei myöskään mitään hävettävää.

MATKAILU LAAJENTAA TAJUNTAA

MONEN MUUN rajatietoon liittyvän asian ohella Walli omaksui Latelta kiinnostuksen Egyptin mysteereihin. Kahdestaan hemmot haastelivat leppoisasti muinaisen valtakunnan salaopeista. Innostuksensa tiimoilta Walli myös piipahti pelipaikalla tyttöystävänsä kanssa joulun alla 1989. Pyramidit ja mystiikka kiehtoivat nuorukaista ja Waltarin ”Sinuhe” inspiroi häntä vähintään yhtä paljon kuin Laten lennokkaat jutut. Karma, jälleensyntymä, henkinen kehitys ja sielun ikuinen olemassaolo lukeutuivat myös muinaisen Egyptin mytologiaan.

Walli alkoi niihin aikoihin uskoa tosissaan karman lakiin ja elämän kiertokulkuun ja imi ämpäreittäin kaikkien muiden kuin skeptikkojen kirjallista tuotantoa aiheesta. Sellainen on tavanomaista, se lujittaa uskoa, ruokkii ennakkoluuloja ja hivelee itsetuntoa. Omien uskomusten jatkuva kyseenalaistaminen ja rakkaista harhoista luopuminen edellyttävät yksilöltä paljon enemmän. Nuorena harva siihen kykenee tai edes haluaa kyetä. Uskomisen kaikenlaiseen muodikkaaseen ilman kriittisyyden häivää on paljon jännittävämpää.

Puustisen haastatteluista käy ilmi, että Walli oli melkoisen hankala luonne, impulsiivinen, päsmäroivä ja itsepäinen. Usein juuri nämä luonteenpiirteet liittyvät hen-

kisen kasvun ja etsinnän tarpeeseen eikä siinä ole tilaa minkäänlaiselle kyseenalaistamiselle saati systemaattiselle epäilylle. Onko niin, että vaikea ihminen tiedostaa luonteensa ikävät puolet ja kaipaa jonkinlaista rauhaa, harmoniaa? Vai onko kyse narsistisesta itsepetoksesta, pyrkimyksestä tulla jumalihmiseksi tai ihmisjumalaksi? Miksei molemmista ja paljon muustakin.

Kiihkeä rockelämä on usein äärimmäisen itseriittoista ja omahyväistä. Peili on monen aloittelevan rocknuoren ensimmäinen ja tärkein soitin. Valitettavan monelle se jää myös pääinstrumentiksi koko uran ajaksi. Usein sellainen ura on lyhyt ja ikävä.

Itsekkyteen viittaa myös se, että Walli harrasti parisuhteestaan huolimatta naisseikkailuja ja tyttöystävä Tanja Heikkilä oli niiden vuoksi jatkuvasti helisemässä. Rock-kukko koki, että hänellä on etuajo-oikeus mihin suuntaan tahansa, ilman nopeusrajoitusta: pitää elää kiihkeästi ja kuolla nuorena.

Don Huonojen Kie von Hertzen ja Kalle Ahola törmäsivät heidän oman albuminsa ja Kingston Wallin kakkosalbumin kansien teon aikaan kitaristiin Detaljistudiolla. Walli uhosi ja vaati, ettei taiteilija Petteri Viikki saisi tehdä Don Huonoille kansia, koska hänen piti keskittyä Kingston Wallin levyn kuvitukseen. Kitaristi uhkaili myös soittavansa klubinomistaja Juhani Merimaaalle ja peruvansa Don Huonojen Tavastian-keikan.

Kie von Hertzen kertoo: ”Peten elämää hallitsi viidakon laki ... sillä oli todella kova kilpailuvietti ja pakonomainen tarve johtaa muita. Toiminta oli määrätietoista ja kaukana hienotunteisuudesta. Pete osasi hienosti uida sellaisten ihmisten liiveihin, joita se tarvitsi ja joista oli sille hyötyä. Muu porukka jouti pois tieltä.” (189)

Niihin aikoihin Walli harrasti myös LSD-kokeiluja. ”Pete sanoi käyttävänsä happoa vain tutkimusretkikihengessä. Hän tiesi lsd:n koostumuksesta ja vaikutuksista luettuaan kirjan 'Huumausaine LSD – taivas vaiko helveti?' (1968). Lsd oli hänelle myös 'työväline'. Kaikki hänen ihailemansa muusikot olivat käyttäneet sitä luomistyösään.” (203)

Happo iski Walliin niin voimakkaasti, ettei hän oikein erottanut todellisuutta hallusinaatiosta. Pojan ja äidin välit olivat oudot. Myös Anita Wallin värikäs menneisyys vaikutti Peteen ja hänen asenteeseensa äitiin. Poika kaipasi huomiota ja arvostusta, mutta äiti ei pahemmin niitä antanut. Peten luonne oli jotenkin jakautunut jo huomattavan nuorena. Hän halusi todistaa ympäristölleen olevansa jotain ja panna paremmaksi kuin muut. Saattaa olla, että osa taipumuksesta oli perua äidin etäisyydestä. Se sai hänet kenties myös tavoittelemaan äärimmäisyyksiä.

Juhani Merimaan mukaan ”Peten työskentelytapa oli erittäin impulsiivinen. Kun hän innostui jostain, hän tutki ja teki asian pohjia myöten. Hänellä oli kova into näyttää, että hän on maailman paras. Että hän on rocktähti-taiteilija, joka ei tyydy keskinkertaisuuteen. Kaikessa piti mennä niin pitkälle kuin vain mahdollista.” (212)

Walli halusi myös pitää Kingston Wallin kaikki langat käsissään ja perusti yrityksen yhtyeen asioita hoita-

maan. Hän vuokrasi toimiston Töölön Apollonkadulta ja omaksui rocktähteyden ohella toimitusjohtajan roolin. Hänen luonteestaan seurasi epärealistinen, jopa dik-tatorinen asenne Kingston Wallin asioiden hoitamiseen. Vaikka kitaristi-toimitusjohtaja vaati taiteilijalta yksinoikeutta oman yhteensä albumiin, Kingston Wallin kaikkien kolmen levyn kansitaide on sarjakuvamaista ja amatöörimäistä. Siitä saa halvan ja heppoisen kuvan, kuin kyse olisi omakustanneyhtyeestä. Myös Wallin laulutaidot olivat sen verran heikot, ettei ulkomaan markkinoille ollut mitään asiaa. Nämä seikat käyvät ilmi myös Puustisen kirjasta, aivan kuten se, ettei Walli edes halunnut hyväksyä kritiikkiä saati opetella kunnolla laulaan. Häntä ei määrälty, hänelle ei annettu neuvoja.

KOHTALOKAS INTIAN-REISSU

THAIMAAN-MATKA tyttöystävä Tanja Heikkilän kanssa joulukuussa 1993 oli Wallin elämässä ratkaiseva käänne, oikeastaan sen jälkeen Intiaan suuntautunut jatko. Kitaristi kaipasi lomaa Kingston Wallin toisen levyn ja rankan juhlimisen jäljiltä. Myös metafyyminen tarve oli tässä vaiheessa saavuttanut monumentaaliset mittasuhteet.

Tanja Heikkilä kertoo: ”Pete oli aivan poikki jo toisen levyn jälkeen. Samaan aikaan sille oli iskenyt aikaisempaa kovempi henkisen tiedon jano. Pete luki entistä enemmän alan kirjoja, henkisiä oppaita ja filosofiaa. Hän pohti astrologiaa ja ravasi selvänäkijöillä ja jutteli ihmisten kanssa henkeviä. Hän aikoi todellakin selvittää, mistä universumi koostuu ja mistä me ihmiset olemme tulleet. Pete oli valmis johonkin isoon henkiseen juttuun, joka voisi vapauttaa hänet ja antaa merkityksiä tälle kaikelle.” (217)

He aloittivat lomansa Bangkokista ja sieltä matka jatkui Siaminlahden saarille. Heikkilällä oli töistä vapaata vain kaksi viikkoa, kun taas Walli jäi yksin vielä viikoksi Thaimaahan. Muusikko halusi pitää suhteessa taukoa, koska bileissä pyöri paljon kauniita naisia. Tyttöystävän sydän särkyi vuoden sisällä jo toisen kerran Wallin ehdotuksen vuoksi. Thaimaasta kitaristi matkusti Intiaan.

Goalla Walli meni 17.1. 1994 isoihin rantajuhlisiin, jotka samalla olivat paikkakunnan kuuluisuuden, Suomenlinnan oppaanakin tunnetun Ior Bockin syntymäpäiväjuhlat. Omalaatuisella Bockilla oli tapana asua talvet Chaporassa. ”Laiha, joogia ja sadhua muistuttava Bock oli tullut brittiläisten hippien vanavedessä Chaporaan maateitse ensi kertaa 1974. Löydettyään mieleisensä asumuksen Bock perehtyi siellä kaikki talvet Viaporin historiaan ja kertoili siitä kesät Suomenlinnassa.” (225)

Karismaattinen, pitkäpartainen, Juice-tukkainen ja laiha hahmo kiehtoivat Wallia. ”Bock käyskenteli alasti. Hän harrasti joogaa ja eli jogurtilla, kananmunilla, pinaatilla ja teellä. Ainoa nautintoaine oli kannabis. Bock oli loistava seuramies, ja hänen ympärillään pyöri aina ystävien ja hännystelijöiden rinki. Lähes kaikki olivat miehiä.” (225)

Chaporan laajaotsainen kuuluisuus tarinoi Väinämöisen mytologiasta ja siihen liittyvästä Bockin perheen saagasta Pukki Lemminkäisen jälkeläisistä: ”Bock pilkkoi sanoja tavuiksi ja käänteli niitä ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi saaden niistä uusia sanoja. Hän kävi sanan läpi kirjain ja äänne kerrallaan ja antoi näille kaikille oman merkityksen. Kääntelyn tulokset vaikuttivat usein mielleyhtymiltä. Bockille ne olivat 'aaserinsiltoja', aasinsiltoja. Bock kutsui pilkkomista ja kääntelyä 'äännejärjestelmäksi'. Bockin käyttämät kirjaimet muodostivat 'Alfabetin', joka oli hänen mukaansa suulliseen kerrontaan perustuva maailman vanhin informaatiojärjestelmä. Se mahdollisti sanan todellisen merkityksen löytämisen nykyisen sanan takaa.” (225-226)

Nuori muusikko hurautti Bockin sanataiteiluun täysin ja alkoi itsekin muodostaa sanoja gurunsa metodilla. Puustisen mukaan ”Pete Walli palasi Intiasta uudestisyntyneenä. Apollonkadun-toimistoon purjehti ruskettunut nuorukainen silmät loistaen. Hän oli kuin uskoon tullut ja täysin poissa tolaltaan.” (233)

Wallille syttyi välittömästi leimuava intohimo lähetysaarnaimiseen ja hänen käännytyksensä rasitti ystäviä. Kärtty Hatakka oli yksi heistä. Hän kuvailee Wallin innostusta ymmärtäväisesti: ”Lähinnä petyin siihen, että Pete paasasi Bockista kuin joku helluntailainen uskova. Pete oli voimakastahtoinen mutta äärimmäisen herkkä ihminen. Hän ei ollut henkisesti kovin vahva. Siksi hurauttaminen oli huolestuttavaa. Sanoin, että ismit on ihmisten keksimiä, henkiset asiat eivät. Ei voi olla yhtä asiaa, joka on täysin oikein. Kaikki mitä sanoin meni Peteltä ohi. Se ei kuunnellut mua yhtään. Sillä oli yksi toisuus, eikä siitä voitu keskustella.” (235)

KOLMAS ALBUMI TODEN SANOO

WALLI SEKOSI BOCKIN TARINOINTIIN niin pahasti, että Kingston Wallin seuraava, kolmas ja viimeiseksi jäänyt albumi ”Tri-logy” on tekstiensä osalta täynnä bockilaisista sanaleikkelyistä. Albumin ilmestyttyä kitaristi selittelei tarkoituspäriään muun muassa lehdissä ja radiossa ja puhui lähinnä sekavia. Walli pohti myös yksin ollessaan Bockin näkemyksiä Suomesta vuosituhansien aikana. ”Suomi oli kaiken alku, mutta aina sitä oli jostain päin uhattu ja poljettu.” (272) Jonkinlainen kansallismielisyys nostaa tässä päätään, esihistoriallinen ymmärrys yhdistettynä silloiseen nykyhetkeen. Walli oli oivaltautunut suomalaisuuden syvimmän olemuksen – tai luultu oivaltaneensa. Puustisen mukaan ”[h]änellä kasvoi tarve valistaa Suomen kansaa 16.10. 1994 tapahtuvasta EU-äänestyksestä. Suomi saattaisi menettää itsenäisyytensä. Kieli kuolisi. Ulkoapäin ohjailu näivettäisi maamme kulttuurin ja talouden. Suomi oli pelastettava.” (272)

Walli teki niin sanotun valkoisen kasetin, jossa hän kertoi näkemyksistään. Leimallista niille oli isänmaallisuudesta nouseva EU-vastaisuus ja herätysvimmia. Kitaristi jakoi kasettia laatikosta kansanedustajille eduskuntatalon portailla ja teki parhaansa, jotta Suomi ei liit-

Kingston Wallin kahden ensimmäisen levyn kannet on tehnyt Kie von Hertzen. Kolmannen levyn kannessa on Bruno Maximuksen maalaus, joka kuvaa albumin usean kappaleen käsittelemää Ior Bockin sukusaagaa.

tyisi unioniin. Kaiken taustalla oli bockilainen sanaselitys ja kalevalainen mytologia. Kingston Wall alkoi samoihin aikoihin natista liitoksissaan, mikä ei ole ihme. Walli yhdisteli luvun kolme aspekteja päässään ja kehitti selityksiä bändin hajoamiselle: kolme soittajaa, kolme albumia ja niin edelleen.

Vähän myöhemmin Remun kiertueella rivimuusikkona soittaessaan Walli kertoi erään keikkamatkan aikana autossa basisti Måns Groundstroemille, että haluaisi kovasti nähdä ufoja. Hän myös ”tulkitse revontulia ja kertoili Bockin suvusta ja Korvatunturin samaanista, joulupukista.” (288) Keikkamatkat Wallin kanssa auton takapenkillä olivat mitä ilmeisimmin kohtalaisen viihteellisiä.

Kiertueen jälkeen Walli suuntasi takaisin Intiaan. Matkassa oli lopullisia piirteitä, hän irtisanoi asuntonsa ja lahjoitti tavaroitaan ystävilleen. Muusikko kertoi parille heistä, ettei tulisi enää takaisin. Lähipiirin mukaan hän oli ennen matkaa vakavahenkinen ja mielteliäs eikä enää vaahdonnut Bockin perheen saagasta.

Kun Walli oleskeli Bockin luona Chaporassa, hän käytti samaan aikaan ilmeisesti ainakin kannabista, todennäköisesti myös LSD:tä. Hän riitaantui gurunsa kanssa ja tunsu, ettei häntä arvosteta tarpeeksi. Tämä kuvaa jälleen Wallin taipumusta omaksua johtajan rooli ja halua kuulua valaistuneeseen eliittiin. Bockin seuraajilla oli tapaaminen Norjassa, mutta Wallia ei kaivattu mukaan. Tuttava Anne-Maria Sehgal kertoo: ”Hän oli todella katkera. Hän toisteli, että kaiken sen jälkeen, mitä hän oli Bockin hyväksi tehnyt, häntä ei otettu mukaan. Hän oli luullut olevansa porukassa tärkeä henkilö, ja silti hänet sivuutettiin.” (292)

Vaikuttaa siltä, että kitaristi oli pyrkinyt Bockin sisäpiiriin hieman liian hanakasti, kenties jopa itse Mestaria haastaen. Walli halusi ottaa johtajanroolia eikä hänen gurunsa tietenkään pitänyt siitä. Bock oli mitä ilmeisimmin suuttunut muusikolle myös valkoisesta kasetista ja julkisessa sanassa esiintymisestä: ”Pete oli ottanut sanallisesti yhteen Bockin kanssa. Tai jonkun ryhmän jäsenen kanssa. Mahdollinen syy ringistä karkottamiseen oli, et-

tä hänen uusimmat saagatulkitintansa ja syksyn tempaukset eivät miellyttäneet Bockia. Peten ei olisi pitänyt sekaantua politiikkaan. Kirjeen jakaminen oli virhe. Bock oli läksyttänyt Peteä siitä, että tämä luuli olevansa niin iso tähti, että voi tehdä mitä vain. Todennäköisin syy oli Peten maaniseksi monologiksi muuttunut puhetyyli. Hänelle oli tietävästi ilmoitettu, että häntä ei vain enää kaivattu paikalle.” (292)

On selvää, että Mestarin ja hänen lähipiirinsä harjoittama vieroksunta ja paheksunta kävivät kovasti innokkaan, arvonsa tuntevan opetuslapsen kunnian päälle.

ÄITIJUMALATAR JA MATKA VUORISTOON

SAMOIHIIN AIKoihin Walli selitti ystävälleen Rinoo Sehgalille, että oli perinyt puolet lahjakkuudestaan äidiltään Anitalta. Hän ikävöi edelleen äitiään ja haaveili perheydöllin palauttamisesta. Tämä voi liittyä muusikon harmoniankaipuuseen ja ilmentää taantumista lapsuuden viattomuuteen ja rauhaan. Hänen mielensä alkoi olla näihin aikoihin varsin kaoottisella tolalla. Jostain syystä äiti nousi keskeiseen asemaan juuri tuolloin. ”Äidillä oli heikkoutensa, mutta hän on elänyt tahtonsa mukaan ja menestynyt. Anita Walli oli luova ihminen ja taiteilija, oltiinpa hänen moraalistaan mitä mieltä hyvänsä.” (292-293)

Wallin ystävän Rinoo Sehgalin mukaan ”Pete kertoi kaiken äidistään ja siitä, miten tämä oli hylännyt hänet pikkupoikana. Äiti oli Petrille tärkeä, kuin jonkinlainen jumalatar. Nyt he olivat jälleen tekemisissä, mutta aistin, että Pete ei ollut vielä pystynyt antamaan äidilleen anteeksi. Sanoin, että anteeksianto on hänen ainoa ulospääsytensä vihasta ja masennuksesta.” (293)

Kitaristi saattoi projisoida äitiinsä intialaisen jumalattaren Kalin piirteitä. Mytologiassa tanssiva Kali on kaksijakoinen, luova ja tuhoava jumaluus. Toisaalta Wallin maternaalisen kaipuun taustalla näyttäisi olleen aito pyrkimys sopuun ja harmoniaan. Puustinen referoi Sehgalia: ”Pete hoki, että hän halusi selvittää vanhem-

piensa välit ja suhteensa Tanjaan. Hän halusi, että vanhemmat palaavat yhteen ja että Tanja ottaa hänet takaisin.” (293)

Nuorukaisen levottomuus kasvoi päivä päivältä. Anne-Maria Sehgalin mukaan Pete oli tulossa hulluksi, huumeet olivat sekoittaneet hänen päänsä. Rinoo Sehgal ja Pete lähtivät Himalajan-reissulle, jonka puolivälissä mukaan liittyi pari Sehgalin intialaista nuoruudenystävää. He tömäyttivät piipussa veljelliset mahtisii-vut makeaa ja hallusinoivat kollektiivisesti tymihöyryissä: Puustisen mukaan kaikilla esiintyi sama harhanäky.

Walli tapasi matkalla myös sadhuja ja chillum kiersi ringissä. Samalla muusikko avautui ongelmistaan pyhille pilven veikoille. Heidän ikaikaiset viisautensa olivat kuitenkin kovin vaikeaselkoisia eikä Walli saanut kaipaa-maansa apua.

Seuraavassa etapissa kitaristi pääsi maistelemaan paikallista erikoisuutta, Malana sweet creamia, rinteillä kasvavasta kannabiksesta käsin hienonnettua charasta. Se on tärkeässä roolissa hindulaisuudessa ja inspiroi myös mystiikannälkäistä länsimaista kuluttajakuntaa. Luultavasti kasvitieteellinen kokemus oli Wallille todella voimakas. Puustinen kuvaa tapahtumia seuraavasti: ”Eräs vuorilta kohti pyhää Gangesia laskeva joki on nimetty Parvati-jumalattaren mukaan. Kapeana kulkevan joen vesi oli houkuttavan kirkasta. Walli riisui kengät ja kahlasi virtaan. Taivas oli puolipilvinen, mutta Wallin kastautuessa veteen aurinko siivilöityi kauniisti sen pintaan.” (294)

Kun muusikko palasi joelta hotellille, hän oli Sehgalin mukaan kiihtyneessä tilassa. Biografi referoi silminnäki-jää: ”Juttu lensi sfääriltä toiselle. Walli puhui tauotta, ja vaimonsa lailla Sehgal mietti, oliko nuorukainen todellakin tulossa hulluksi.” (295) On selvää, ettei ankara rinki-pössyttely saati väkivahva charas tehnyt ollenkaan hyvää kitaristin jo valmiiksi hämmentyneelle pollalle.

NORJAN KAUTTA SUOMEEN

INTIASTA Walli lähti Bockin seuraajien kokoontumiseen Norjaan. Hän oli siellä ikään kuin ulkopuolinen tarkkailija, vieras, entinen sisäpiiriläinen. Muusikko oli ottamassa lopullista kriittistä etäisyyttä niin yhteisöön kuinoppiin. Jos ja kun paikkaa auringossa ei ollut tarjolla, Walli havahtui nopeasti hurahduksestaan ja ymmärsi Bockin sepitteiden oikean luonteen.

On mielenkiintoista pohtia, mitä olisi tapahtunut, jos muusikon sanaväentely ja isänmaallinen aktivismi olisi bockilaisten sisäpiirissä hyväksytty. Toisaalta Wallin levoton veri antoi odottaa nopeaa kyllästymistä ja sitä valtavaa pettymystä, joka tässä tapauksessa koitui hänelle kohtalokkaaksi.

On myös selvää, että ellei Walli olisi Chaporassa hurrahtanut Bockin oppeihin, hän olisi hurrahtanut johonkin vastaavaan: maailmalla riittää kyllä jos jonkin sortin rajatietoa elämälleen tarkoitusta etsivälle nuorisolle. Kitaristin luonne oli kuitenkin sellainen, että mikäli hän ei saanut olla johdossa, asia lakkasi nopeasti

kiinnostamasta. Näin kävi myös Bockin perheen saagan kanssa: ”Oslossa oli meneillään Maagiske veke, Maaginen viikko, joka oli kansainvälinen rajatiedon messutapahtuma. Väinämöisen mytologiaa kertomaan kutsuttu Ior Bock oli ryhmineen majoittunut isoon taloon, joka sijaitsi saareissa kaupungin edustalla. Osa ryhmästä asui talon pihalla tiipii-teltoissa. Talon emäntä oli Bockin tuttuja ja vierailut usein Suomessa Gumbostrandissa.” (295)

Walli oli todistettavasti vierailut talolla, mutta ilmeisesti hän ei lähestynyt bockilaisten sisäpiiriä enää tuossa vaiheessa. On epäselvää, oliko kitaristi jo tuolloin kokonaan havahtunut vanhan gurunsa Väinämöis-oppien oikeaan luonteeseen. Joka tapauksessa Norjassa ryhmän pukkiperformanssi sai väkeviä piirteitä, jotka eivät jättäneet siihen osallistuneitakaan kylmäksi: ”Bockin esitys järjestettiin keskustan isossa auditoriossa. Bock itse istui katsomossa, kun alastomat opetuslapset kävivät lavalla esittelemässä Väinämöisen mytologiaa niin englanniksi, ruotsiksi kuin suomeksikin. Kun esiintyjät alkoivat yksi kerrallaan sekoilla sanoissaan, Bock joutui hyppäämään lavalle päättääkseen esityksen.” (295-296)

Mukana olleeseen astangajoogaryhmään kuulunut tyttö tapasi Wallin auditoriossa ennen bockilaisten pyhää bakkanaalia. Puustisen mukaan ”Pete oli selkeästi tullut vain piipahtamaan Oslossa. Hänet oli nähty talolla, mutta emäntä oli heittänyt hänet ulos jo ensimmäisenä yönä, koska ei ollut kestänyt tämän maanista paasausta. Auditoriossa Pete oli niin ikään energinen, mutta jokin oli muuttunut. Lyhyen kuulumistenvaihdon aikana tyttö ymmärsi, että Pete oli menettänyt uskonsa Bockin saagaan.” (296)

Suomeen illuusionsa, gurunsa ja viiteryhmänsä menettänyt muusikko palasi 13.5.1995. Melkein heti kävi ilmi, että Tanjalla on uusi miesystävä, mutta Walli kuvitteli suhteen olevan ohimenevää laatua. Hän haikaili edelleen entisen tyttöystävänsä perään, mutta turhaan. Tanja oli saanut tarpeekseen.

Eräälle kaverilleen kitarasankari kertoi Intiassa ollessaan kastautuneensa Gangesissa ja vannoneensa jonkinlaisen valan, tehneensä lupauksen, ja käyvänsä mielessään hyvän ja pahan välistä kamppailua. Hän nukkui Helsingissä tuttaviansa nurkissa, koska oli ilman asuntoa. Wallista oli tullut harhailija niin henkisesti kuin fyysisesti.

Muusikkopiireissä nuorukaisen sekava käytös pantiin nopeasti merkille. Mikko von Hertzen, itsekin uskontoja ja idän filosofiaa tutkinut taiteilijatoveri, piti Wallin tuoreitakin käsityksiä varsin outoina: ”Pete puhui Jeesuksesta ja miten näki itsensä kaikessa. Hän ei puhunut Jeesuksesta mitenkään kristillisessä sävyssä vaan messiaanisesti kuin herännäinen käännyttäjä. 'Me ollaan kaikki Jeesuksia. Minä olen Jeesus. Olen yhtä luoja kanssa.' Minä en tajunnut yhtään, mitä se sillä tarkoitti. Meininki oli jotenkin pelottavaa.” (299-300)

Ystävälleen Ana Stenbäckille kitaristi valotti joessa kokeamaansa näkyä tarkemmin Viikissä järjestetyissä trancebileissä toukokuun lopussa: ”Hän kertoi kastautuneensa eräässä joessa ja tajunneensa siellä, että koko Bockin

Kingston Wall kuvattuna 27. tammikuuta 1992. Basisti Jukka Jylli (vas), rumpali Sami Kuoppamäki ja kitaristi, laulaja Petri Walli.

juttu oli valhetta ja pahuutta ... Walli kuvaili, kuinka Jumala ilmestyi hänelle joessa. Hän sanoi katsoneensa taivaalle ja nähneensä, miten pilvistä muodostui sukelusveneitä, jotka olivat Jumalan joukkoja. Jumalan voima, Jumalan tahto sanoi hänelle, että Bock oli pahuus. Samalla Jumalan valo puhdisti hänen mielensä ja siunasi hänet.” (301)

Tanja Heikkilä kertoo Wallin olleen masentunut ja häpeissään. Muusikko katui hurauttamistaan Bockin tarinoihin. Heikkilä miettii, josko hänen tuossa vaiheessa olisi kannattanut patistella entistä poikaystävänsä psykiatriseen hoitoon: ”Väkisin hoitoon laittaminen tuntui mahdottomalta ajatukselta. Miksei kukaan muu tehnyt mitään? Koska kellään meistä ei ollut kokemusta masennuksista, eikä Pete ollut koskaan aikaisemmin ollut sellaisessa kunnossa. Ajattelin vain, että se on nyt hetken alapäin mutta kyllä se siitä selviää. Olisiko se mennyt hoitoon, jos sitä olisi kehottanut siihen? En usko. Se oli niin kova panemaan vastaan kaikessa.” (302)

Tuttavien ja ystävien mukaan Wallin alkoholinkäyttö lisääntyi samaan aikaan huomattavasti ja eräälle heistä hän kertoi Tavastialla yrittävänsä tappaa itsensä dokaamalla. Wallin isä, jonka luona poika asui, kiinnitti huomiota pojan alakuloisuuteen, levottomuuteen ja unettomuuteen.

JOKI LASKEE MAAILMANLOPPUUN

KITARISTI HALUSI juhannusta edeltävällä viikolla lähteä isänsä kanssa sunnuntaikirkkoon ja osallistui siellä myös ehtoolliselle. Sen jälkeen hän soitteli ystävilleen ja tapaili heitä. Veljelleen Akille hän kertoi yrittävänsä järjestää vanhemmilleen kohtaamisen Seurasaareissa. Kitaristin mukaan äidin ja isän pitäisi tehdä sovinto ja palata yhteen. Seurasaari oli ollut Wallille tärkeä paikka jo lapsena, joten ilmeisesti asia oli saanut hänen kaotoisissa mielessään symboliset mittasuhteet.

Muusikko rullaluisteli ympäri kaupunkia ja kertoi eräänä iltana Mannerheimintiellä tapaamilleen Niina Aallolle ja Hannu Lappalaiselle piipahtaneensa muun muassa Töölön kirkolla. Hän oli kuulemma lopettanut huumeiden käytön ja halusi kääntää elämässään uuden sivun. Tanjan rakkauden, joka hänen mielestään oli parempaa kuin huumeet, Walli oli puheidensa mukaan jo menettänyt. Tanjalla oli uusi mies ja kaikki oli kitaristin omaa syytä. ”Pete koki Jumalan valon sekä armona että Harmageddonina, maailmanloppuna. Se kaksijakoisuus oli läsnä siinäkin. Niin kuin kaikessa Peten ajattelussa. Sitten se sanoi, että joessa hän tajusi, ettei ollut mitään muuta kuin se joki. Joki, joka laskee lopulta aina mereen. Siinä se elämä on.” (306)

Muusikko kertoi ystävilleen tulleen johdetuksi harhaan ja uskoneensa väärin profeettoihin, vaikka siitä on varoitettu Raamatussa. Aalto ihmetteli Wallin Jumala- ja Jeesus-puheita, koska mies ei ollut koskaan ollut uskonnollinen kristillisessä mielessä. Nyt kitaristin puheet olivat kuitenkin kuin suoraan Raamatusta. ”Pete tunsikin tulleen Bockin hyväksikäyttämäksi. Hänet oli manipuloitu julistamaan juttua, joka oli perseestä, ja hän oli vielä tehnyt levyn siitä.” (306)

Walli piti Bockia piruna, jolta vain sarvet puuttuvat. Hän kuvitteli tehneensä sopimuksen paholaisen kanssa. Aalto yritti rauhoitella ystäväänsä, joka vaikutti tasapainottomalta, ahdistuneelta ja tuskaiselta: ”Kaikkein eniten Pete häpesi eduskuntatalojuttua. Se puhui siitä tunnikausia. Sitä hävetti, että sillä oli ollut laatikko, josta se oli jakanut kansanedustajille c-kasettia eduskuntatalon portailla. Pete koki julkisuuskuvansa olevan nyt tärkeillä. Sanoin, että kukaan tuttu ei ollut nähnyt häntä siellä, mutta ei se auttanut.” (306)

Niina Aallon kuvauksesta voi päätellä, että Wallia hallitsivat tuossa vaiheessa häpeä, epätoivo ja pettymys. Herkkä, itsetietoinen ja omaehtoinen nuorukainen oli havahtunut hörhöilynsä ja tunsikin, ettei kukaan enää ottaisi häntä vakavasti. On todennäköistä, että jo asiasta ystävilleen kertoessaan Walli oli ajautunut lopulliseen umpikujaan. Koko hänen uransa oli täynnä nousua ja laskua, joten ei ole uskallettua olettaa, että nuorukainen saattoi sairastaa kaksisuuntaista mielialahäiriötä. Se on boheemeilla yleinen vitsaus ja huumeet sekä havahtuminen Bockin oppien todelliseen luonteeseen olivat mitä ilmeisimmin suistaneet Wallin syvään depressioon. Nousukausi oli lopullisesti ohi.

Maanantaina 26.6. Aarno Walli toi kotiinsa tuttavansa Arto Seppäsen. Toverusten oli tarkoitus harjoitella musiikkiohjelmaa varten, mutta samalla Aarno ehdotti, että Seppänen juttelisi Petrin kanssa. Isällä ja pojalla oli ollut riitaa, koska Petri ei halunnut ottaa vastaan isän järjestämiä työpaikkoja. Aarno Walli ei ilmeisesti ymmärtänyt poikansa sairastavan syvää depressiota vaan kuvitteli, että työ vapauttaa ja auttaa sairauden oireisiin. Poikaa hanttihommat kirkon vahtimestarina tai polku-pyöränkorjaajana eivät jaksaneet kiinnostaa.

Seppänen ja Petri Walli tapasivat nyt ensimmäistä kertaa ja nuorukainen kertoi miehelle, että ihmisen pitää pärjätä yksin, siksi isän järjestämät työpaikat eivät kelpaa. Hän avautui Seppäselle yhteensä hajoamisesta ja erostaan Tanjan kanssa. Seppäsen mukaan kitaristi oli kokonaan menettänyt uskonsa tulevaan. Poika oli huonovointinen ja allapäin ja väitti, että olotila johtui osittain huumeiden jälkivaikutuksesta. Nuorukainen puhui Seppäselle myös halustaan tulla kansainväliseksi tähdeksi, arvostetuksi muusikoksi. Uutta bändiä hän suunnitteli siinä sivussa ja syytti Kingston Wallin epäonnistumisesta suomalaisen musiikkibisneksen kankeutta.

Seppäsen mielestä poika eli haavemaailmassa, hänen käsityksensä rocktähteydestä olivat epärealistisia: ”Pete sanoi, että hän koki olevansa Jumala. Seppänen sanoi hämmentyneenä, ettei ihminen ole Jumala. Pete pudisteli päätään. Puheet ajautuivat syvemmälle uskon asi-

oihin ... Pete sanoi olleensa ateisti mutta tajunneensa Intiassa Jumalan olemassaolon ... Seppänen ymmärsi, että Jumala oli ilmestynyt Petelle tämän ollessa psykedelisten aineiden vaikutuksen alaisena. Kokemus oli ollut hänelle silti hyvin todellinen.” (311)

Oliko Walli kokenut LSD:n aiheuttaman hallusinaation? Hän oli Intiassa pössytellyt kasapäin tuhtia kannabista, joten kyseessä saattoi olla myös sen aiheuttama harhainen kokemus. ”Pete kuvaili nähneensä mustavalkoisen kierteen, kuin spiraalin. Jumalan valo läpäisi hänen tajuntansa, ja silloin hänen elämänarvonsa heittivät voltin. Jumala ilmoitti, että kaikki hänen tekonsa olivat olleet pahoja. Ilmestyksen henki ei ollut armollinen, siinä ei ollut rakkautta eikä hyvyyttä. Peten täytyi vain hyvittää tekonsa.” (311)

Aarno Walli ja Seppänen jatkoivat harjoituksiaan, Petrin puhelin soi. Siellä oli dj Bunuel, joka kyseli kyytiä kotiin Porvooseen Hämeenlinnan seudulla olevalta kesämökiltä. Bunuel oli ollut siellä juhannusta viettämässä. Kitaristi lainasi isänsä autoa ja lupasi tulla illalla takaisin. Walli ei ollut koskaan vierailut Bunuelin kesämökillä eikä tuntenut reittiä: ”Ajon aikana Bunuel antoi puhelimitse ohjeita, mutta puhelu katkesi heikon kentän takia aina kun kuskin olisi pitänyt saada kuulla minne kääntyä. Pete turhautui ja kääntyi takaisin kohti Helsinkiä. Kun linja alkoi jälleen toimia, Bunuel sai tämän kääntymään takaisin, mutta taas puhelu katkesi. Peten kääntymistä kolme kertaa takaisin ääni puhelimesta tuntui muuttuvan: Pete koki, että häntä oltiin jotenkin huiputtamassa. Että häntä yritettiin saada ansaan. Bunuelista tuntui, että kaikki ei ollut kohdallaan. Pete ei enää vastannut.” (312)

Aarno Walli oli huolissaan, kun poikaa ei kuulunut kotiin illalla eikä vielä aamullakaan.

Tiistaina 27.6.1995 Walli pyöri eri puolilla Helsingin keskustaa ja törmäsi moniin ystäviinsä. Kitaristi harmitteli heille muun muassa sitä, että joutui palaamaan Intiasta, jonne hänen oli ollut tarkoitus jäädä pysyvästi. Hän vaikutti myös ahdistuneelta ja kertoi olonsa olevan hirveä.

Illalla muusikko poikkesi entisellä toimistollaan Töölön Apollonkadulla, jonne oli rakennettu pieni äänitysstudio trendikkään konejumptuksen taltioimiseksi. Walli oli kiinnostunut siihen aikaan muodikkaasta tranceda, johon huumeet kuuluivat olennaisena osana. ”Kello oli 23.00. O-men-kaksikko teki Apollonkadun studiossa äänitystä, kun Pete Walli tuli käymään. Hän oli hieman ahdistuneen oloinen, mutta tervehti kaikkia normaalisti. Hän jätti puhelimensa ja avaimet pöydälle. Mukana oli myös 'Raamattu', jonka hän laittoi muiden tavaroiden seuraksi.” (314)

Studion vieressä olevassa huoneistossa oli ihmisiä viettämässä iltaa ja Walli päätti lyöttäytyä heidän seuraansa. Hän jakoi jointin paikalla olevien tuttaviensa kanssa, mutta pilvi pahensi hänen oloaan. ”Ei helvetti, nyt tuli vitun huono fiilis.” Walli kulki ympäri huonetta tuskaisessa, paniikinomaisessa tilassa ja hoki tehneensä pirun kanssa peruuttamattoman sopimuksen. Kingston Wallin ”Tri-logy”-albumi oli osa tätä sopimusta ja se liittyi Wallin kaoottisessa mielessä Ior Bockiin: ”Yhtäkkiä

Walli palvoi Jim Morrisonia ja Jimi Hendrixii, ja hän totesikin: "Olisihan se tosi sääliä, jos eläisin yli kolmekymmentävuotiaaksi."

Peten puhe muuttui nopeaksi ja intensiiviseksi. Kukaan ei saanut sanoista selvää. Pete ryntäsi huoneesta, otti kenkät ja säntäsi ulos. Joku lähti perään ja sai käytävässä hänen kädestään kiinni, mutta hän repi itsensä irti. Pete ei kääntynyt, vaikka kaveri huusi palaamaan.” (314)

On todennäköistä, että Walli sai pilvisiivuisista niin sanotut skitsot. Jos ihmisellä on levoton ja epämiellyttävä olo ja hän nauttii kannabistuotteita, vaikutus on lähes poikkeuksetta ahdistusta ja paniikkia voimistava. Kun skitsot iskevät, olotila on useimmiten äärimmäisen epämiellyttävä.

Kuvaukset kitaristin käytöksestä sopivat skitsotilaan, mutta varmuutta asiasta ei koskaan saada. Puustinen on kertonut eräissä haastattelussa saaneensa lähioimaisilta kirjalliset todisteet siitä, ettei Walli ollut kuollessaan huumeiden vaikutuksen alainen. Muutama henkonen kannabissätkästä ei siis näkynyt enää ruumiinavauksessa, mutta melkoisen varmaa on, että aineen vaikutus sai Wallin tolaltaan. Hänen mielensä oli jo valmiiksi kaoottisessa tilassa, joten kannabis oli kirjaimellisesti viimeinen naula hänen arkkunsa.

Töölön kirkko oli kesäkuussa remontissa. Sen synkkä torni oli rakennustelineiden peitossa. Hesperian sairaalan parvekkeella tupakalla ollut yöhoitaja näki hahmon, joka käveli kirkon vieressä olevaan psykiatrian päivystykseen. Hahmo tuli ulos, meni takaisin sisään ja tuli taas ulos. Vähän sen jälkeen eräs lapsi näki läheisen kerrostalon ikkunasta hahmon seisovan korkealla kirkontornissa. Lapsi soitti hätänumeroon, keskus lähetti paikalle poliisin ja ambulanssin. Ensiapuryhmän saapuessa paikalle hahmo makasi selällään kirkon pääoven edessä.

”Lääkäri toteaa, että isoimmat luut ovat murtuneet ja ruumiissa on sisäisiä verenvuotoja.” (315)

On 28. kesäkuuta 1995. Petri Wallin levoton etsijänhenki on jättänyt hänen piinatun ruumiinsa Töölön kirkon eteen.

Syksyllä 1992 Petri Walli kertoi Hannu Lappalaisen haastattelussa, mikä häntä motivoi, mitä hän ajoi takaa. Siihen on hyvä lopettaa.

”Oon mä vaan niin suuruudenhullu, et mä haluaisin kyllä löytää totuuden. Semmoisen jutun, minkä voisin välittää ihmisille, että niitten olisi todella hyvä olla. Että mulla olisi ajatuskaava tai suhtautuminen elämään ja ympärillä oleviin asioihin, minkä mä pystyisin välittämään ihmisille yhteiskuntaluokkaan tai vastaaviin katsojille. Sellainen (totuus), jonka kaikki pystyisi tajuaamaan. Se olisi juttu, mikä tekisi kaikki onnellisiksi. Että kaikki olisi onnellisia omissa jutussaan.” (217)

Lähteet:

”Kingston Wall -kirjan kirjoittaja kertoo, kuinka vaikeaa oli selvittää, mikä edesmennyt Petri Wallia oikein riivasi.” *Rumba*, 23.2.2014.

Viljami Puustinen: *Kingston Wall – Petri Wallin saaga*. Like, 2014: Keuruu.

Bockin perheen saaga: <http://iorbock.com/kirjat/bockin-perheen-saaga-vainamoisen-mytologia/>

Wikipedia: Bockin perheen saaga

Wikipedia: Ior Bock

Wikipedia: Petri Walli.

Pyhän maan oikeita eläimiä esittelevä sivu Bernhard von Breydenbachin teoksesta "Peregrinatio in terram sanctam" (Mainz 1486). Erhard Reuwickin puupiirros.

Seraffa

Cocodrillus

Capre de India

Unicornus

Camelus

Salemandra

Non constat de noie

Yksisarvisella on pitkä historia

Luonnontieteellisessä museossa Helsingissä on lähes metrin mittainen ”yksisarvisen sarvi”.

PEKKA VALTONEN

ANTIIKIN KREIKASSA vallitsi käsitys, että yksisarvinen, hevosta, kaurista tai antilooppia muistuttava eläinlaji oli todella olemassa ja kotoisin Intiasta, joka kreikkalaisille edusti kaikkea tuntematonta Aasiaa. Yksisarvinen ei siis ollut kreikkalaisille mytologinen olio, vaan osa luontoa. Luultavasti tämä kreikkalaisten käsitys periytyi myöhemmän ajan eurooppalaisille.

Ero todellisen ja mytologisen olennon välillä on olenainen. Keskiajan ja uuden ajan alun taiteessa voitiin hyvin kuvata mytologisia hahmoja, mutta kun kohteena oli yksisarvinen, oltiin tavallaan todellisuuskäsityksen puitteissa. Samalla tavoin löytöretkien alkaessa uskottiin todella, että uusilla, tuntemattomilla mailla asusti esimerkiksi monopodeja, yksijalkaisia ihmisiä. Se, että kukaan ei ollut (vielä) nähnyt yksisarvista, antoi tietenkin mielikuvitukselle siivet eikä estänyt liittämästä yksisarviseseen kaikenlaisia uskomuksia.

YKSISARVINEN RAAMATUSSA

KRISTITYSSÄ EUROOPASSA yksisarvisen todellisuus selittyy osin myös sillä, että otus mainitaan useasti Raamatun joissakin käännöksissä, joissa hepreankielisen alkutekstin ”re'em” on tulkittu yksisarviseksi. Näin oli esimerkiksi latinankielisessä ”Vulgatassa” tai englantilaisessa niin sanotussa ”Kuningas Jaakon Raamatussa” (1611). Keskiajan ja uuden ajan alun Raamatun-tulkintahan oli aika lailla kirjaimellinen, eikä Raamatun sanaa sopinut epäillä.

Yksisarvista kuvataan muun muassa Jobin kirjassa (39: 9–12): eläin on vahva, mutta se ei suostu palvelemaan ihmistä ja asettumaan auran tai äkeen eteen. Suomalaisessa Raamatussa puhutaan tässä ja muissakin yhteyksissä villihärestä. Psalmissa 92: 11 esimerkiksi sanotaan, että ”[m]inun voimani kohoaa kuin villihärän [lue: yksisarvisen] sarvi” – myös suomalaisessa laitoksessa sarvi on tässä yksikössä.

KIINALAINEN SARVIKUONO

ANTIIKIN KREIKKAAN ja juutalaisuuteenkin käsitys yksisarvisesta on hyvinkin tullut idästä. Yksisarvinen tunnetaan niin Mesopotamian ja Indus-virran kulttuureista

kuin muinaisen Persian, Kiinan ja Japaninkin mytologioista. Eläimen ulkomuodossa on toki kuvauksissa paljon eroja. Esimerkiksi persialaisissa korkokuvissa yksisarvinen kuvataan usein siivekkäänä ja enemmän härkää kuin hevosta muistuttavana. Joskus taas olento muistuttaa pukkia pujopartoineen.

Myös kiinalaisessa traditiossa yksisarvinen on joskus siivekäs. Joskus se taas kuvataan suureksi ja paksujalkaiseksi, jolloin ei ole täysin varmaa, kuvataanko todellisuudessa sarvikuonoa. Olisiko niin, että käsitys yksisarvisen parantavasta voimasta siirtyi kiinalaisessa kansanperinteessä koskemaan sarvikuonon sarvea? Tai kenties toisinpäin: koska sarvikuonon sarvella uskottiin olevan parantavia ominaisuuksia, niitä oli todennäköisesti myös toisen yhtä sarvea kantavan otuksen sarvessa.

PERIVIHOLLISET YKSISARVINEN JA LEIJONA

KESKIAJAN LÄNTISESSÄ KUVASTOSSA yksisarvinen aletaan esittää yhä selvemmin hevosta muistuttavana, joskin hieman pienempänä ja yleensä sorkka- eikä kavioeläimenä. Sen häntä oli joskus hevosen jouhiehäntä, joskus taas nautan häntää muistuttava, ja usein sillä oli leuan alla pukinparta. Koostaan huolimatta yksisarvinen oli kuitenkin väkivahva ja niin nopea, ettei metsästäjällä ollut mahdollisuuksia saada sitä kiinni. Ajatus olennon saalistamisesta kuitenkin eli, sillä keskiajan keittokirjoissa saattoi olla mukana reseptejä yksisarvisen valmistamiseen parhaimmalla tavalla.

Eurooppalaisissa käsityksissä yksisarvinen alkoi edustaa myös puhtautta ja sitä kautta parantavaa voimaa. Puhtauteen liittyi se, että yksisarvinen kuvattiin yhä useammin valkoiseksi. Jos käärme tai jokin muu oli myrkyttänyt kaivon tai lähteen, yksisarvisen tarvitsi vain kastaa sarvensa veteen, jolloin se puhdistui myrkyttömäksi. Koska kysyntää oli, markkinoille ilmaantui tietysti myös jauhettua yksisarvisen sarvea tai siitä tehtyjä juomasarvia.

Vaikkakin puhdas, yksisarvinen oli kuitenkin kesytön ja villi, ja sen saattoi siksi kesyttää vain toinen puhdas olento – neitsyt. Jos metsästäjä halusi saada yksisarvisen saaliikseen tai vangittua, ainoa keino oli johdattaa se neitsyen eteen. Silloin hurja eläin muuttui lauhkeaksi kuin lammas ja saattoi nukahtaa pää neidon syliin.

Elisabet II:n vaakunan Skotlannissa käytettävä muoto, jossa yksisarvinen on vasemmalla ja kantaa päässään kruunua. Englannissa käytettävässä muodossa Skotlannin yksisarvinen on oikealla ja ilman kruunua.

Joissakin versioissa neidon edellytettiin paljastavan rintansa eläimen rauhoittamiseksi.

Taiteessa yksisarvinen alkoikin esiintyä usein neito-kaisen kanssa. Käsitykset yksisarvisen jaloudesta, puhtaudesta ja voimasta olivat tietenkin hyvin lähellä keskiajan ritariuden ihanteita. Ja kuten yksisarvisen, pelottoman ritarinkin saattoi parhaiten kesyttää kaunis ja siveä neito. Kristillisessä perinteessä tämä asetelma rinnastui Jeesukseen, joka nosti puhtauden ja voiman sarven ihmiskunnan pelastukseksi mutta löysi rauhan ja levon äitinsä, Neitsyt Marian sylissä.

Heraldiikkaan yksisarvinen sopi ominaisuuksiensa puolesta hyvin, ja olivathan vaakunoissa kuvitteelliset olennot – gryyfit, kimeirat, pegasokset ja kaksipäiset kotkat – muutenkin tavallisia. Esimerkiksi Skotlannin kuningaskunta omaksui yksisarvisen vaakunaeläimekseen 1300-luvun lopulla. Paitsi että jalous, puhtaus ja voima olivat jo sinänsä mieluisia epiteettejä, tärkeimpänä syynä oli ilmeisesti se, että vihollismaassa Englannissa oli aiemmin valittu vaakunaeläimeksi leijona. Yksisarvisen ja leijonan ajateltiin nimittäin olevan toistensa perivihollisia. Kun Skotlannin ja Englannin kuningaskunnat yhdistyivät vuonna 1707 Iso-Britanniaksi, kruunun tunnuseläimiksi tulivat niin leijona kuin yksisarvinenkin.

KURIOSITEETTİKABINETTIEN ERIKOISUUS

UUDEN AJAN ALKUPUOLELLA Euroopan ruhtinashoveissa ja niiden esimerkkiä seuraten myös varakkaisissa porvarispiireissä tulivat muotiin niin sanotut kuriositeettikabinetit tai ihmeiden huoneet (”Wunderkammer” tai

”Kunstammer”), joihin kerättiin kaikkea mahdollista erikoista ja harvinaista, luonnon muovaamaa tai ihmisen tekemää. Tällaisia nykytermein kai ”exoticaksi” kutsuttuja kokoelmia oli koottu aiemminkin, mutta 1500- ja 1600-luvulla keräily nousi uudelle tasolle. Löytöretket ja lisääntyvät kaukopurjehdukset antoivat keräilyyn entistä paremmat mahdollisuudet.

Kuriositeettikabinetit saattoivat sisältää melkein mitä tahansa, vaikkapa täytettyjä eläimiä, eläinten ja ihmisen luita ja luurankoja, kotiloita, koralleja, meripihkaa, outoja tavaroita ja asusteita kaukaisista maista, pyhäinjäännöksiä, pienoismalleja ja miniatyyreja, soittimia, kelloja ja muita mekaanisia kojeita, taide-esineitä ja harvinaisia kirjoja ja käsikirjoituksia. Kokoelmien tarkoitus oli ennen muuta hämmästyttää ruhtinaan vieraita, mutta erikoisuuksien kerääminen ja luokittelu heijasteleli myös aikakaudella kehkeytymässä ollutta käsitystä, että kaikki tieto oli tärkeää.

Yksi suosituimmista ja halutuimmista esineistä kabinetteihin oli yksisarvisen sarvi. Parhaimmilla keräilijöillä niitä saattoi olla useitakin, vaikka ne olivat tavattoman kalliita. Sarvia hankittiin toisilta keräilijöiltä, Frankfurtin vuotuisilta syysmessuilta tai vaikka Augsburgissa toimineen suurkauppiaan Philipp Hainhoferin (1578–1647) ”tavaratalosta”. Hainhoferin päätuote oli italialainen silkki, mutta hän toimitti tilauksesta melkein mitä vaan, rotuhevosista musikantteihin ja taiteesta vieraiden maiden erikoisuuksiin. Hyvällä syyllä voi olettaa hänen myyneen myös yksisarvisen sarvia. Kun Venäjän tsaari Fjodor I – Iivana Julman poika – kantoi kruunajaisissaan vuonna 1584 yksisarvisen sarvea, joka oli ostettu 7000 hopeamarkalla Augsburgista, se oli mitä todennäköisimmin peräisin Hainhoferilta.

Tanskalainen lääkäri, luonnon- ja kielientutkija ja protoarkeologi, itsekin merkittävä kuriositeettien keräilijä Ole Worm eli Olaus Wormius (1588–1654), osoitti 1630-luvulla, että ”Kunstammerien” yksisarvisen sarvet olivat pohjoisilla vesillä elävien sarvivalaiden (Monodon monoceros) syöksyhampaita. Valaanpyytäjät Tanskalle kuuluneista Grönlannista, Islannista, Fär-saarilta ja Norjasta olivat keksineet erinomaisen lisäänsion mahdollisuuden. On epäselvää, oliko Tanskan kuningashuoneella osuutta syöksyhampaiden välittämisessä markkinoille.

Wormiuksen paljastus ei kuitenkaan sanottavasti vähentänyt yksisarvisen sarvien kysyntää, koska sellainen nyt kuului olla arvonsa tuntevassa kokoelmassa. Lisäksi sarven parantaviin ominaisuuksiin haluttiin edelleen uskoa.

Luonnontieteellisessä museossa Helsingissä roikkuu katosta sarvivalaan luuranko. Kun katsoo sen lähes metrin mittaista, suoraa ja kauniisti kierteistä ”sarvea”, ei ihmetytä lainkaan, että syöksyhammasta on pidetty aitona yksisarvisen sarvena.

Populaarikulttuurissa yksisarvinen elää ja voi hyvin edelleen, mutta sellaisena kuin se oikeasti onkin, sympaattisena satuhahmona, kuten vaikkapa ”My Little Pony” -leluhahmoissa. Mutta on maailmassa yhä niitäkin, jotka uskovat kirjaimelliseen Raamatun-tulkintaan ja yksisarvisen (menneeseen) olemassaoloon (ks. esim. sivusto answersingenesis.org).

Kirjoittaja on FT, dosentti, tutkija ja tietokirjailija.

OK BOOMER!

— RISTO K. JÄRVINEN

Skeptikoita ja ”skeptikoita”

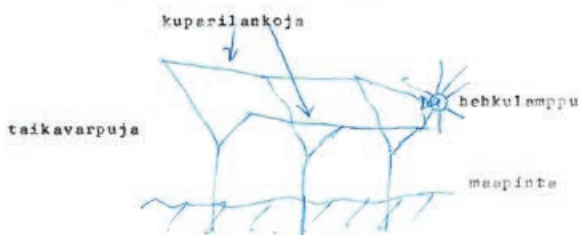
Olen tehnyt Skeptikkaa 20 vuotta, nyt voin jo muistella vanhoja. Vastaan on tullut epäilijöitä ja ”epäilijöitä”.

SKEPTIKOSSA 3/2001 kerrottiin Oulun yliopistossa 80-luvun taitteessa tehdystä tutkimuksesta, joka koski maasäteilyn ja vesisuonien etsimistä varpujen ja heilureiden avulla. Tämä ”Maasäteilyraportti” oli aiemmin ollut hankalasti saatavilla, mutta nyt se oli saatettu sähköiseen muotoon Skepsiksen verkkosivulle.

Seuraavana vuonna Skeptikossa julkaistiin kaksi taikavaruartikkeliä. Ensimmäisessä (1/2002) kerrottiin Skepsiksen Jyväskylässä suorittamista testeistä, joissa varpumiesten varvut taipuivat näyttävästi vesisuonien ja metalliesineiden kohdalla, mutta ainoastaan silloin, kun koehenkilöt tiesivät maassa olevan piilotettuna jotain, mitä pitäisi havaita. Toisessa (3/2002) kerrottiin Skepsiksen Joensuussa tekemästä neljän henkilön varpukokeesta, jossa varpu ei myöskään toiminut niin kuin varpumiehet väittivät: koehenkilöiden menestys ei poikennut pelkästään arvaamalla saatavasta tuloksesta.

Ilmeisesti näistä artikkeleista inspiroitunut Skepsiksen Tieteellisen neuvottelukunnan jäsen, geologian ja mineralogian professori Nils Edelman (1918-2005) lähetti Skeptikon toimitukselle piirustuksen, joka on odottanut julkaisuaan aina tähän päivään saakka.

H. V. Lähetan piirustuksen laitteeseen joka hyväksikäyttää maasäteilyä. Patenttia ei haettu.

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta toivoo

Nils
Nils Edelman

VOODOOPAPITTARIEN KOULUTTAMA (Nigeria)
- spec. nuorten tyttöjen ja naisten frigiditeetti
- seksionet ja SM-imaginaatiot, depressiot
- Hoitomuoto: LASER-clitori-stimulance + hypnoosi

HANNU RAUHALA
*Doc. Dr. med. d'Africa
gyn. & psychoanal. probl.
med.militaire
chir.ethnique, ZED*

Kilpisenk. 12 B 25, 40100 Jyväskylä
tel: 014-612 777, 050-356 8516, 050-328 6810

VOODOOPAPITTARIEN KOULUTTAMA

TOIMITUKSEN ARKISTOSSA on myös pitkään ollut kopia Ultra-lehden 4/1999 sivusta 41, jonka ilmoituksessa Hannu Rauhala tarjoaa tytöille frigiditeetin hoitoon ”LASER-clitori-stimulancea + hypnoosia”. Sama herra oli joskus nähty Skepsiksen luennoilla, joten ”skeptikoksi” häntäkin voinee kutsua.

Hannu Rauhala (1934-2008) opiskeli psykologiaa ja kasvatustiedettä Jyväskylän yliopistossa. Hän väitteli tohtoriksi 1983 Greifswaldin yliopistossa DDR:ssä. Rauhala toimi Helsingin yliopiston erityispedagogiikan ja kuntouttavan kasvatuksen dosenttina 1985-1999.

Skepsiksen Tieteellisen neuvottelukunnan jäsen, lääketieteen professori Hannu Lauerma on kertonut Skepsiksen luennoilla 2011, että Rauhala osallistui aikanaan yliopistolliseen terveydenhuoltoalan jatkokoulutukseen esiintyen psykologina ja käyttäen nimikkeinään mm. seuraavia: ”professori, PhD, parantaja, johtava pastori, joogi, henkienmanaaja, maailman johtava motivaatiopsykologi ja menestystieteen perustaja”.

Miehen käytös kurssilla herätti huomiota, muttei johtanut toimenpiteisiin. Tutkintotodistuksia mieheltä ei löytynyt. Hypnoosikurssituksensa hän oli hankkinut eräältä kiinteistövälittäjältä. Miehen toimiin ei voitu puuttua, koska hän ei ollut terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen valvoma ammattihenkilö. Viranomaisten peräänkuuluttama hän oli.

JUKKA KORPELA

Käsitys orjuudesta ei perustu historiaan

Historian professori Jukka Korpela luennoi Skepsikselle maaliskuussa otsikolla "Orjuus keskiajalla ja uuden ajan alussa Euroopassa".

Naisorjia Keski-Afrikassa 1895.

KUVA ORJUUDESTA on kliseinen ja historian länsimaisen kulttuurin harhojen vuoksi. Elokvateollisuus on tehnyt angloamerikkalaisen kulttuurin maailman yhteiseksi perinnöksi. Monen globalihistorian lähtökohtakin on Englannin historia, vaikka sillä ei aikanaan ollut juurikaan merkitystä. Amerikan puuvillapeltojen orjuus on muodostunut orjuuden normiksi, jonka mukaan on standardisoitu kaiken orjuuden kuvaa lähtien antiikin maailmasta. Markkinallistetut historiadokumentit ovat sinetöineet tulkinnan.

Länsimainen yksilöiden moniarvoinen, vapaa, tasa-arvoinen, säädännäislakeihin nojaava maailma on vain valistusaatteiden luomus. Sen arvojen näkökulmasta on mahdotonta ymmärtää poikkeavaa kuten sukulaisten suosimista, eriarvoisuutta tai yksilön riippuvaisuutta. Orjuus ei soveltunut valistusfilosofian arvoihin, joten se piti tuomita. Karl Marx loi kehitysteorian, jossa orjatalousmuoto edusti primitiivistä järjestelmää. Kun ”orjuus” on täysin ”toiseuteen kuuluva absoluuttinen hirvitys”, nykyisin puhutaankin ”ihmiskaupasta” tai ”työperäisestä hyväksikäytöstä”, mikä sotkee entisestään orjuuden ymmärtämistä.

Vaikka moni orja on joutunut julman riiston kohteeksi, on orjuus ollut myös yhteisön turvajärjestelmä. Usein orjat ovat olleet niin kalliita, että vain varakkaat ovat niitä voineet ostaa. Orjista on siten myös pidetty huolta. Korkean hinnan vuoksi vapaa työvoima on syrjäyttänyt orjat monesti kausitöissä kuten viljelyssä, koska kausityöläistä ei ole tarvinnut pitää yllä koko vuotta.

ORJUUS OLI JOPA URAVAIHTOEHTO

MUINAISUUDEN JA EI-LÄNSIMAISEN MAAILMAN yhteiskunnat eivät ole eivätkä ole olleet tasa-arvoisia kansalaisyhteiskuntia. Ihmisten asema riippuu suhteesta mahtimiehiin, klaaniin ja oman klaanin asemasta. Ei ole oikeudellisesti vapaita yksilöitä vaan mahtavampia ja vähemmän mahtavia ihmisiä. Kun yhteiskuntajärjestys rakentui Jumalan lain, moraalikoodin ja klaanin varaan, ei ollut tarpeen määritellä yksilöitä ja heidän asemaansa esim. omistajina. Näin orjuus pysyi yhteiskunnallisena ilmiönä. Orjiksi päädyttiin sotavankeuden, kaappaamisen, itseorjuutuksen, velkojen yms. perusteella.

Tällaisessa järjestelmässä on absurdia puhua yksilön vapaudesta. Tapauskohtainen riippuvuus ei myöskään synnytä yhtenäistä orjien ryhmää, joka tuntisi orjaidentiteettiä. Kaleeriorjat ja kaivoksissa työskennelleet pakko-työläiset eivät kuuluneet samaan ryhmään kuin haareminen mahtavat eunukit. Usean maan hovikielessä muodostui kohteliaaksi tavaksi, että ylin virkakunta kutsui itseään hallitsijaa puhutellessaan tämän orjaksi.

Varhainen muutos tapahtui Välimeren piirissä, kun yksilöiden asema erosi klaanista ja piti määritellä heidät jumalten oikeudenmukaisuutta tarkemmin. Roomalainen oikeus määritteli kansalaisuuden täsmällisesti, jolloin syntyi ei-kansalaisen käsite. Näin syntyi oikeudellisesti täsmällinen orja. Silti orjuus oli todellisuudessa hyvin monimuotoinen. Kun orja ja vapautettu orja oli isäntänsä familian jäsen, muodostui hänen yhteiskunnallinen asemansa jo keisariajalla tästä eikä niinkään asemasta kansalaisena. Myöhäisantiikin keisarin familian orjat olivatkin keisarin mahtavia virkamiehiä.

Myöhäisantiikissa palattiin takaisin siihen, että oikeudellinen määrittely ei ratkaissut mitään. Vähäinen roomalainen standardisointi hävisi, terminologia hajosi ja keskiaikaisissa yhteiskunnissa hallitsijan hovi koostui usein epävapaista eli orjista. Idässä muodostui haaremihallinto. Siinä kaikki virkamiehet ja sotilaat ja lopulta puolisoitkin olivat orjia. Kun klaanimailmassa valta rakentui klaanien epämääräiselle ja epävarmalle tuelle, muodostui mahtavista orjista hallitsijalle klaanien ulkopuolinen kasti, joka tuki hallitsijaa ilman erityistä klaaniloyaliteettia.

Tällaiset yhteiskunnat tarvitsivat valtavat määrät orjia. Osasta tuli hyvin rikkaita ja he omistivat omia orjiaan. Orjuus muodostui uravaihtoehdoksi. Vielä varsin myöhään miehet kuohitsivat itsensä edetäkseen eunukkeina. Orjien hankkimisesta muodostui valtavaa taloudellista toimintaa, koska uskonnollisten sääntöjen ja klaaniriippuvuuksien takia niitä hankittiin oman valtakunnan ulkopuolelta. Toisaalta suuri osa orjista jäi aivan yhteiskunnan alimmalle tasolle: kaleereihin, rakennustöihin ja kaivoksiin.

Yhtenäinen käsite orjuudesta kuuluu vain nykyiseen länsimaiseen kulttuuriin. Suomen sana ”orja” on vanha iranilainen laina ja tarkoittaa ihmistä. Roomalaisessa oikeudessa oli ilmiön moninaisuudesta huolimatta yhtenäinen käsite ”servus”. Keskiajan Länsi-Euroopassa sanan korvasi yleisesti slaavia tarkoittava sana ”sklawe”, ”schiavo”, ”slave”, ”saqaliba”, mutta sen rinnalla oli erittäin monia muita ilmauksia. Slaavissa oli kymmenkunta eri sanaa, muinaisskandinaviassa ”ðræll”-sanan ohella useampikin, italiassa ”schiavon” lisäksi ”testa” ja ”anima”. Kreikaksi orja saattoi olla ainakin ”doulos”, ”sklabos”, ”psikháron” ja ”aikhmalotos”. Arabiassa käytettiin sanan ”saqaliba” ohella muun muassa sanoja ”mamluk”, ”abd”, ”khadam”, ”dzharija”, ”ghulam” ja ”ibidda”. Sanoilla oli usein muu täsmällinen merkitys kuten ”sotilas”, ”palvelija”, ”tyttö”, ”eunukki” jne. Lisäksi esim. venäjässä orjuus ilmenee enemmän tehtävästä kuin nimestä: ympäristö saattoi tietää, että joku ”kirvesmies” oli orja, vaikka sitä ei erikseen sanota.

MAAORJUUS PURKAUTUI VENÄJÄLLÄ VASTA 1971?

ENSIMMÄISEKSI MAAORJUUDEKSI kutsutaan Euroopassa varhaiskeskiaikaista viljelyjärjestelmää, jossa meni sekaisin vapaat viljelijät ja orjat. Myöhäisantiikin aikana valtajärjestelmä alueellistui ja maanomistusjärjestelmä hajosi. Muuttokielloilla sidottiin ihmiset ylläpitämään paikallista järjestystä ja taloutta, mikä sekoitti vapaan ja orjan käsitettä. Kun lopulta ihmiset hakeutuivat linnanherrojen suojelukseen, katosi vapaiden viljelijöiden ja orjien ero ja syntyi ”turpeeseen” ja johonkin valtakeskukseen sidottujen epävapaiden viljelijöiden ryhmä. Järjestelmä hävisi sydänkeskiajalle tultaessa muun orjuuden mukana Länsi-Euroopasta.

Toinen maaorjuus kehittyi suvereenin hallitsijavallan synnyn ja 1300-luvulla rutan ja muiden katastrofien aiheuttaman väestökadon myötä turvaamaan ruuan tuotantoa ja veronmaksua. Palkkatyö korvasi sen nopeasti lännen tiheästi asutuilta seuduilta. Järjestelmä säilyi syrjemällä ja Itä-Euroopassa aina 1800-luvulle. On myös makuasia, purkautuiko järjestelmä Venäjällä 1860-luvulla maaorjuuden vapauttamisen yhteydessä vain vasta 1971, kun kolhooseihin sidottu väki sai sisäisen passin eli vapaan oikeuden matkustaa omassa maassaan.

Käsitteellisesti maaorjuus ei ole yksiselitteinen ryhmä: maaorjiksi tutkimuksen kutsumia on lähteissä nimitetty eri termeillä, jotka ovat tarkoittaneet jotakin orjuutta. Ihmisten asema ja oikeudet vaihtelivat paljonkin paikasta ja ajasta toiseen. Perinteisesti Suomessa ei ollut maaorjuutta, mutta Kustaa Vaasa käsitteli ainakin välillä alueen asukkaita kuten omistuksessa olleita orjia.

Tutkimushistoria on myös sotkenut asioita. Esimerkiksi sanotaan, että vuoden 1649 laki perusti maaorjuuden Venäjälle. Tämä ei pidä paikkaansa. Tuo laki määritteli ensimmäisen kerran Venäjällä orjuuden. Sen tärkein ulottuvuus oli, että nyt orjat syntyivät Venäjälle oikeudellisessa mielessä. Samalla näiden ulkopuolelle jäi oikeudettomien palvelijoiden ryhmä, jota kutsuttiin sanalla ”iasyr”.

Kun tas puhutaan Euroopan ulkopuolisen alueen maaorjista, astutaan todelliseen hetteikköön. Klaaniyhteisöissä maanviljelijät olivat eurooppalaisesta näkökulmasta orjia, mutta eivät he omassa yhteisössään sitä olleet enempää kuin muutkaan klaanien jäsenet, vaikka olivatkin täysin epävapaita. Näissä yhteisöissä oli orjia ja orjakauppaa paljonkin, mutta itse tuotantoelämä ei rakentunut systemaattiselle orjatyövoiman käytölle vaan klaanin jäsenet viljelivät peltoja.

ITÄ-EUROOPASTA VIETIIN PARI MILJOONA IHMISTÄ ORJIKSI

ORJAKAUPPA OLI ÄÄRETTÖMÄN LAAJAA varhaisen keskiajan Välimeren piirissä, Euroopassa, Lähi-idässä ja Aasiassa. Orjatorien kautta kulki vuosittain kymmeniä tuhansia orjia. Orjia saatiin eri puolilta: Keski-Aasiasta, Itä-Euroopasta, Afrikasta.

Varhaiskeskiajalla myytiin paljon orjia Itämeren alueelta ja kelttiyhteiskunnista Pohjois-Afrikkaan. Sotilaat, palvelijat ja eunukit olivat kysytyjä. Lombardialainen historioitsija sekä Cremonan piispa Liutprand Cremonalainen kuvaa 900-luvulla Verdunissa toiminutta kastraatiokeskusta.

Orjakauppa oli myös viikingeille tärkeää. Ristiretkisaarnaaja Henrik Lättiläisen mukaan Baltiassa ihmiskauppa oli niin kannattavaa 1200-luvun alussa, että latvialaiset lopettivat maanviljelyn ja keskittyivät ryöstämään Venäjältä hevosia, karjaa ja naisia. Orjia myytiin paljon idässä pitkin Volgaa, Kaspiaa, Mustaa Merta Persiaan ja Lähi-itään ja Keski-Aasiaan.

Orjuuden moninaisuuden vuoksi kauppakin oli moninaista. Sydänkeskiajalta alkaen suuria nuorten miesten sotavankijoukkoja myytiin ryhmissä kaleereihin, rakennustöihin ja tuotantoon. Näiden tarjonta vaihteli vuodesta toiseen paljon, koska sotien määrä vaihteli.

Orjakaupassa oli kuitenkin myös paljon arvokkaita erikoisuuksia. Varsinkin haaremeihin ostettiin pikkulapsia, joita koulutettiin hallintovirkoihin ja puolisoiksi. Näiden kauppa saattoi ulottua pitkienkin matkojen taakse. Ostajilla oli tarkkoja laatuvaatimuksia ja kauppiat hankkivat näitä vastaavia tuotteita. Tällöin hinnat nousivat korkeiksi.

Orjakaupan erikoisuuksiin kuuluu se, että orjuus oli jossakin mitassa ihmisille parempi kuin vapaana eläminen. Siksi köyhät myivät itsensä orjiksi ja vanhemmat lapsiaan. Jotkut eivät myöskään suostuneet jättämään orjuutta, vaikka oman ruhtinaan edustajat olisivat maksaneet lunnaat. Monilla alueilla ei myöskään tehty eroa tyttöjen naittamisen ja orjakaupan välillä: kyse oli kummassakin vain kaupasta.

Keskeistä oli panttivankikauppa. Euroopassa ja Aasiassa suuri osa orjista saatiin sota- ja ryöstöretkiltä saaliina. Vangitsijoiden intressi oli muuttaa vanki rahaksi. Usein jo ryöstöpaikalla kiristettiin omaisilta lunnaita. Jos näitä ei saatu, lähdettiin seuraavan tason markkinoille, jossa ammattimainen orjakauppias osti vangit. Hän yritti muuttaa vangin rahaksi, joko saamalla lunnaita tai myymällä eteenpäin. Itä-Euroopassa ja Välimerellä lunnaskaupasta syntyi kehittynyttä liiketoimintaa omine rahoitus- ja neuvottelujärjestelmineen. Orjan päätyminen

varsinaisiin orjatoihin olikin epäonnistuminen. Tällöin omistaja yritti kattaa kulut joko omissa tuotannossa tai vuokraamalla orjan muualle. Samaan aikaan neuvottelut lunnaista kuitenkin jatkuivat.

Muinaisen orjakaupan määristä on väitteitä, mutta luvut eivät ole uskottavia. Täsmällisempää tietoa on, kun kirjanpitoa alettiin pitää myöhäiskeskiajalla. Itä-Euroopasta arvioidaan viedyn pari miljoonaa ihmistä 1400-, 1500- ja 1600-luvuilla. Mustan Meren orjakauppa oli yhtä laajaa kuin Atlantin kauppa.

Orjien kuolleisuus oli suurta, mikä aiheutti tietenkin lisää kauppaa. Varhaisen uuden ajan Välimeren tuotanto-orjuudessa se oli vuodessa 15-25 %. Tanskalaisten orjalaivoissa kuolleisuus oli 17-20 % Atlantin kaupassa.

EI RASISMIA VAAN TALOUDELLISTA OPTIMOINTIA

MAANVILJELY EI OLE RAKENTUNUT kuin poikkeuksellisesti orjatyövoimalle. Syynä on se, että ulkopuolelta orjiksi ostettujen työläisten hinta ja ylläpito on pitänyt voida kustantaa tuotannolla. Tämä on ollut mahdollista vain, jos on ollut halpojen orjien lisäksi halpaa maata ja muita tuotantovälineitä ja ennen muuta toimivat markkinat. Näin on ollut harvoin.

Euroopassa plantaasiorjuutta muodostui sydänkeskiajalla Välimeren suurille saarille, Pyreneille ja lopulta Atlantin saarille. Pohjanmeren kalastus ei riittänyt orjuuden syntymiseen. Välimeren malli levisi Amerikkaan 1500-luvulla puuvillan, sokerin ja tupakan tuotantoon. Tuotanto-orjina oli Euroopassa orjemarkkinoilla tarjolla ollutta halpaa nuorta miestyövoimaa. Afrikkalaisten mustien orjien osuus oli suurempi kuin esim. Italian kaupunkien palvelijoiden joukossa.

Amerikan orjatuotannon alussa orjat olivat samoilta markkinoilta kuin Euroopassa. Vasta 1500-luvun lopulla Afrikan orjemarkkinat alkoivat tuottaa halvempi orjia kuin Välimeren markkinat ja näin Amerikan orjuudesta muodostui 1600-luvulla afrikkalaista orjuutta. Huomattava on, että kyse ei ollut rasismista vaan taloudellisesta optimoinnista.

Toisin kuin Euroopassa ja Intiassa Afrikan markkinoille ei orjia tullut suurten sotaretkien tuloksena. Täällä paikallispäälliköt myivät omia ihmisiään siinä kuin muitakin raaka-aineita, kuten pippureita ja mausteita kauppiaille välitettäväksi edelleen.

KRISTINUSKO EI LOPETTANUT ORJUUTTA

KESKIAJALLA ORJUUDESTA alkoi tulla opillisesti ongelmallista islamissa ja kristinuskossa, kun orjina oli uskonveljiä. Orjia alettiinkin hankkia oman uskonnon alueen ulkopuolelta. Nykyisissä Raamatun käännöksissä käytetään harvoin sanaa ”orja” aatteellisista syistä. Alkutekstissä on monesti ilmauksia palvelijoista, ja ne on aikoinaan ymmärretty orjiksi. Vasta valistusfilosofia teki orjuuden ongelmaksi Euroopassa.

Varhaisen vallan rakentuminen sukujen liitoille teki hallitsijan asemasta epävakaa. Idässä ongelma ratkais-

tiin haaremihallinnolla. Lännessä ratkaisuksi tuli paavin vallan nousu ja sitä kautta kuninkuuden saama oikeutus kirkolta. Kirkon ja kuninkaan edun mukaista oli tuhota klaanivallan rippeet, jolloin mm. luotiin tiukat opit avio- liitosta. Kuninkuuden kehittyminen suvereeniksi edellytti, että kuninkaan laki koski kaikkia hänen valtakunnassaan. Kuninkaalle oli ongelmallista, jos linnanherroilla oli vain heille lojaaleja orjia. Näin orjuus hävisi kuninkaan vallan kasvaessa 1200-luvulla Alppien pohjoispuolelta Länsi-Euroopasta.

Lähi-idässä asia ei ollut mitenkään ajankohtainen. Itä-Euroopassakin klaanirakenne jatkui ja se tuki orjuuden jatkumista. Näinpä orjakauppa kukoisti, ja vielä 1700-luvun lopulla Venäjällä oli runsaasti orjia. Samoin Välimeren kaupungeissa orjista ei tullut yhteiskunnassa ongelma, vaan ne olivat tyyppillisiä varakkaiden perheiden palvelijoina.

Orjuutta kuihduttavaksi tekijäksi nousi uuden ajan alussa merkantilistinen ymmärrys valtiosta ja sen varallisuudesta. Alettiin ajatella, että hallitsijan alamaiset olivat hänen veronmaksajiaan ja tuotantovälineitään. Siksi näiden myyminen ulkomaille oli valtakunnan varallisuuden hävittämistä. Tämä johti ympäri Eurooppaa siihen, että perustettiin hallintoja lunastamaan omaa, orjuuteen joutunutta väkeä takaisin. Itä-Euroopassa alettiin rajoittaa samassa yhteydessä orjien vientikauppaa.

TYÖNVÄLITYKSEN JA ORJAKAUPAN ERO ON EPÄSELVÄ

ON NYKYAIKAISTA AJATELLA, että taloudellinen riippuvuus on myös orjuutta. Tällöin olemme kaltevilla pinnalla, koska kaikki ovat taloudellisesti riippuvaisia: isäntä riistää orjalta tämän työn, mutta joutuu pitämään tätä hengissä. Työnantaja riistää taas työntekijän tuloksen ja maksaa palkkana vähäisen osan takaisin, jotta työntekijä pysyisi hengissä. Suomalainen virkasuhde oli vielä jokin vuosikymmen sitten suoraan orjuussuhde: virkamies ei saanut palkkaa vaan rahan ylläpitoon etukäteen. Virkasuhde on myös yksipuolinen määräys, kun taas työsuhde on molemminpuolinen sopimus.

Työnvälityksen ja orjakaupan ero on myös epäselvä. Näin on varsinkin, kun välitetään laittomia vierastyöläisiä tai vaikka laillisiakin kausityöläisiä toisista yhteiskunnista. Sosiaalisesti tämä ei eroa mitenkään siitä, kun itämainen klaani lähettää jäsenensä länteen töihin tai kerjäämään ja odottaa kotona tämän rahalähetyksiä.

Kun Puolan kuningas Stefan Bathoryn lähettiläs Martin Bronevski selitti 1500-luvulla Kaukasian Pjatigoressa vanhempien myyneen poikiaan orjiksi ja tyttäriään vaimoiksi, ei tämä toiminta ole tänäänkään loppunut, vaikka me emme käytä sanaa orja (servus), kuten Martin Bronevski.

Olennaista on nähdä orjuuden moninaisuus ja ymmärtää, että orjuus on meille vierasta vain siksi, että meidän länsimainen ymmärryksemme laista ja ihmisoikeuksista ei sitä salli. Tämä järjestys ei kuitenkaan ole mikään universaali totuus, vaan vain yhden historian tuotos.

*Katso koko luento:
[youtube.com/user/SkepsisFinland/videos](https://www.youtube.com/user/SkepsisFinland/videos)*

Tulevaisuuden matkustustapa: **LENTOKONEEN NOPEUDELLA KULKEVA JUNA?**

Ensimmäinen Hyperloop-reissu tapahtuu ehkä kymmenen vuoden kuluttua.

JUHA LEINIVAARA

HMISKUNNAN TARVE MATKUSTAA tuskin vähenee tulevina vuosina. Yhä useampi suurkaupunki vaatii entistä enemmän työntekijöiden ja rahdin liikkumista entistä monipuolisempien yhteyksien kautta. Tähän tarpeeseen on ilmestynyt uusi huippunopea matkustamisen muoto, Hyperloop-juna.

Magneettijunan nopeus saadaan entistä suuremmaksi ja energiankulutus pienemmäksi, jos juna kulkee vaila ilman aiheuttamaa kitkaa. Tämä tapahtuu putkessa, johon luodaan alipaine lukemattomilla ilmapumpuilla. Tyhjiössä kulkevat kapselit sujahtavat perille ennätysnopeasti. Useita tunteja kestävät matkat supistuvat alle tuntiin.

Toistaiseksi idea toimii vain laskelmissa ja kaavakuvissa. Kehitystyö on käynnissä useissa eri projekteissa. Suuren innostumisen ja innovaation vastapuolella ovat epäilevät äänet. Useassa mielipidekirjoituksessa Hyperloop on tuomittu samalla tavalla vaaralliseksi kuin ensimmäisten höyryjunien hurjat vauhdit. Teknologiset rajoitukset ovat myös kääntäneet mahdollisten sijoittajien päitä toiseen suuntaan.

Hyperloop-junan vaatimat rakenteet ja ratkaisut ovat vielä liian vaativia ratkaistavaksi. Tulevaisuuden matkustustapa näyttäisi olevan toistaiseksi mahdotonta nykypäivän tekniikalla.

AINUTLAATUSIA HAASTEITA

HYPERLOOP ei periaatteessa ole mahdoton ajatus. Tyhjiöputkessa kitkattomasti kulkeva magneettijuna saavuttaisi jopa 800–1000 km/h vauhdin. Hyperloop on tunnettujen periaatteiden yhdistelmä. Magneettiraiteella liikkuva juna on todellisuutta. Tyhjiöputken ilmapumppujen virta saataisiin osaksi aurinkopaneeleista. Lähes tyhjiöksi muutettavat matkustusputket ovat toteutettavissa. Alipaineen rasitukset vaativat vain tarpeeksi vahvaa putkea. Erikseen näitä kaikkia on jo käytössä jossain muodossa ympäri maailmaa. Projektin kokonaisuuden luomat ainutlaatuiset haasteet ovat kuitenkin huimia.

Hyperloopin tulevaisuuden kannalta kyseiset haasteet voivat lopulta olla ylitsepääsemättömiä. Realistiset hinta-arviot rakentamiselle ylittävät kannattavuuden rajat. Vaikka tekniset ratkaisut kehittyvät, niin työn kustannukset vaihtelevat rajusti eri valtioiden välillä.

Hyperloop-yhteyden laskelmoidut edut ovat kuitenkin niin isoja, että haasteet eivät pelota kehitysryhmiä.

Etu lentoliikenteeseen on putkien päätepisteissä. Pääteasemat voidaan rakentaa lähelle kaupunkien keskustaa, toisin kuin lentokoneiden kiitoradat. Yhteysliikenne on lentoliikennettä nopeampaa. Matkustaminen vaatisi vähemmän energiaa kuin lentoliikenteen käyttämä energia. Eikä Hyperloop-junista koltuisi samanlaisia päästöjä kuin matkustajalentokoneiden suihkumootoreista.

Teknologiaa kehitetään useissa startup-yrityksissä. Myös valtioiden kiinnostus rahoittajana on lisääntynyt. ”Hardt Hyperloop”, ”Hyper Poland” sekä ”Zeleros” kehittävät teknologiaa Euroopassa. ”TransPod” toimii Kanadassa. ”Virgin Hyperloop One” ja ”Hyperloop Transportation Technologies” toimivat Yhdysvalloissa.

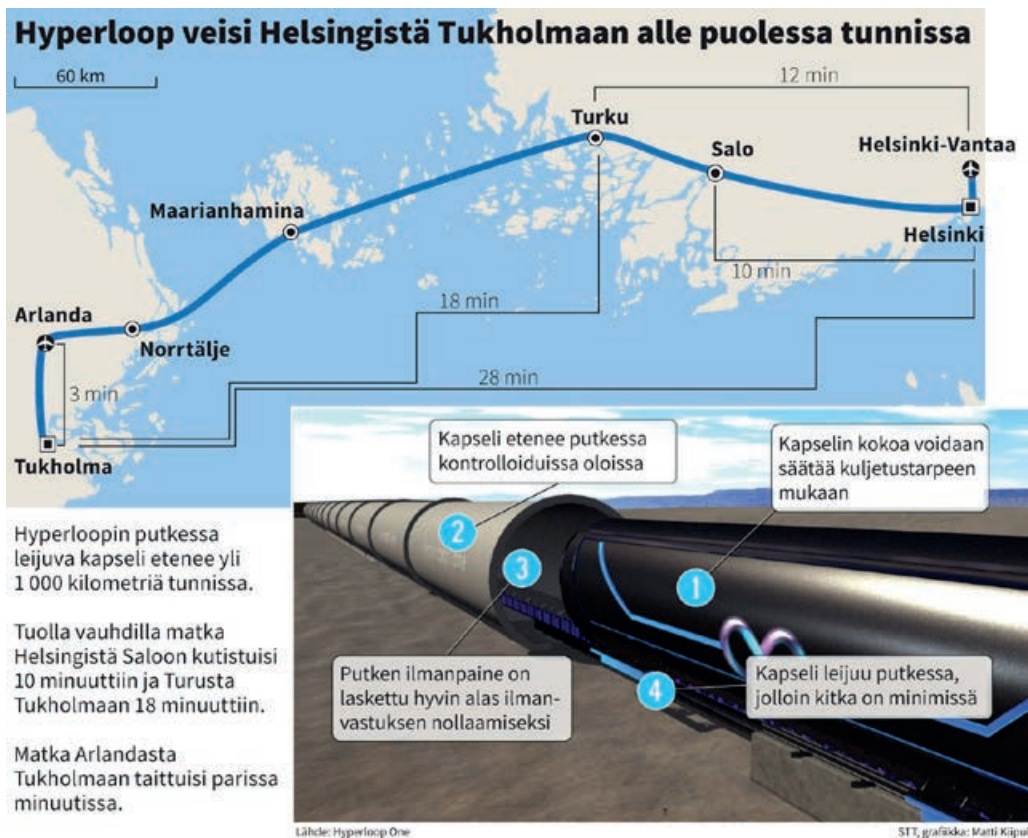
Kaikki näistä etsivät kansainvälisesti sopivaa maata ensimmäisen radan rakentamiseen. Vahvimmat kohdemaat ensimmäiseksi Hyperloopin käyttöönottajaksi ovat Intia ja Arabiemiirikunnat.

TUKHOLMA-HELSINKI 28 MINUUTISSA?

ENSIMMÄISTÄ ISOA TESTIRATAA suunnitellaan Intiaan. ”Virgin Groupin” omistama Hyperloop -projekti olisi 140 kilometrin pituinen rata Mumbain ja Punen välillä. Intian hallinto on antanut luvan aloittaa rakentaminen. Satamayhtiö ”DP World Group” on osallistunut sijoittamiseen 500 miljoonan dollarilla. Testitunnelin pituudeksi tulee 11,4 km. Jos sillä suoritettavat koeajot ovat onnistuneita, niin projekti etenee 117,5 km:n pituiseksi. Lapioiden piti alkaa kaivaa tunnelia tämän vuoden aikana. Covid-19-pandemian takia projekti laitettiin toistaiseksi jäihin.

Dubain ja Abu Dhabin välille hahmoteltu Hyperloop-rata muuttuu todellisuudeksi lähivuosina. Sen avulla 120 kilometrin matka taittuisi alle vartissa. ”Virgin Hyperloop” ja ”Mohamed bin Zayed” -yliopisto allekirjoittivat aiesopimuksen radan suunnittelusta. Merkittävänä rahoittajana on jälleen satamaoperaattori ”DP World Group”, joka on jo antanut 50 miljoonaa dollaria suunnittelun tueksi. Ensimmäinen kymmenen kilometrin pituinen testirata on rakenteilla Abu Dhabin aavikolla.

Myös Saudi-Arabia on mukana testiratojen osalta. Jeddän satamakaupunki teki ”Virgin Hyperloop Onen” kanssa sopimuksen testiradan rakentamisesta. Sieltä ra-

taa aiotaan laajentaa Saudi-Arabian pääkaupunkiin Riadiin. Tällöin noin kymmenen tuntia normaalisti kestävä matka kestäisi enää 76 minuuttia.

Suomi oli vielä vuonna 2016 mukana mahdollisen ensimmäisen Hyperloop-yhteyden testimaana. Suunniteltu yhteys Tukholmasta Helsinkiin kuljettaisi kapselin perille 28 minuutissa. Sen rakentamisen hinnaksi tuli ”Virgin Groupin” konsulttien arvion mukaan 71 miljoonaa dollaria per maili. Se olisi kuitenkin puolet edullisempi kuin esim. Kööpenhaminan metron kustannukset per maili. Japanilaisen uuden ”Chuo Shinkansen” maglev-junaverkon hinnaksi samassa vertailussa on arvioitu 275 miljoonaa dollaria per maili.

Liikenne- ja viestintäministeriö kävi keskusteluja ”Hyperloop One” -projektin kanssa. Selvitysten jälkeen yhteistyöstä ei kuulunut mitään. Tuolloin suomalaiset keskustelivat kiivaammin Guggenheim museosta.

TEKNOLOGIA EDELLEEN TEOREETTISTA

HUIMAT NOPEUDET ja matkustusmaailman luvattu multistaminen kohtaavat kuitenkin teknisiä vaikeuksia.

Minkä tahansa ison rakennusprojektin ensimmäinen haaste liittyy kahisevaan ja kilisevään. Onko projektin rahoittaminen järkevää? Hyperloopin kohdalla vastaus on vielä negatiivinen. Yli 500 kilometrin matkat on kustannustehokkaampaa matkustaa lentämällä. Alle 500 kilometrin matkoja varten on edullisempaa rakentaa pelkkiä magneettijunia. Konsulttien laskelmat vaihtelevat hurjasti sen mukaan, ovatko he hakemassa lisää sijoittajia Hyperloop-projekteille vai varoittamassa sijoittajia.

Putkien lämpölaajenemisen seuraukset ovat ikuinen riasa rakennusinsinööreille. Satoja kilometrejä pitkis-

sä putkissa laajenemisen vaikutus olisi valtava. Riippuen kokonaisuuden pituudesta ja materiaalista lämpölaajeneminen muuttaisi pituutta useiden kymmenien metrien verran. Myös auringonvalosta johtuva putken yläosan lämpöero putken alaosaan taivuttaisi putkia. Putkien taipuminen on raskas ilmatiivyyden varmistamiselle.

Mahdollinen murtumakohta putkessa aiheuttaisi sen sisällä äänen nopeudella etenevän ilmamassan. Tyhjiötä täyttävän ilman massa tuhoaisi voimallaan matkustuskapselit. Putkien pitäisi olla vähintään luodinkestäviä, jotta helppo tuhotyö jäisi pois laskelmista.

Kokonaan valmiin Hyperloopin toimintaa on toistaiseksi saatu ihailta vain esittelyvideoissa. Tyylikkääst Hyperloop-asetat muistuttavat tulevaisuuden visioista tuttuja maisemia. Matkustuskapselit täytetään ja tyhjenetään matkustajista tehokkaasti. Metrojärjestelmän kuljetuskapasiteetti yhdistettynä lentokoneiden nopeuteen olisi oikeasti vallankumouksellista. Ratkaisut matkustajien tai rahdin purkamiseksi ja lastaamiseksi nopeasti ovat vielä vain suunnitelmia.

Toimivaa prototyyppiä ei ole vielä ajettu korkeilla nopeuksilla suljetuissa putkissa. Teknologia on teoreettista. Yksi oikea testirata on pystytetty Yhdysvaltoihin Nevadaan. 500 metrin pituisella ”DevLoop”-testiradalla on päästy 387 km/h nopeuteen. Suurempi nopeus vaatii pitempää putkea.

Eri projektien tiedotustilaisuuksissa Hyperloop-junille on lupailtu odotettua nopeampaa käyttöönottoa. Kyytiin pääsee aivan pian, sanotaan sijoittajille. Toistaiseksi nämä lupaukset ovat epäonnistuneet toistuvasti. Tänä vuonna pandemia siirtää kaikkia merkkipaaluja seuraavalle vuodelle. Ensimmäinen kaupallinen pitkän matkan Hyperloop-reissu tapahtuu ehkä kymmenen vuoden kulluttua. Jos tapahtuu. 🌐

LITTEÄÄN MAAHAN USKOVA italialaispariskunta vietiin takaisin karanteeniin, eksyivät maailman reunaa etsiesään. ...

Italian koronasulun aikana litteään Maahan uskova venetsialainen mies ja nainen uhmasivat karanteenisäädöksiä ja lähtivät Sisilian pohjoisrannikolla olevaan Termini Imereseen. He myivät autonsa ja ostivat veneen, kirjoittaa Newsweek. Sieltä he suuntasivat kohti Lampedusaa, joka on saari Sisilian ja Tunisian välissä. Sinne saakka he eivät kuitenkaan päässeet vaan päätyivät Ustican saarelle Sisilian luoteispuolella, väsyneinä ja kovin uupuneina. Eksynyttä pariskuntaa auttoi paikallinen herra Salvatore Zichichi.

”Huvittavaa on, että he käyttivät suunnistamiseen kompassia, joka perustuu Maapallon magnetismiin eli periaatteeseen, jota litteään Maahan uskovien täytyisi pitää puppuna”, kertoo Zichichi.

ITALEHTI.FI 5.9.

TERMIEN sisäilmasairaus, hometalosaireaus tai homesairaus käytölle ei ole lääketieteellisiä perusteita, joten niitä ei tulisi käyttää terveydenhuollossa. Tämä selviää ”Kansallinen sisäilma ja terveys” -ohjelman terveydenhuollon asiantuntijaryhmän kannanotosta. ...

”Esimerkiksi kodin kosteusvauriot lisäävät erityisesti lasten astmariskiä. Toisaalta tiedämme, että astmariskiin vaikuttavat lukuisat muutkin ympäristötekijät eivätkä kosteusvauriot ole erityisen voimakas riskitekijä näiden joukossa”, toteaa asiantuntijaryhmän jäsen, ylilääkäri Jussi Karjalainen.

Sisäilmasairaus-termiä käytetään usein viittaamaan monimuotoiseen, merkittävästi työ- ja toimintakykyä heikentävään oireiluun rakennuksissa, joissa valtaosa ihmisistä ei oireile. Tämän kaltainen monimuotoinen oireilu täyttää usein ympäristöherkkyyden kriteerit.

”Ratkaisevaa ympäristöherkkyyden syntymiselle on, että ihminen kokee tietyt ympäristötekijät, kuten tuoksu, kemikaalit tai sisäilman, haitallisiksi tai vaarallisiksi. Oireet ovat kyllä todellisia, mutta niiden syntyyn vaikuttavat pääosin muut tekijät kuin sisäilman epäpuhtaudet. Tällöin on kyse toiminnallisista oireista, joiden helpottamiseen on saatavissa apua”, sanoo asiantuntijaryhmän jäsen, ylilääkäri Risto Vataja.

THL.FI 20.8.

MULLA OLIS TEILLE aika rankkaa sisäpiirin infoa: Kuulin että Juhani Knuuti seuraa MUN YouTube kanavaa ja

esiintyy chatissä neliraajahalvauksen saaneen lapsen sairaanhoitajaäitinä. :) MÄ KUOLEN.

FACEBOOK, YAZKA JANI 12.8.

Kuulen koko Yazka Janista nyt ensimmäistä kertaa. Kuka hän on? Mun on täytynt olla koomassa, jos olisin tuota seurannut. En taida muutenkaan seurata ketään YouTubessa

FACEBOOK, JUHANI KNUUTI 25.8.

MITÄ MIELTÄ OLISITTE KAUPPIAASTA, joka sanoisi suoraan asiakkaalle, että ”tämä tuote on itse asiassa vaarallinen sinulle”? Ehkä tupakan tai alkoholin myyjä voisikin näin varoitella. Tavarataloketju Kärkkäisen toimitusjohtaja Juha Kärkkäinen hoitaa asian toisin: hän kertoo omassa sosiaalisessa mediassaan omia totuuksiaan kauppatavaroistaan.

Kärkkäisen tavarataloissa ja verkkokaupassa on myynnissä kolmisenkymmentä erilaista kasvo- tai hengityssuojainta sekä kertakäyttömaseja. Facebookissa Kärkkäinen jakaa viestejä, joissa tällaiset maskit leimataan turhiksi ja jopa vaarallisiksi välineiksi, joilla alistetaan ihmisiä. Kansa kuulemma pelotellaan ensin olemattomilla koronahuhuilla maskien käyttäjiksi ja sitten rokotetaan valtaapitävien tahdottomiksi alamaiseksi.

Koronapandemia on Kärkkäisen mukaan ”mediamafian ja pankkiirien yhteinen operaatio”, jolla saadaan ihmiset kontrolliin. Koronaan ei ole oikeasti kuollut ketään. Äskettäin hän jakoi väitteitä, joiden mukaan kasvomaskit vaarantavat ihmisen hengityselinten toimintaa ja aiheuttavat pahoja keuhkovaurioita.

SEURA.FI 4.8.

YHDYSVALTAIN PRESIDENTTI DONALD TRUMP uudelleenjakoi Twitterissä maanantaina koronavirusvideon, joka sisälsi valheellisia väittämiä viruksesta. Sittemmin Twitter, Youtube ja Facebook ovat poistaneet kyseisen videon netistä. Videolla esiintyi ihmisiä, jotka kertoivat olevansa America's Frontline Doctors -nimiseen ryhmään kuuluvia lääkäreitä. ...

Nyt yhden videolla esiintyneen lääkärin ja tunnetun saarnaajan, Stella Immanuelin, oudot aiemmat ulostulot ovat lähteneet leviämään netissä. Useat mediat ovat uutisoineet, että Immanuel on aiemmin muun muassa väittänyt, että endometriosisi johtuu siitä, että nainen on unissaan harrastanut seksiä demoneiden kanssa. ... Uutistoimisto AFP kertoo vierailleensa Immanuelin

sittemmin suljetuilla nettisivuilla verkkosivuarkistojen kautta. AFP:n mukaan Immanuelin sivuilta ja Youtubesta löytyy muun muassa väitteitä, joiden mukaan ”piinaavat henget” harrastavat ”astraaliseksi” naisten kanssa, mikä aiheuttaa ”gynekologisia ongelmia”.

Immanuel on kertonut, että hedelmättömyys, keskenmenot ja sukupuolitaudit ovat ”henkiaviomiesten” tekoja, kertoo Washington Post. Vuonna 2015 julkaistulla videolla Immanuel sanoi, etteivät Yhdysvaltoja johtavat henkilöt ole edes ihmisiä. Hän sanoi, että Yhdysvaltojen johtajat ovat ”reptiliaanihenkiä”, jotka ovat ”puoliksi ihmisiä, puoliksi avaruusolentoja”. ...

Trump kommentoi maanantaina jakamaansa videota myöhemmin lehdistötilaisuudessa sanomalla, että hänen mielestään videon lääkärit vaikuttivat arvostetuilta. Hän sanoi, ettei tiedä, miksi video poistettiin. Washington Post kertoo, että Trumpilta kysyttiin, miksi hän luottaisi johonkin Immanuelin kaltaiseen ihmiseen, joka uskoo, että alieneiden DNA:ta käytetään modernissa lääketieteessä. ”Ajattelin, että hän oli todella vakuuttava”, Trump sanoi.

IS.FI 29.7.

KIRKASVALOKUULOKKEITA VALMISTAVA VALKEE on saanut tänä vuonna jo kuusi trappaprotestia, joiden yhteissumma on 16 208 euroa. Trappaprotesti voidaan tehdä yrityksen velasta tai muusta saatavasta, jota ei ole maksettu määräajassa. Luottotietoyritys Bisnoden mukaan Valkee on maksanut perintäyhtiö Intrumin helmikuussa antaman 3 532 euron suuruisen tratan, mutta loput saatavista ovat maksamatta. ...

Valkee myy kirkasvalokuulokkeita, joita on markkinoitu terveysväittämällä. Väittämiä on kuitenkin kyseenalaistettu ja pidetty tieteellisesti epäpätevinä. Valkeen taloudellinen tilanne on herättänyt kysymyksiä jo pitkään. Vuonna 2007 perustettu yhtiö ei ole tehnyt kertaakaan voittoa. Valkeen yhteenlasketut tappiot koko sen toiminta-ajalta olivat yli 10 miljoonaa euroa vuoden 2019 helmikuussa päättyneen tilikauden jälkeen. Vuonna 2017 Valkee menetti osakepääomansa. Yrityksen tappiollista toimintaa on rahoitettu oman pääoman sijoituksin, joita oli viime vuonna kertynyt 9,3 miljoonaa euroa.

Alma Talentin analyytikon Ari Rajalan mukaan yhtiöllä oli helmikuussa 2019 päättyneen tilikauden lopussa taseessaan myös rahalaitos- ja vaihtovelkakirjalainoja kahden miljoonan euron edestä. Rahaa kassassa oli 3 634 euroa.

TALOUSELAMA.FI 27.7.

PENTAGONIN U.F.O-OHJELMASSA pitkään työskennellyt astrofyysikko Eric W. Davis kertoo NY Timesille, että Yhdysvalloilla on hallussaan materiaaleja, joiden alkuperää ei ole onnistuttu vahvistamaan ihmisen tekemäksi. Hän kertoo briiffanneensa Yhdysvaltain puolustusvoimia ”Maan ulkopuolella valmistettujen kulkuneuvojen löydetyistä osista” viimeksi maaliskuussa. Davisin mukaan monille löydetyistä materiaaleista on olemassa luonnollinen selitys, mutta osan alkuperä on tutkijoille edelleen mysteeri. Hänen mukaansa nämä materiaalit ovat sellaisia, ”joita emme pystyisi tekemään itse.”

Lehden haastattelema ex-senaattori Harry Reid pitää niin ikään todennäköisenä, että sekä Yhdysvaltain hallituksella että yksityisen sektorin toimijoilla on hallussaan

”alien-materiaaleja.” The New York Times huomauttaa, että myös Yhdysvaltain presidentti Donald Trump on kertonut tietävänsä ”hyvin mielenkiintoisia” asioita Roswellin tapahtumista vuonna 1947. Roswellin tapaus on tunnetuin ufoihin ja avaruusolioihin liittyvä salaliittoteoria, joka on vanginnut ihmisten mielenkiinnon ympäri maailman.

Lehden mukaan Unidentified Aerial Phenomenon Task Force -nimisessä ohjelmassa tehtäviä havaintoja tullaan jatkossa julkistamaan myös yleisölle, joten elämme mielenkiintoisia aikoja myös Maan ulkopuolisen elämän suhteen!

TEKNIKANMAAILMA.FI 27.7.

YHDYSVALLOISSA 30-VUOTIAS MIES on kuollut osallistuttuaan covid-19-bileisiin, jotka järjesti koronaviruksen saanut ihminen, kertoi texasilaisen sairaalan johtava lääkäri Jane Appleby. Lääkäriin mukaan sairaalassa San Antoniossa kuollut mies oli kertonut hoitajalleen luulleensa, että virus oli huijausta. Appleby kuvailee uutistoimisto AFP:n mukaan, että mies oli ajatellut olevansa nuori ja voittamaton ja että tauti ei vaikuttaisi häneen. New York Timesin mukaan koronavirushuhlien tarkoituksena on yleisemmin ollut testata, onko virus todella olemassa. Niillä on myös yritetty saada immuniteettia taudille. Virusbileiden yleisyydestä ei ole arviota, mutta mediassa on kerrottu muutamista juhlista.

KANSANUUTISET.FI 13.7.

KANYE WEST kertoi Forbes-lehdelle, ettei usko rokotuksiin. Forbesin haastattelussa Kanye kertoo sairastaneensa koronan viime helmikuussa. ”Minulla oli kylmiä väreitä ja täräsin sängyssä. Otin kuumia suihkuja ja katselin videoita joissa ihmiset neuvoivat, miten koronavirusta pitää muka hoitaa.” Mahdollista rokotusta koronavirusta vastaan Kanye kutsui Pedon merkiksi. Kanye myös kertoi, miten He haluavat kontrolloida meitä. ”Niin monia lapsia on rokotettu ja he ovat siksi halvaantuneet. Siksi olen epäilevän suhteen, että koronavirusta vastaan tehty rokote olisi hyvä asia. Siinä on Pedon merkki. He haluavat upottaa tunnistautumissiruja ihomme alle, he haluavat tehdä vaikka mitä, jotta emme pääsisi läpi taivaan porteista.” ... Kanye myös kertoi, että selvisi koronasta Jumalan avulla.

RUMBA.FI 8.7.

KESÄN LÄMPIMINÄ ILTOINA moni varmasti rentoutuu kuuntelemalla netissä hyviä terveysneuvoja ja lääketieteellisiä luentoja. Tai sitten he voivat kuunnella Maria Nordinin puheita. Instagram-tilinsä tarinoissa Nordin on vastailut faniensa lähettämiin kysymyksiin. ... Aiheita on laidasta laitaan, mutta yhteistä niille on Nordinin ”musta tuntuu” -fiilistelyn toimiminen perusteluina. ”Korvatulehduksissa on mun näkemyksen mukaan aina taustalla se, että ei hyväksy sitä mitä kuulee.”

Enemmän nettiraivoa on kuitenkin aiheuttanut Nordinin kissan kokemat kärsimykset. ... Kyy pääsi puremaan kattia. Kissa eristäytyi kärsimään myrkyne oireista, kuten kissat tekevät, kun ovat kovissa kivuissa. Toipumisessa kesti yhteensä neljä päivää. Kissa jäi onneksi tällä kertaa henkiin. Kissaa ei viety eläinlääkäriin nesteytykseen ja vastamyrkyne saamiseen, koska Nordinin mielestä eläinlääkärien antama hoito olisi huono juttu.

PAHOLAISEN-ASIANAJAJA.BLOGSPOT.COM 3.7.

TÄSMÄASE TERVEYSHUUHAASEEN

Juhani Knuuti: Kauppatavarana terveys. Selviydy terveysväitteiden viidakossa. Minerva, 2020.

PIENI KIELIALUE ja asiantuntijoiden kiireellisyys jarruttavat suomenkielisten skeptisten tietokirjojen tuotantoa, kuten myös se seikka, että populaaritietokirjan kirjoittaminen ei meritoi akateemisesti. Yliopistotutkijan kannattaa keskittyä vertaisarvioitujen tiedejulkaisujen tuottamiseen, ei kansanvalistukseen eikä someväittelyihin. Vai kannattaako? Aktiivisesti tutkitun ter-

veystiedon puolesta niin toimitetussa kuin sosiaalisessakin mediassa puhuva professori Juhani Knuuti on sitä mieltä, että jos asiantuntijat keskustelevat vain omassa kuplassaan, tyhjiö sosiaalisessa mediassa täyttyy huuhaalla. Tutkitun tiedon puolustamiseen tarvitaan joukkovoimaa.

Turun yliopistollisen keskussairaalan ylilääkärinä ja valtakunnallisen PET-keskuksen johtajana työskentelevän Knuutin nimissä on liki kuusisataa vertaisarvioitua alkuperäisjulkaisua ja katsausta, joten kansanvalistuspanostus ei ole johtanut ainakaan tutkimustyön laiminlyöntiin. Eikä päinvastoin: yön alta löytyy Duodecimien tiedottajapalkinto (2016), Medi uutisten vuoden terveysvaikuttaja -palkinto (2018) ja Terveystoimittajien Hyvän tiedon omena -palkinto (2020). Suuri yleisö tuntenee Knuutin parhaiten Turun Sanomien blogistaan, jossa hän käsittelee erilaisia terveysväitteitä tutkimustiedon valossa.

Tuorein Knuutin aikaansaannos on elokuussa ilmestynyt ”Kauppatavarana terveys”. Teos kiskaisee heti lukijan mukaansa dramaattisella, mutta paisuttelemattomalla kuvauksella noseboilmiön voimasta: masennuslääketutkimukseen osallistunut potilas oli syönyt jäljellä olevat 29 lääkekapseliaan kerralla ja saanut vakavia oireita, vaikka lääke oli lumelääkettä. Lumevaikutusta käsitellään kirjassa useasti, koska monen humpuukihoidon ”toimivuus” ja ennen kaikkea kokemus toimivuudesta perustuu siihen.

Kirjassa pureskellut terveysväitteet käsitellään anonyymeinä, koska Knuuti kertoo tavoitteekseen analysoida terveysväitteitä eikä ihmisiä. Tämä vaikuttaa toimivalta ratkaisulta: perättömien väitteiden levittäjien marttyyripisteiden kerääminen vaikeutuu kertaheitolla, kun omaa nimeä ei löydy kirjasta. Kuten kirjoitin Skeptikossa 2/2020, tarpeettomasta henkilöönmenevyydestä on lähinnä haittaa, jos tavoitteena on edistää tutkittua tietoa eikä kerätä pisteitä turhasta sometukkanuottasilla olemisesta.

PALJON ASIAA PIENESSÄ PAKETISSA

SUJUVAN KERRONNAN TAKIA kirja tekisi mieli lukea yhdeltä istumalta läpi, mutta varsinkin jos terveyshuuhaa ei ole itselle ominta aluetta, kirjasta saa paljon enemmän irti, kun sen lukee hitaasti läppäri vierellään, ja tutustuu myös lähdeviitteisiin, joita kirjassa ei ole säästetty.

Johdannossa Knuuti kertoo analysoivansa 71 erilaista terveysteemaa ja hoitoa ja niihin liittyviä satoja erilaisia terveysväitteitä. Niitä sitten piisaakin: ruususuola, rokotevastaisuus ja detox-kuurit lienevät tuttuja jokaiselle skeptikko- tai vaihtoehtofoorumiteita edes satunnaisesti lukevalle, mutta oletko kuullut 170 sairauteen vaikuttavasta vetyrikastetusta vedestä, perä- ja paksusuolen huuhtelusta 60 litralla nestettä tai berberiini-nimisestä ihmeaineesta? Minä en ollut. Vanhemman polven skeptikot taas voivat verestää muistojaan Kari Suomalaisen pilakuvastakin tutusta koivuntuhkasta – jonka ”vaikuttava” ihmeaine on potaskaa – sanan molemmissa merkityksissä.

Muutamaa kielellistä ilottelua lukuun ottamatta turha revittely loistaa kirjasta poissaolollaan. Esimerkiksi kalevalaisesta jäsenkorjauksesta käydään läpi aiheesta tehdyt tutkimukset tuloksineen ja puutteineen, ja selvästi perusteettomat väitteet – vaikkapa vaikutuksista astmaan – myös todetaan sellaisiksi.

EI VAIN TERVEYSHUUHAATA

KIRJAN ERITYISANSIOKSI voi sujuvan kerronnan lisäksi laskea sen, että Knuuti ei tyydy pelkästään listaamaan ja kumoamaan terveyshumpuukia vaan valottaa ajattelu-

virheitä sen taustalla. Huono ajattelu on yksi terveys- ja muunkin huuhaan olemassaolon mahdollistavista tekijöistä. Tyypillisimpinä kognitiivisina vinoumina Knuuti nostaa pöydälle vahvistusharhan, motivoitun päätelyn, kirsikanpoiminnan, Dunning-Kruger-ilmiön sekä valikoitumisharhan.

Vahvistusharha on yleisesti tunnettu ilmiö, jossa ihmisen hakee ja muistaa tietoa, joka tukee hänen omia käsityksiään. Jos saatu informaatio on omien käsitysten vastainen, sitä pidetään epäluotettavana sen sijaan että muutettaisiin omaa kantaa. Jos henkilö ripustautuu johonkin käsitykseen liian syvästi, hän ei enää halua eikä kykene muuttamaan kantaansa, vaan puolustaa sitä fanaattisesti motivoitulla päätelyllä: mikä tahansa oma käsitystä tukeva todistusaineisto kelpaa oman teorian tueksi, muu todistusaineisto sivuutetaan. Esimerkkinä Knuuti mainitsee evoluutioteorian ja ilmastonmuutoksen kiistäjät. Kun tulkinta on kehittynyt osaksi omaa identiteettiä, siitä ei voi enää luopua.

Tutkimustiedon valikointia omien intressien tueksi kutsutaan kirsikanpoiminnaksi. Kirsikanpoiminnan tekee tehokkaaksi ajatteluvirheeksi se, että suurin piirtein minkä tahansa väitteen taakse voi löytää jonkinlaista tutkimustietoa.

Dunning-Kruger-efekti kuvataan kirjassa onnistuneen käytännönläheisesti, samoin vähemmän tunnettu, mutta juuri humpuukihoitojen suosiota ruokkiva valikoitumisharha: vain tyytyväiset potilaat palaavat hoidon antajan luo uudelleen ja antavat positiivista palautetta. Jos hoito ei tehoa tai siitä tulee haittavaikutuksia, potilas nuolee haavansa kotonaan.

Knuuti kuvailee kirjassa maanläheisesti tieteen toimintaa ja kumooa muutamia tieteeseen liittyviä yleisiä väärinkäsityksiä: tiede ei ole uskonto eikä huutoäänestys. Myöskään huuhaahoitoihin uskovia ja niitä tarjoavia ei lytätä yksisilmäisesti huijareiksi, vaan Knuuti on tullut siihen käsitykseen, että monet ovat pikemminkin omista oivalluksistaan haltioituneita ihmisiä, jotka ovat valitettavasti altistuneet virheelliselle tiedolle.

LÄHDEVIITTEITÄ PERÄTI 568 KAPPALETTA

KRITIIKKINÄ ja seuraavan painoksen kehitysideana voisi mainita kunnollisen sanaston puutteen: monelle lukijalle uusia termejä vilisevän kirjan lopussa on vaivaisen kahden sivun pituinen asiasanahakemisto, ei siis sanastoa selityksineen. Kirjassa popularisoidaan erittäin onnistuneesti monia lääketieteen käsitteitä, ja useamman aukeaman pituinen yhteenvetomainen sanasto kirjan lopussa toimisi kätevänä referenssinä, kun lukija muistelee, mitä tarkoittikaan testin herkkyys ja mitä tarkkuus.

Vaikka kyseessä on populaaritietokirja, eikä uutta tieteellistä tietoa julkaiseva tieteellinen vertaisarvioitu monografiateos, teos on kolmen tunnetun terveyshumpuukiasiantuntijan – Pauli Ohukaisen, Reijo Laatikaisen ja Vladimir Heiskasen – vertaisarvioima. Käytännön soi-

si yleistyvän populaaritietokirjallisuudessa (ja oppikirjallisuudessa) laajemminkin. Osa kustantajista toki lue- tuttaa käsikirjoituksen toisella asiantuntijalla, jos sattuu ehtimään, mutta systemaattisesta käytännöstä ei ole kysymys. Avoin vertaisarviointi, jossa vertaisarvioijienkin nimet painetaan kirjaan, parantaa lopputuloksen laatua varmemmin kuin perinteinen tyyli, jossa kustannustoimittaja lähettää käsikirjoituksen toiselle alan oletetulle asiantuntijalle, joka pahimmassa tapauksessa silmäilee editoidun käsikirjoituksen tai ensimmäisen taitovedoksen viimeisenä iltana läpi ja huomauttaa yhdestä kirjoitusvirheestä.

Esimerkiksi oppikirjoista vertaisarviointi karsisi vanhan tiedon ja silkat munaukset pois. Erityisesti oppikirjoissa yleinen tapa olla viittaamatta lähteisiin tekstissä mahdollistaa tarkistamattoman mututiedon livahtamisen muuten hyvään teokseen.

Knuutin teosta ei voi laiskasta lähteisiin viittaamisesta syyttää: lähdeviitteitä on peräti 568 kappaletta ja ne ovat lukijalle aidosti hyödyllisiä, jos joku tietty teema kiinnostaa enemmän. Sisällön voi toki ahmia sellaisenaan ilman lähdeviitteitäkin, jotka ovat kätevästi numeroviitteinä yläindeksissä.

Kirjan perusrakenne on niin toimiva, että toivon sille lämpimästi pitkää ikää päivitettyjen ja uusinta tieteellistä tietoa seuraavien painosten merkeissä. Vaikka kirjaa ei ole kirjoitettu oppikirjaksi, sen soisi olevan ammattikorkeakoulun terveysalan opiskelijoiden pakollista oppimäärää ja lääkäriopiskelijoilla vähintään oheislukemistoa. Humpuukiin uskova potilas on helpompi kohdata, kun tietää humpuukista etukäteen.

AINESTA MYÖS KÄÄNNÖSTEOKSEKSI

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN VIENNISTÄ on puhuttu paljon. Knuutin opus ei ole mitenkään häiritsevän Suomi-keskeinen – sitä paitsi, ruotsalaiselle tai espanjalaiselle lukijalle voi olla hyvinkin mielenkiintoista perehtyä suomalaisiin terveysuskomuksiin ja vertailla niitä kotimaansa höpötrendeihin. Parhaassa tapauksessa tämä poikii lukijapalautetta ja teoksen uutta sisältöä.

Kirja on toistaiseksi saatavilla vain painettuna kirjana ja e-kirjana. Kirjan sisältää sen verran vähän kuvia ja taulukoita, että sisältö aukeaisi hyvin myös äänikirjana pitkäällä automatkalla.

Hieman kuluneesti voidaan todeta, että ne, joiden pitäisi lukea humpuukinvastainen kirja eivät sitä lue. Tämäkin kirja kulune lähinnä skeptikoiden käsissä. Knuutin huolellisen asiallinen tyyli pitää huolen siitä, että tämän kirjan kehtaa ostaa pukinkonttiin myös ravintolisiin rahojaan hassaavalle sukulaiselle tai HPV-roketepelottelun uhriksi joutuneille varhaisteiniä vanhemmille.

Vastaavanhenkisiä teoksia lukisi mielellään vaikkapa taloustieteellisistä tai poliittisista väitteistä. Tai ylipäätään yleisistä vääristä käsityksistä. 🌐

ANTIIKIN IHMISTEN VÄKEVÄT LOHDUTTAJAT

Marke Ahonen: *Oopiumia ja ajatusharjoituksia.*

Kirjoituksia antiikin lääketieteestä ja filosofiasta. Gaudeamus, 2020.

MARKE AHONEN on filosofian tohtori ja klassillisen filologian dosentti Helsingin yliopistossa. Tutkimustyössään hän on perehtynyt erityisesti antiikin filosofian ja lääketieteen yhteyksiin. Hänen kirjoituskokoelmaansa lukiessa mieleeni nousee ensiksi alkukantainen reaktio: helpotus siitä, etten itse sattunut elämään antiikin aikaan.

Hellenistisessä Aleksandriassa leikeltiin antiikin perimätiedon mukaan elävältä paitsi eläimiä myös ihmisiä, oletettavasti kuolemaantuomittuja. Vaikka ihmisillä suoritettu vivisektio ei loukannutkaan antiikin tabua vainajaan kajoamisesta, tiedot tällaisista tutkimuksista herättivät myöhemmissä kirjoittajissa kauhua ja syvää paheksuntaa. Tosin keskustelussa nostettiin esiin myös tieteen edistämisen arvo. Muutaman pahantekijän kärsimys oli kenties vähäisenä pidettävä asia, kun tutkimusten tavoitteenä oli vähentää ihmiskunnan yleistä kärsimystä.

Keisariaikana eläinten vivisektiot eivät aina olleet ainoastaan tieteellistä opetus- ja tutkimustyötä. Toisinaan ne olivat suoranaisia performansseja, jotka tapahtuivat julkisella paikalla tai valikoidun kutsuyleisön edessä. Tällaisten näyttösten tarkoituksena oli valistaa yleisöä anatomiasta ja fysiologiasta sekä esitellä lääkäreiden taitoja ja tietoja. Ne olivat suosittuja erityisesti Roomassa, antiikin ainoassa todellisessa miljoonakaupungissa, jossa lääkärin jatkuvasti kilpailivat maineesta, kunnian ja vauraan yläluokan asiakkuudesta.

Keisarinajan terveydenhuollossa vallitsi villi ja vapaa kilpailu. Yhteiskunta ei juuri valvonut lääkärin toimien harjoittamista, vaikka lääkäreitä voitiin kyllä tarvittaessa asettaa syytteeseen vaarallisesta tai muutoin kelvottomasta hoidosta ja jopa potilaiden murhaamisesta. Niin sanottu koululääketiede oli antiikissa tuntematon ajatus, ja

kukin lääkäri hankki oppinsa mistä parhaaksi katsoi, ja vastasi itse omasta ammattitaidostaan. Markkinoilla oli tarjontaa henkien manaajista ja puhdistusrituaalien toimittajista alkaen, mutta edes vakavamman lääketieteen teoreettisista perusteista ei vielä ollut yksimielisyyttä.

Ylenpalttinen valinnanvara näillä puoskarien, parantajien ja keskenään kinastelevien lääkäreiden markkinoilla tuotti päänvaivaa valistuneellekin potilaalle. Esimerkiksi vesikauhua yritettiin torjua ennalta sekä koirissa että ihmisissä. Kaikenkarvaisia uskomushoitoja kritiikittä keräillyt roomalainen kirjailija Plinius vanhempi (23-79 jaa.) tiesi kertoa, että kananaivojen syöminen suojausi taudilta, kun taas koirille voisi syöttää kriittisenä vuodenaikana kanankakkaa. Lääketieteen keinoja ja kansankonsteja ei voi aina erottaa, ja nykylukija tunnistaa maagisia piirteitä myös monissa antiikin ajan lääketieteilijöiden esittämässä hoitosuosituksissa.

Marke Ahonen tuo kirjassaan esiin myös termin ”melankolia” mielenkiintoisen historian. Melankoliassa musta sappi (kreikaksi ”melaina kholé”) valtaa kehon. Musta sappi yhdistyy kehossa kuplivaan ja kuohuvaan vihaisuuteen, aggressioon, raivokkuuteen sekä hulluuteen asti menevään valmiuteen sanoa ja toimia. Mustasappisuus voi ilmetä myös vetäytyvyytenä, välttelynä, lamaannuksena ja toivon täydellisenä menetyksenä. Antiikin kirjoituksissa melankolia on sekä kehon että mielen tila tai sairaus.

Sanan menestystä ei ole estänyt se, että todellisuudessa mustaa sappea ei ole olemassa. Usko mustaan sappeen perustuu Hippokrateen nimissä säilyneeseen tutkielmaan ”Ihmisen luonnosta”, joka esittää, että jokaisessa ihmisessä on neljää nestettä: verta ja limaa sekä keltaista ja mustaa sappea. Tutkielman mukaan näiden nesteiden tasapainosuhteet määrittävät terveyttä ja sairautta.

Antiikin maailmassa lääketiede hoiti kehoa ja kehon sairauksia, joihin myös melankolia kuului, kun taas filosofia toimi ”sielun lääketieteenä” ja hoiti ”sielun sairauksia”: liiallisia ja haitallisiksi koettuja tunteita sekä myös vääriä uskomuksia. ”Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että antiikin filosofit huolehtivat sielun sisällöstä, kun taas antiikin lääkärit huolehtivat sielun fyysikaalisesta toimintaympäristöstä”, Marke Ahonen kirjoittaa. Hän antoi kirjalleen nimeksi ”Oopiumia ja ajatusharjoituksia”, koska lääketiede ja filosofia olivat ne väkevät lohduttajat, jotka antiikin ihmiset rakensivat turvakseen kärsimystä vastaan.

SOVITTELUJOURNALISMI VIE TASAPUOLISUUSHARHAAN

Mari Heikkilä, Tuukka Tammi: *Viheliäs tiede – ja muita vaikeita uutisia. Vastapaino, 2020.*

VIHELIÄS TIEDE -teoksessa parikymmentä tutkijaa ja tiedetoimittajaa kertoo kokemuksistaan vaikeiden tiedeaiheiden parissa. Vaikka kirjoittava tai haastateltava yrittäisi olla puolueeton ja pitäytyä tutkitussa tiedossa, osalla lukijoista saattaa nousta tunteet pintaan. Moni on saanut lukijoiden vihat päälleen. Kirjassa etsitään kerrottujen kokemusten ja omakohtaisten tarinoiden myötä keinoja, miten vaikeista asioista pi-

täisi kirjoittaa ja puhua.

Skeptikoille tutuista aiheista kirjassa kirjoittavat Ulla Järvi (Rokotuskriittisyyden harmaalla alueella), Anja Nysten (Fluoria aivoissa) ja Päivi Kapiainen-Heiskanen (Glyfoista ei pääse eroon). Pettymyksen tuottavat jotkut lyhyenlänät ”katsaukset”, joista ei jää mitään käteen. Kirjoittaja ei itsensä ole keksinyt, miten aiheestaan kirjoittaa.

Skeptikon huomion herättää Tampereen yliopiston tutkija Pia Vuolanto, joka keskustelee kirjassa toimittaja Matleena Ylikosken kanssa siitä, millaisia ongelmia he ovat kohdanneet vaihtoehtohoitoihin liittyvien tutkimusten popularisoinnissa (Sovittelujournalismin keinoin vaikeiden aiheiden kimppuun).

Vuolanto kertoo kokevansa, kuinka hänen on vaikea saada mediassa läpi viesti, että hän suhtautuu vaihtoehtohoitoihin puolueettomasti ja analysoi niitä nimenomaan yhteiskunnallisena ilmiönä. Voisiko asia johtua siitä, että Vuolanto ei täysin ole puolueeton?

Vuonna 1996 Tampereen yliopistossa hyväksyttiin terveydenhoitotieteen lisensiaatti Helena Frankberg-Lakkalan väitöskirja ”Terveyttä ja hyvää oloa paastolla”. Se ei saanut vastaväittelijä dosentti Mikael Fogelholmilta varauksetonta tukea, mutta päätettiin kuitenkin hyväksyä epäröiden. Skeptikko-lehti kertoi numerossaan 2/1996 Fogelholmin arvion väitöskirjan tuloksista: ”Paasto pysyy

edelleen enemmän uskomuslääketieteenä kuin todellisenä, objektiivisesti perusteltuna hoitomuotona.”

Myöhemmin samana vuonna Skepsis myönsi Huhua-palkinnon Kirjayhtymälle, joka oli julkaissut Tampereen terveydenhuollon oppilaitoksessa opettajana toimineen Anja Rautiaisen oppikirjan ”Terapeuttinen kosketus”. Kirjassa kuvattu terapia oli Skepsiksen mukaan tyyppillinen uskomushoito, jossa sekoittuvat eteeriset energiavirrat, jalokiviterapia, kosmiset ulottuvuudet, telepatia, kaukoparannus, värähtelytaajuudet ja muut new age -ajatteluun kuuluvat käsitteet.

Vuolanto pahoitti Skepsiksen toiminnasta mielensä niin syvästi, että pureutui aiheeseen vielä vuonna 2013 sosiologian väitöskirjassaan (Rajatyö ja akateemisen aseman haavoittuvuus: tapaus suomalainen hoitotiede). Hän puhui aiheesta myös Tampereen yliopiston järjestämässä CAM-tutkimusseminaarissa vuonna 2015, jossa mm. kertoi, että ”Terapeuttisen kosketuksen” saaman Huhua-palkinnon seurauksena hoitotieteen laitosneuvosto kielsi tiettyihin kirjoihin viittaamisen opinnäytetöissä. Paastoväitöskirjan tapauksessa Skepsis paitsi vahvisti käsityksiä väitöskirjan epätieteellisyydestä, myös herätti epäilyksiä hoitotieteen tieteenalaa kohtaan. Vuolannon mukaan on Skepsiksen syytä, että hoitotiede sai mainetta väylänä, jonka kautta epätiede voi tunkeutua tieteen alueelle ja aiheuttaa tieteen sekoittumista new age -ilmiöiden kanssa.

Kuulostaa kummalliselta, ettei selvää huuhaata saisi arvostella.

Sovittelujournalismin on ilman muuta hyvä idea. Se yrittää tarjota uusia keinoja käsitellä konfliktierkkiä aiheita. Se auttaa hahmottamaan ristiriitoja muuten kuin vastakkainasetteluna. Mutta se näköjään myös mahdollistaa tasapuolisuusharhan. Asia on kuitenkin niin, että jos asian toiselle näkökulmalle ei löydy kunnollisia perusteluita eikä tieteellistä todistusaineistoa, näkemykset eivät ole yhtä arvokkaita, eikä niitä tule esittää tasavertaisina. Mitään kiistaa tai konfliktia ei todellisuudessa ollut Skepsiksen ja ”Terapeuttisen kosketuksen” tai paaston terveysvaikutusten välillä.

On erikoista, että Vuolanto syyttää Skepsistä siitä, että yhdistys kritisoi eteerisiä energiavirtoja, jalokiviterapiaa ja kaukoparannusta, mutta ihmettelee samalla, miksei häneen itseensä suhtauduta tutkijana puolueettomasti. Ettei vain syynä olisi vaihtoehtoisia hoitoja puolueettomasti tutkinut ja ne usein uskomushoidoiksi todennut lahjomaton, viheliäs tiede?

Tarvitseeko ikääntymistä hidastaa?

MATTI HAKAMA

SKEPTIKOSSA 2/2020 kirjoitettiin vanhenemisen tie-
teestä tavalla, joka ansainnee reunahuomautuksen.

Vanhenemisen tieteen tavoite näyttää kirjoituksessa olevan ikääntymisen biologinen hidastaminen ja ihmisen maksimaalisen eliniän (120 vuotta) pidentäminen. Miksi tuollainen tavoite? Maapallon suurin ongelma on ylitiheä ihmispopulaatio. Meitä on liikaa, joten kulutamme luonnonvaroja liikaa, mistä puolestaan seuraa jätteitten ja saasteitten niin suuri määrä, että sillä on moninaisia ja rajuja haittavaikutuksia.

Populaation koko määräytyy syntyvyyden ja keski-
iän perusteella. Syntyvyyttä ollaan valmiit rajoittamaan (paitsi Suomessa). Miksi globaalisti tärkeimmän eli väestönrajoituspyrkimyksen vastaisesti tarvitaan ”vanhenemisen tiedettä”? Onko perusteena muuta kuin itsekkyyden ja piittaamattomuus luomakunnasta?

Artikkelissa mainitaan yhdeksän ikääntymisen syytä. Niistä kahdeksan ei ole syitä vaan biologisia mekanismeja, patogeenisia, joilla varsinaiset syyt vaikuttavat kuolleisuuteen, toisin sanoen pitkäikäisyyteen. Myös yh-

deksäs syy, ”perimää muokkaavat epigeneettiset muutokset”, on puettu biologialla korostavaan valekaapuun. Epigeneettisten muutosten syyt ovat yleensä ympäristössä, usein juuri luonnonvarojen liikakäytöstä johtuvia tai ihmisten muita tapoja. Tuntuu tarkoitushakuiselta kutsua esimerkiksi tupakanpoltoa epigenetiikaksi.

Esimerkiksi syöpä ei voi syntyä ilman genomimuutoksia. Tuo ei tee syöpää kuitenkaan yli sukupolvien periytyväksi. Ituradan muutos yhtenä syövän syynä on harvinaisen, eivätkä ympäristön aiheuttamat genomimuutokset periydy seuraaville sukupolville.

Skeptikon teksteissä kynnet ovat terävät, kun arvioidaan luonnontieteellisteknologisen kuplan ulkopuolista huuhaata. Kuplan sisällä ne näyttävät olevan silloin tällöin sangen tylsät.

Kirjoittaja on epidemiologian emeritusprofessori ja Suomen Syöpärekisterin Joukkotarkastusrekisterin entinen johtaja.

Miksi vanhenemme? Koska geenit keksivät voitokkaan strategian

OSMO TAMMISALO

AKATEMIAPROFESSORI ANU WARTIOVAARA poh-
tii Skeptikko 2/2020 -lehdessä vanhenemistä ja sen hidastamista. Hän luettelee joukon mahdollisia syitä sille, miksi elinikää on niin vaikea keino-
tekoisesti lisätä: kantasolut hupenevat, telomeerit lyhenevät, perimän korjausmekanismit lakkaavat toimimasta ja niin edelleen.

Tässä kirjoituksessa en pohdi näitä vanhenemisen välittömiä mekanismeja vaan vanhenemisen evolutiivista, ultimaattista selitystä.

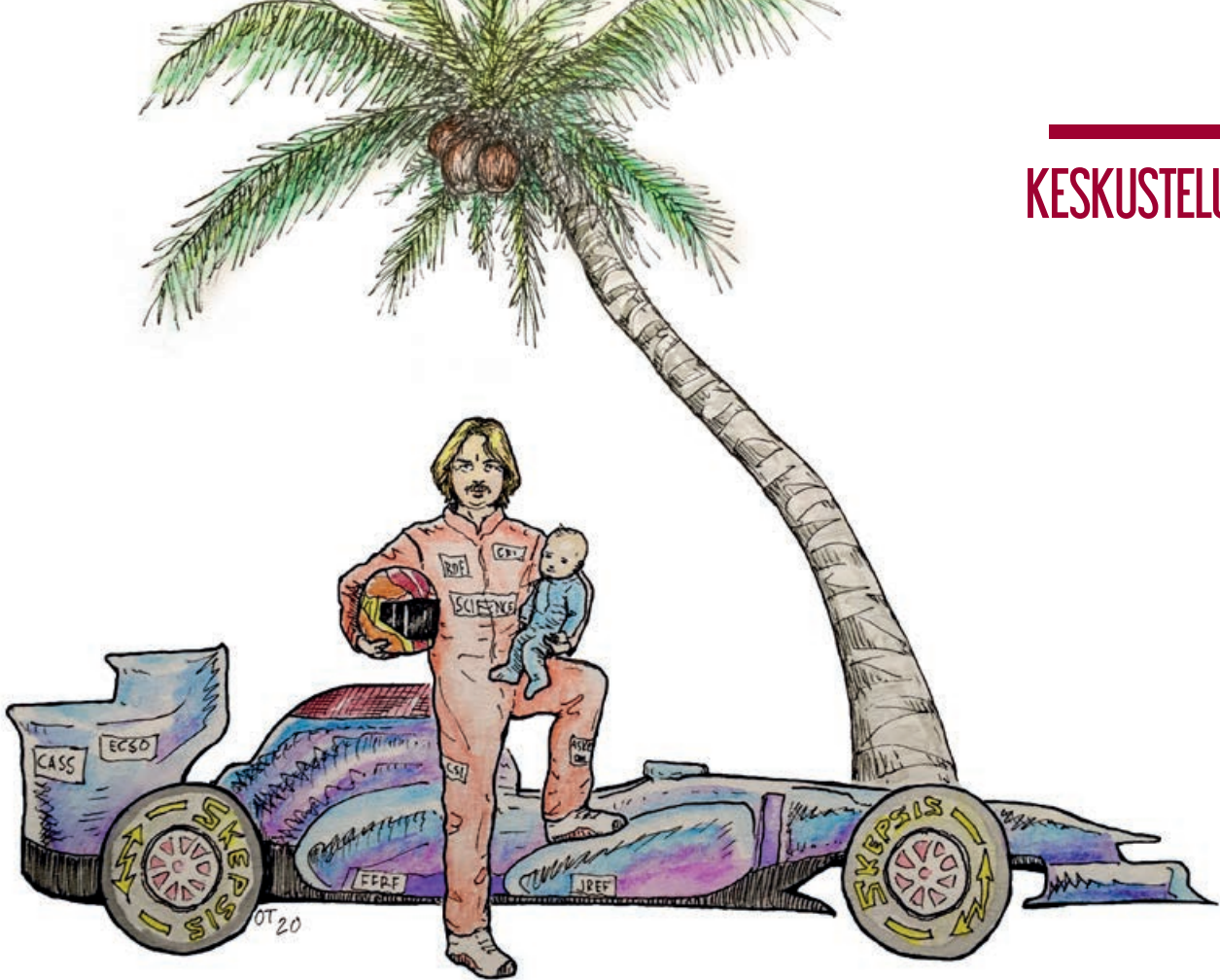
Kyse on oikeastaan paradoksisista. Yksilöiden, jotka säilyvät terveinä ja lisääntymiskykyisinä pisimpään, olettaisi saavan eniten geeniperillisiä ja täten levittävän pitkäikäisyyden geenejä. Luonnonvalinnan olettaisi siis suosivan viriiliä terveyttä mahdollisimman pitkään, vaikkapa 500-vuotiaaksi. Mutta kuten Wartiovaara toteaa, näin ei ole tapahtunut. Hänen mukaansa ihmiselämän

maksimipituus näyttää vakiintuneen noin 120 vuoteen. Pienikokoisemmilla nisäkkäillä lukema on paljon sen alle.

Geenien levittäminen ei siis näytä sopivan yhteen vanhenemisen ehkäisemisen kanssa. Kyseinen kummallisuus selittyy luontevimmin sillä, että eliölajien elinympäristöt ovat aina olleet epävakaita ja vaarallisia. Kuoleman loputon välttäminen on ollut yksinkertaisesti mahdotonta.

Luonnonvalinta ei näin ollen kyennyt suosimaan ikuista terveyttä ja viriiliyttä. Sen sijaan yksilöiden oli lisääntyttävä nuorena ennen kuin tuhoisa epäonni osui omalle kohdalle.

Lajien välinen vertailu kertoo juuri tästä: mitä suurempaa kuolleisuus on, sitä voimakkaammin luonnonvalinta suosii nopeasti lisääntyviä yksilöitä. Kanit ovat lukemattomien petojen saaliseläimiä, ja juuri siksi ne lisääntyvät... kuin kanit.

Heikki Sarmajan kehittämä esimerkki selventää asiaa. Kuvittele trooppinen palmusaari, jonka asukkaat eivät koskaan kuole vanhuuteen. Aika ajoin jokunen saarelainen kuitenkin kuolee, kun kookospähkinä putoaa hänen päähänsä. Tämä on saarelaisien ainoa kuolinsyy. Oletetaan seuraavaksi, että jollakin yksilöllä tapahtuu mutaatio, joka tekee hänen kallostaan paksumman. Pähkään osuva pähkinä ei enää tapakaan häntä.

Periaatteessa tällainen yksilö on kuolematon. Paksukallomutaatiolla sattuu kuitenkin olemaan eräs ikävä sivuvaikutus: kalsiumia alkaa vähitellen kertyä verisuonten seinämiin. Lopulta tällainen yksilö kuolee suonten kalkkeutumiseen.

Saarelaisista tämä on outoa, kuolla nyt tuolla tavalla hitaasti heikentyen. Saarelaiset myös ajattelevat, että tämä tappava tauti – vanheneminen – ei voi levitä saaren asukkaisiin. Tässä saarelaiset ovat kuitenkin väärässä. Luonnonvalinnan silmissä kalkkeutumiskuolemia aiheuttava mutaatio voi nimittäin olla hyödyllinen.

Ratkaisevaa on se, miten todennäköisiä kookospähkinäkuolemat ovat ja miten kauan suonten kalkkeutuminen vie aikaa. Luonnonvalinta voi suosia paksukallomutaatiota, mikäli yksilö sen avulla välttää kuoleman ja ehdi sen vuoksi saada jälkeläisiä lajitovereitaan enemmän.

Haitallinen ja vanhuuden vaivoja aiheuttava geenimuunnos voi siis säilyä, mikäli sillä on nuorempana ilmeneviä lisääntymistä ja/tai eloonjäämistä edistäviä vaikutuksia.

Sarmajan (2003) toinen, formulamaailman esimerkki on kookostarinaa kuvaavampi:

Ferrarin insinöörit rakentavat formulamoottorit kestämään kaksi tuntia. Ei ole väliä, vaikka moottori aina räjähtäisi vanhuuttaan kolmen ajotunnin jälkeen. Ferrarin voitot ja tappiot tehdään ensimmäisten kahden tunnin aikana. Näin on myös meidän ihmisten elämässä. Geeniemme näkökulmasta me eliöt olemme niiden ajallisia ja väliaikaisia ajoneuvoja, joiden avulla ne pyrkivät ikuiseen koskaan päättymättömään kopioitumiseensa. Kone saa paukahtaa, kun geeneettiset voitot on korjattu palkintokaappiin.

Vanhuuteen kuuluva raihnaustuminen on siis pohjimiltaan sitä, että geenit tarkastelevat meitä itsekkäästi lisääntymiskoneinaan. Geenin mielestä yksilön pitkäikäisyys ei yksinkertaisesti ole kovin tärkeää; se on tyytyväinen, jos edes jokunen jälkeläinen saadaan sukukypsäksi.

Tällainen on tietenkin tavatonta tuhlausta ja epäreilua ikäsyryntää. Juuri kun yksilö on suorittanut nuoruuden hoipertelunsa, ehkä virheistä viisastunut ja kenties kasvattanut myötätuntoakin, kroppa vetelee jo viimeisiään. Luontoäiti, mikä piittaamaton kiusankappale!

Kirjallisuus

Sarmaja, Heikki (2003): Moraalitunteet ja etujen ristiriita. Teoksessa Kannianen, V. & Sintonen, M. (toim.): Etiikka ja talous. WSOY. Helsinki.
Tammisalo, Osmo (2012): Ihmisluontoa etsimässä – Moraalin ja kulttuurin biologiaa. Terra Cognita. Helsinki.

Kultti

**Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto
median moniäänisyyden puolesta jo vuodesta 1991.**

**Onko Venäjällä tilaa taiteelle?
Millaista on islantilainen dekkarikirjallisuus?
Är pollinering livsviktigt? Säilyykö elokuvahistoria?**

**Psykoterapian olemus. Eläkeläisten tilanne Ukrainassa.
Koskettamisen rajat ja normit. Metsien ja linnuston
rikkaus Suomessa. Immunologisten lääkkeiden hyöty.
Analyyseja ulkopoliitikasta.**

**Näistä aiheista ja paljon muusta voit lukea
Kultin lähes 200 erilaisesta jäsenlehdestä.**

**Tutustu lehtiin ja tilaa
WWW.KULTTILEHDET.FI**

**KORONA-AIKANAKIN PARAS TAPA TUKEA KULTTUURI-,
MIELIPIDE- JA TIEDELEHTIÄ ON LUKEA JA TILATA NIITÄ.**

Luontaistuotteita ja ravintolisiä markkinoidaan yhä harhaanjohtavasti

”Tuote suojaa pienten verisuonten terveyttä hapettumisstressiltä vapaita radikaaleja vastaan.”

KEVÄÄLLÄ 2020 Suomen yhteiskunta eli koronaviruksesta johtuen poikkeusoloissa. Sen vuoksi aluehallintovirastot halusivat selvittää, esiintyykö maassamme pyrkimystä väärinkäyttää ihmisten huolta ja hätää omasta terveydestään. Valtakunnallisen selvityksen kohteena oli luontaistuotteita ja ravintolisiä myyvät erikoisliikkeet – niin ketjuihin kuuluvat kuin itsenäisetkin yritykset.

Aluehallintovirastot selvittivät luontaistuotteiden ja ravintolisien hintamarkkinointia huhti-toukokuussa 2020. Selvitystyössä tarkasteltiin alan yritysten verkkosivuja ja printtimainontaa. Yhteistyössä Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa päädyttiin lisäksi tekemään laajempi selvitystyö, jossa tarkasteltiin myös mm. sitä, esiintyykö alalla harhaanjohtavaa markkinointia mahdollisten terveystähtäimien muodossa.

Selvitystyöstä kiinnostuivat myös Ruokavirasto ja aluehallintovirastojen ympäristöterveydenhuolto. Ruokavirasto sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston ympäristöterveydenhuollon yksikkö arvioivat, minkälaisia mahdollisia terveystähtäimiä tiedonkeruun aikana havaittiin. Terveystähtäimiksi katsottiin esimerkiksi väitteet, joissa tuotteella kerrottiin olevan ehkäisevä, hoitava tai parantava vaikutus tai että elintarvike tai sen sisältämä ainesosa vaikuttaa ihmisen terveyteen tai elimistön toimintaan.

LÄÄKKEELLISIÄ VÄITTEITÄ JA KULUTTAJIEN PELOTTELUA

OSA LUONTAISTUOTTEITA MYYVISTÄ LIIKKEISTÄ kuuluu ketjuihin ja osa on itsenäisiä yrityksiä. Selvityksessä oli mukana yhteensä 246 yritystä, joista 152 yritystä tai myymälää kuuluu johonkin ketjuun.

Suomessa toimii neljä luontaistuotealan erikoiskauppaketjua. Nämä ovat AITO hyvän olon kauppa, Life, Ruohonjuuri ja TerveysTieto. AITO hyvän olon kauppa-ketjun muodostaa yhteisen verkkokaupan lisäksi 53 yritystä. Life-ketjuun kuuluu 76 myymälää verkkokaupan lisäksi. Ruohonjuuri-ketjuun kuuluu 16 myymälää verkkokaupan lisäksi ja TerveysTieto-ketjuun 8 yritystä.

Itsenäisiä eli ketjuihin kuulumattomia yrityksiä tarkastettiin 90. Mukana oli kuusi ulkomaille rekisteröityä

yritystä ja lisäksi yksi yritys, jonka rekisteröitymisaasta ei saatu selville. Näillä ulkomaille rekisteröityneillä yrityksillä oli suomenkieliset verkkosivut.

Ketjujen ja yritysten verkkosivuilla oli tuhansia tuotteita. Aluehallintovirastojen rajallisten resurssien vuoksi tuotteita otettiin tarkasteluun ei-tilastollisella otannalla. Tuotteiden markkinointitietoja tarkistettiin lähinnä yrityksiltä, jotka olivat keskittyneet lisäravinteiden ja ravintolisien myyntiin. Yksittäisen yrityksen osalta valittiin muutamia satunnaisia tuotteita tarkempaan tarkasteluun.

Tarkastettavien tuotteiden määrää tai tuoteryhmäjäottelua ei määritelty selvitystyön ohjeistuksessa. Tästä syystä ei voida varmuudella osoittaa, missä määrin yritykset mahdollisesti esittävät harhaanjohtavaa mainontaa terveystähtäimien osalta tai kuinka paljon sitä mahdollisesti esiintyy. Ruokavirastolta saatujen kommenttien perusteella tästä suppeasta materiaalista löytyi kuitenkin useita sellaisia terveystähtäimiä, joiden voidaan katsoa olevan selkeästi elintarvikelainsäädännön vastaista markkinointia, kuten esimerkiksi lääkkeellisiä väitteitä, kuluttajien pelottelua ja hyväksymättömiä terveystähtäimiä.

Esimerkiksi Terveystiedon verkkosivuilta löytyi mahdollisia terveystähtäimiä. Tuotteen kerrottiin sisältävän ”fosfatidylseriiniä, jolla voi korvata elimistön oman fosfatidylseriinin vähenemistä” tai tuotteen kerrottiin ”ehkäisevän suonenvetoja ja rauhoittavan hermoja, edistävän rasva-aineenvaihduntaa, tasapainottavan maksan normaalia toimintaa”. Tällaisten väittäimien kohdalla Ruokavirasto katsoi, että annettujen tietojen perusteella ei voida varmistaa markkinoinnin lainsäädännön mukaisuutta tai sitä, ovatko käytetyt terveystähtäimet kyseiselle tuotteelle hyväksytyjä ilman, että tuotteita tarkastellaan lähemmin.

VAIKUTUSVÄITTEMIÄ

MYÖS ITSENÄISTEN TOIMIJOIDEN verkkosivuilta poimittiin selvityksessä tuotteista useita sellaisia väittäimiä, joita keskivertokuluttaja saattaisi ymmärtää terveystähtäimiksi. Tuotteiden kerrottiin mm. ”auttavan kolesterolin säätelyyn; suojaavan pienten verisuonten terveyttä hapettu-

misstressiltä vapaita radikaaleja vastaan; alentavan veren kolesterolipitoisuutta”. Usein tuotteiden kohdalla viitattiin joko erikseen nimettyihin tutkimuksiin tai kerrottiin, että tuotteita on tutkittu.

Myös mahdollisia vaikutusväittämiä poimittiin itsenäisten toimijoiden verkkosivuilta. Keskiwertokuluttajan näkökulmasta harhaanjohtavia vaikutusväittämiä saattaisivat olla mm. ilmaisut ”tuote edistää lihasmassa kasvua ja kasvuhormonin erityis voimistuu; tuote lisää ihon kosteutta sisältäpäin ja vahvistaa ihon rakennetta; tuote tukee muistia sekä tasapainottaa unenlaatua”.

Ruokaviraston tutustuttua mahdollisiin terveysväittämiin löytyi niistä useita sellaisia ilmauksia, joiden voi katsoa olevan selkeästi elintarvikelainsäädännön vastaisia markkinointia. Tällaisia ilmauksia olivat muun muassa ”tuotteeseen yhdistetyt vahvat ja tutkitut maitohappobakteerit täydentävät sekä elimistömme omia suolistobakteereja että rajoittavat osaltaan pahojen bakteerien kasvutilaa; kliininen ravintovalmiste ärtyvän suolen oireyhtymän, ummetuksen, ripulin ja ilmavaivojen hoitoon; parantaa tehokkaasti verenkiertoa ja aineenvaihduntaa sekä vähentää tulehdusta”.

ENITEN PUUTTEITA HINNAN ILMOITTAMISESSA

KILPAILU- JA KULUTTAJAVIRASTON kanssa käydystä aloituspalaverissa aluehallintovirasto toi esille, että harhaanjohtavan markkinoinnin arviointi ei kuulu aluehallintoviraston kuluttajahallinnon tehtäviin, eikä aluehallintoviraston kuluttajahallinnon tarkastajilla ole tähän asiaankuuluvaa asiantuntemusta. Tästä syystä päädyttiin ratkaisuun, että aluehallintovirastojen tarkastajat arvioivat selvitystyössä mahdollista harhaanjohtavaa markkinointia niin sanotun keskiwertokuluttajan näkökulmasta.

Ruokaviraston tarkastettua lähetetyt esimerkit terveysväittämistä materiaalista löytyi väittämiä, jotka olivat elintarvikelainsäädännön vastaisia. Selvitystyössä kerätyt esimerkit edustavat ainoastaan pientä osaa verkkosivuilla myytävistä tuotteista, joten tästä syystä voitiin vain todeta, että luontaistuotteita ja ravintolisämyyviä yritysten markkinoinnissa esiintyy puutteita terveysväittämien osalta. Sitä, kuinka laajaa harhaanjohtava markkinointi on alan verkkosivuilla, ei suppean materiaalin vuoksi voitu arvioida.

Eniten puutteita selvityksen mukaan esiintyi kuitenkin hinnan ilmoittamisessa. Erityisesti yksikköhintoja ei useimmiten ilmoitettu. Lisäksi usean yrityksen verkkosivuilla yksikköhintojen ilmoittamisen osalta esiintyi vaihtelua – yhdellä ja samalla verkkosivulla saatettiin osalle tuotteita ilmoittaa yksikköhinnat, mutta osalle ei.

Printtimainonnan osalta markkinoinnin tai hinnan ilmoittamisen kokonaisuutena oli vaikea arvioida, kos-

ka mainoksia saatiin kerättyä suhteellisen vähän. Tämä saattaa johtua siitä, että luontaistuotteita ja ravintolisämyyviä yritykset eivät käytä mainonnassaan perinteisiä alue- ja paikallislehtiä, vaan keskittyvät enemmän verkkomainontaan. Myös koronaviruksen aiheuttamat poikkeusolot saattoivat vaikuttaa ja printtimainoksia oli selvityksen teon aikaan ehkä vähemmän kuin normaaliaikana.

Yksi mahdollinen syy tulosten vähyyteen on se, että aluehallintovirastojen resursseilla ei ollut mahdollisuutta tarkastaa erityisen kattavasti printtimainontaa. Joka tapauksessa hinnan ilmoittamisen osalta printtimainonnasta löytyi runsaasti puutteita yksikköhinnan esittämisessä.

TIETO ALAN TOIMIJOILLE

KETJUJEN JA ITSENÄISTEN YRITYSTEN VÄLILLÄ suurin ero oli hinnan ilmoittamisessa. Yksikköhinnan puuttuminen oli yleisempää itsenäisten toimijoiden markkinoinnissa. Kun tarkastellaan harhaanjohtavaa markkinointia terveysväittämien osalta, on vertailu ketjujen ja itsenäisten toimijoiden välillä vaikea tehdä. Aluehallintovirastojen henkilö- ja aikaresurssien rajallisuudesta johtuen materiaalia saatiin kerättyä verrattain pienestä osasta verkkosivuilla markkinoiduista tuotteista. Tästä syystä ei voida katsoa, että materiaali olisi riittävän laaja, jotta voitaisiin esittää varmaa arviota alan markkinoinnista ja sen mahdollisesta harhaanjohtavuudesta terveysväittämien osalta.

Haastetta tietojen keräämiseen toi lisäksi se, että muutamille verkkosivuille ei päästy. Verkkosivut saattoivat olla palomuurien takana, minne aluehallintovirastojen tietoyhteydet eivät päästäneet. Aluehallintovirasto toimitti Ruokavirastolle ne ei-tilastollisella otannalla kerätyt tiedot, jossa esiintyi mahdollisia terveysväittämiä. Ruokavirasto toimittaa tiedot paikallisille elintarvikelviranomaisille tiedoksi ja mahdollisia lisätoimenpiteitä varten.

Raportin tuloksista tiedottaa aluehallintovirasto yhdessä Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa. Tiedote kohdennetaan alan toimijoille, ei niinkään kuluttajille. Lisäksi aluehallintovirasto lähestyy suoraan alan toimijoita ohjaavalla sähköpostiviestillä. Sähköpostiviestissä ohjeistetaan yrityksiä käyttämään verkko- ja printtimainonnassa hintamerkintäasetuksen mukaisia hintamerkintöjä. Tämän hetkisen tiedon mukaan aluehallintovirasto ei tule tekemään varsinaisia valvontatoimenpiteitä tehdyn selvitystyön tietojen pohjalta.

Lähde: Nina Jokinen: Luontaistuotteiden ja ravintolisien markkinointiselvitys, Aluehallintovirastot, 24.6.2020.

SKEPSIKSEN HAASTE

20 000 €

**PUHTAANA KÄTEEN
SILLE, JOKA TUOTTA
VALVOTUISSA
OLOSUHITEISSA
PARANORMAALIN
ILMIÖN.**

MENTALISTI PETE POSKIPARTA ja **TOIMITTAJA IVAN PUOPOLO** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin **5000 EUROA** em. kokonaissummasta. **TÄHTITIETEEN TOHTORI HANNU KARTTUNEN** ja **ELOKUVATUOTTAJA IIRO SEPPÄNEN** ovat lupautuneet maksamaan kumpikin **2500 EUROA**. Skepsis ry maksaa summasta **5000 EUROA**. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – **20 000 EUROA** puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä koulutustautasta ja elämäkokemuksesta riippumatta, kun hän hyväksyy yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet.

Yhdistyksen kalenterivuositainen jäsenmaksu vuodelle 2020 (sis. Skeptikko-lehden tilauksen) on 30 € tai alle 24-vuotiailta 15 € (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 30 € / vuosi.

Jos liityt keskellä vuotta, sinulle toimitetaan kaikki kuluvana vuonna ilmestyneet Skeptikko-lehdet jälkepäin.

Voit liittyä Skepsikseen netissä tai lähettämällä vapaamuotoisen hakemuksen sihteerillemme:

**Skepsis ry, Paula Heinonen,
Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki**

**Täytä jäsenhakemuskaavake:
www.skepsis.fi/liityskepsiksenjaseneksi**

Skepsis ry

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

www.skepsis.fi

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltujen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja keskustelu- ja luentotilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen tarkoitusta ja toimintaa.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSON (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Pankkiyhteys:

IBAN: FI13 4055 2920 1119 88 BIC: HELSFIHH (Aktia)

IBAN: FI75 7997 7997 4476 07 BIC: HOLVFIHH (Holvi)

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset

Paula Heinonen

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

puh. 040 820 9166, secretary@skepsis.fi

Taloudenhoitaja

Toni Heikkinen

Keskuskatu 14 B 13, 04600 Mäntsälä

puh: 050 537 3792, treasurer@skepsis.fi

Skepsiksen hallitus vuonna 2020

puheenjohtaja **Denis Galkin**

varapuheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**

Ville Aarnikko, Juha Leinivaara, Santtu Puukka,

Osmo Tammisalo, Mikko Ville Valjento

Alueyhteyshenkilöt

sähköpostiosoitteet muotoa

etunimi.sukunimi@skepsis.fi

Joensuu: **Vesa Tenhunen**, puh. 0400 935 893

Jyväskylä: **Juha Merikoski**, puh. 040 755 1820

Kuopio: **Aulis Koivistoinen**, puh. 050 5439 647

Tampere: **Jose Ahonen**, puh. 040 558 7497

Turku: **Heikki Kujanpää**, puh. 044 022 0420

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, prof. **Jukka Maalampi** (fysiikka), prof. **Kari Enqvist** (fysiikka), prof. **Mika Hemmo** (oikeustiede), tohtori **Harri Högmänder** (tilastotiede), tohtori **Virpi Kalakoski** (psykologia), dosentti **Hannu Karttunen** (tähtitiede), tohtori **Mikko Kiviharju** (tietotekniikka), tohtori **S. Albert Kivinen** (filosofia), prof. **Hanna Kokko** (biologia, ekologia), prof. **Eerik Lagerspetz** (yhteiskuntatiede, filosofia), prof. **Hannu Lauerma** (lääketiede), prof. **Anto Leikola** (biologia, oppihistoria), dosentti **Marjaana Lindeman** (psykologia), dosentti **Juha Merikoski** (fysiikka), tohtori **Markku Myllykangas** (terveys sosiologia), tohtori **Pauli Ohukainen** (lääketiede), dosentti **Ilkka Pyysiäinen** (uskontotiede), prof. **Jeja Pekka Roos** (sosiaalipolitiikka), tohtori **Veijo Saano** (lääketiede), prof. **Samuli Siltanen** (teollisuusmatematiikka).

Skepsis
hakee
aktiivisia
jäseniä

TULE MUKAAN

Skepsis hakee aktiivisia jäseniä osallistumaan käytännön toimintaan, esimerkiksi messuille. Pääset viettämään iltoja rationaalisessa seurassa! Pääset näkemään rajatiedon piirit aitiopaikalta! Pääset keskustelemaan samalla ja eri lailla ajattelevien ihmisten kanssa! Perehdytämme sinut myös yhdistyksemme syvimpiin saloihin.

Ota yhteyttä: secretary@skepsis.fi

WWW.SKEPSIS.FI

Posti Green

